

*Riidattomien velkomusasioiden
käsittelyn kehittäminen*

*Riidattomien velkomusasioiden
käsittelyn kehittäminen*

ISSN 1458-6452
ISBN 952-466-368-6
Oikeusministeriö
Helsinki

KUVAILULEHTI

OIKEUSMINISTERIÖ

Julkaisun päivämäärä
10.10.2006

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri)		Julkaisun laji Työryhmämietintö	
Summaaristen asioiden kehittämistyöryhmä Puheenjohtaja: Sakari Laukkanen Sihteeri: Jarkko Männistö		Toimeksiantaja Oikeusministeriö	
		Toimielimen asettamispäivä 16.1.2006	
Julkaisun nimi Riidattomien velkomusasioiden käsittelyn kehittäminen			
Julkaisun osat mietintö, lausuma, kolme liitettä			
Tiivistelmä Työryhmä on selvittänyt riidattomien velkomusasioiden käsittelyn kehittämistä. Työryhmä selvitti vaihtoehtoja, joissa riidattomien velkomusasioiden käsittely joko säilytettäisiin tuomioistuimissa tai siirrettäisiin yksityisten perintätoimistojen tai ulosottolaitoksen tehtäväksi. Työryhmä on päättänyt esittämään, että asioiden käsittely säilytetään tuomioistuimissa ja sitä tehostetaan useiden uudistusten avulla. Työryhmä ehdottaa, että riidattomia velkomusasioita voitaisiin siirtää käsiteltäväksi sellaisiin kärjäoikeuksiin, joissa on vapaata kapasiteettia. Haastehakemus voitaisiin määrätyn edellytyksin toimittaa vastaanottajalle postitse ilman vastaanotto- tai saantitodistusta. Sähköisen asioinnin lisäämiseksi otettaisiin käyttöön internetin kautta käytettävä sähköinen asiointiliittymä. Samalla mahdollistettaisiin myös ulosoton hakeminen jo haastehakemuksen laatimisen yhteydessä. Lisäksi työryhmä esittää, että oikeusministeriössä ryhdyttäisiin valmistelemaan lainsäädäntöä, joka mahdollistaisi ulosottoperusteen hankkimisen vapaaehtoisessa perinnässä, mikäli velallinen antaisi nimenomaisen suostumuksensa saatavan suoraan ulosottoon. Myös perintä- ja oikeudenkäyntikulusääntelyä tulisi ryhtyä uudistamaan siten, että sääntely kannustaisi velkojia omaksumaan asioiden sujuvaa ja edullista käsittelyä edesauttavia menettelyjä.			
Avainsanat: (asiasanat) siviiliprosessi, summaarinen menettely, riidaton velkomusasia, saatavien perintä			
Muut tiedot (Oskari- ja HARE-numero, muu viitenumero) Hare OM 011:00/2006			
Sarjan nimi ja numero Oikeusministeriön työryhmämietintöjä 2006:15		ISSN 1458-6452	ISBN 952-466-368-6
Kokonaissivumäärä 108	Kieli suomi	Hinta 25,00	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja Edita Prima Oy		Kustantaja Oikeusministeriö	

Oikeusministeriölle

Oikeusministeriö asetti 16.1.2006 työryhmän selvittämään riidattomia saatavia koskevien velkomusasioiden käsittelyn kehittämistä.

Työryhmän tehtävänä oli tehdä valmistelutyö ja ehdotukset sen ratkaisemiseksi, säilytetäänkö riidattomien velkomusasioiden käsittely myös jatkossa tuomioistuimissa vai siirretäänkö ne muualle ratkaistavaksi. Jos ne säilytetään tuomioistuinten ratkaistavana, työryhmän tuli tehdä ehdotukset nykyjärjestelmän kehittämiseksi ja valmistella mahdollisuutta keskittää niiden käsittely vain osaan tuomioistuinta.

Tässä tarkoituksessa työryhmän oli selvitettävä, 1) mitä mahdollisuuksia nykyiset tai suunnitteilla olevat oikeuslaitoksen tietotekniikkajärjestelmät tuovat riidattomien velkomusasioiden käsittelyyn ja mitä tietotekniikan kehittämistarpeita työryhmän ehdotuksiin sisältyy, 2) mitä lainsäädännöllisiä muutoksia riidattomien velkomusasioiden käsittelyn keskittäminen tai siirtäminen sekä nykyistä pidemmälle menevä sähköinen vireilepano-, tiedoksianto-, ratkaisu- ja täytäntöönpanojärjestelmä edellyttävät ja 3) millaiset ovat työryhmän ehdotusten taloudelliset, henkilöstöhallinnolliset, organisatoriset ja yhteiskunnalliset vaikutukset.

Työryhmän puheenjohtajaksi määrättiin kehittämispäällikkö Sakari Laukkanen oikeusministeriön oikeushallinto-osastolta sekä jäseniksi kehittämispäällikkö Tapani Kilpelä oikeushallinnon tietotekniikkakeskuksesta, käräjätuomari Kimmo Leskinen Turun seudun käräjäoikeudesta, erityisasiantuntija Riitta Marttila oikeusministeriön tietohallintoyksiköstä, osastosihteeri Sirpa Niemi Oulun käräjäoikeudesta ja hallitussihteeri Mika Rislä oikeusministeriön oikeushallinto-osastolta. Työryhmän pysyvänä asiantuntijana on toiminut lainsäädäntöneuvos Tatu Leppänen oikeusministeriön lainvalmisteluosastolta ja sihteerinä tutkija, nyttemmin henkilövahinkoasiain neuvottelukunnan pääsihteeri Jarkko Männistö Turun yliopistosta.

Työryhmä otti nimekseen summaaristen asioiden kehittämistyöryhmä.

Työryhmä on pyrkinyt selvittämään riidattomien velkomusasioiden käsittelyn kehittämistarpeita sekä asioiden käsittelyyn liittyviä käytäntöjä mahdollisimman tarkasti. Tässä työssä työryhmää ovat avustaneet Helsingin, Oulun ja Turunseudun käräjäoikeudet, joissa on tehty työryhmän aloitteesta useita riidattomien velkomusasioiden käsittelyn nykytilaa kuvaavia selvityksiä. Lisäksi työryhmä on järjestänyt perintätoimintaa ammattimaisesti ja oman toimintansa ohella harjoittaville yritykselle suunnatun kyselyn, jonka tarkoituksena on ollut selvittää näiden tahojen näkemyksiä riidattomien velkomusasioiden kehittämistarpeista sekä eräistä työryhmän esittämistä parannuksista.

Työryhmä on lisäksi järjestänyt kuulemistilaisuuden, jossa kantansa työryhmän suunnittelemissa toimenpiteistä esittivät Helsingin käräjäoikeus, Kuluttajavirasto, Oikeushallinnon Henkilökunta OHK ry, Oikeushallinnon Toimihenkilöt ry, Oikeusministeriön tietohallintoyksikkö, Suomen haastemiehet JHL ry, Suomen Perimistöimistöjen Liitto ry sekä Suomen Tuomariliitto ry. Lisäksi kirjallisesti kantansa ilmaisivat Avustavat Ulosottomiehet ja Haastemiehet ry sekä Oikeushallinto-osaston ulosottoyksikkö. Työryhmä on huomioinut saamansa palautteen mietinnön viimeistelyssä.

Työryhmä on kokoontunut toimintansa aikana 9 kertaa.

Mietintöön liittyy työryhmän pysyvän asiantuntijan Tatu Leppäsen lausuma.

Saatuaan mietintönsä valmiiksi työryhmä luovuttaa kunnioittavasti mietintönsä oikeusministeriölle.

Helsingissä, 10. lokakuuta 2006

Sakari Laukkanen

Tapani Kilpelä

Kimmo Leskinen

Riitta Marttila

Sirpa Niemi

Mika Rislä

Jarkko Männistö

Sisällys

Sisällys	I
1. Johdanto	1
1.1. Tavoite	1
1.2. Aikaisempi valmistelu ja muut käynnissä olevat hankkeet	1
1.3. Ehdotusten arvioinnin perusteet	3
2. Nykytila	5
2.1. Riidattomat saatavat, velkojat ja velalliset	5
2.2. Riidattomien saatavien perintäprosessi	9
2.3. Riidattomien velkomusasioiden käsittelyyn käytettävät resurssit.....	23
2.4. Nykytilan arviointia.....	27
3. Kehittämisehdotusten arviointi teemoittain.....	31
3.1. Yksityistäminen.....	31
3.1.1. Velallisen passiivisuuteen perustuva vaihtoehto	31
3.1.2. Velallisen aktiivisuuteen perustuva vaihtoehto	36
3.2. Riidattomien velkomusasioiden siirtäminen ulosottolaitokseen.....	39
3.3. Nykyjärjestelmän tehostaminen	42
3.3.1. Käräjäoikeuksien keskinäisen työnjaon kehittäminen	42
3.3.2. Tiedoksiantomenettelyn kehittäminen	46
3.3.3. Sähköinen asiointi	57
3.3.4. Kustannusohjaus	62
4. Työryhmän ehdotukset	67
4.1. Työryhmän keskeiset ehdotukset	67
4.2. Esityksen vaikutukset	68
4.2.1. Taloudelliset vaikutukset.....	68
4.2.2. Yhteiskunnalliset vaikutukset.....	70
Lausuma.....	71
Liitteet	72
Liite 1 Sähköisen asioinnin järjestelmä.....	72
Liite 2 Tilastotietoa	79
Liite 3 Perimistoimistoille suunnattu asiakaskysely	83

Riidattomien velkomusasioiden käsittelyn kehittäminen

1. Johdanto

1.1. Tavoite

Työryhmän tavoitteena on asettamispäätöksen puitteissa luoda *suunnitelma* riidattomien velkomusasioiden käsittelyn kehittämisestä. Työryhmä on ottanut työnsä lähtökohdaksi, että suunnitelman tulee mahdollistaa tuomioistuinlaitoksen tuottavuuden lisääminen ilman, että kansalaisten oikeusturvasta tingitään.

Toimeksiannon mukaan työryhmän on tehtävä ehdotukset siitä, säilytetäänkö riidattomien velkomusasioiden käsittely tuomioistuimissa vai siirretäänkö ne muualle ratkaistavaksi. Joka tapauksessa on tehtävä ehdotukset nykyjärjestelmän kehittämiseksi ja valmistella mahdollisuutta keskittää riidattomien velkomusasioiden käsittely vain osaan tuomioistuimista.

Ehdotusten tekemiseksi työryhmän on selvitettävä nykyisen ja ehdotettavan järjestelmän taloudelliset, henkilöstöhallinnolliset, organisatoriset ja yhteiskunnalliset vaikutukset. Jos riidattomat velkomusasiat säilytetään tuomioistuimien ratkaistavana, tulisi tulevassa järjestelmässä pystyä hyödyntämään tietotekniikkapohjaista sähköistä asian käsittelyä nykyistä enemmän niin, että uusi järjestelmä vaatisi vähemmän henkilöstöä kuin nykyinen järjestelmä.

Toimeksiannon taustalla on oikeuslaitoksen vaikeutuva taloudellinen tilanne. Erityinen merkitys on valtioneuvoston kehyspäätöksessä (VM 5/214/2005) asetetulla tavoitteella, että vuoden 2011 loppuun mennessä keskimäärin vain puolet valtion henkilöstön poistuman johdosta vapautuvista työpaikoista täytetään. Kehyspäätöksen mukaan tämä tarkoittaisi noin 720 henkilön vähentämistä oikeusministeriön hallinnonalalta vuoteen 2011 mennessä.

1.2. Aikaisempi valmistelu ja muut käynnissä olevat hankkeet

Riidattomien velkomusasioiden kehittämistä on käsitelty useissa aiemmissa oikeusministeriön selvityksissä. Riidattomia velkomusasioita ovat käsitelleet Ulosotto 2000 -toimikunta (KM 1998:2), riidattomien velkomusasioiden käräjäoikeusmenettelyn yksinkertaistamista selvittänyt työryhmä (OM:n muistio 8.1.2001) sekä Tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitea (KM 2003:3).

Ulosotto 2000 -toimikunnan enemmistö kannatti riidattomien saatavien kaksivaiheista perintäjärjestelmää, jossa ulosottoperuste voisi syntyä määrämuotoisessa yksityisessä perinnässä. Toimikunnan vähemmistö kannatti joko riidattomien velkomusasioiden nykyistä käsittelyjärjestelmää käräjäoikeudessa tai asioiden käsittelemistä ulosottoviranomaisessa.

Riidattomien velkomusasioiden käräjäoikeusmenettelyn yksinkertaistamista selvittänyt työryhmä ei löytänyt summaarisesta velkomusprosessista suuria epäkohtia eikä tarvetta kiireellisiin muutoksiin. Työryhmä ehdotti, että nykyistä järjestelmää tulisi uudistaa muun muassa kehittämällä sähköistä asiointia, ottamalla käyttöön sähköinen tuomiorekisteri ja lieventämällä asiakirjojen esittamisvelvollisuutta.

Tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitean enemmistö katsoi, että riidattomia saatavia koskevat asiat tulisi siirtää käräjäoikeuksista ulosottolaitoksen käsiteltäväksi. Komitean vähemmistön mielestä siirtämiselle ei ole perusteita, vaan siirtämisen sijasta sähköistä asiointia olisi kehitettävä siten, että riidattomien velkomusasioiden ratkaiseminen ja täytäntöönpano voitaisiin toteuttaa mahdollisimman vähäisin kustannuksin, saman viranomaisverkossa olevan aineiston perusteella ja asianosaisen halutessa yhdellä hakemuksella.

Tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitean mietinnöstä annetuissa lausunnoissa enemmistö vastusti riidattomien velkomusasioiden siirtämistä pois käräjäoikeudesta tai piti sitä tarpeettomana. Useissa lausunnoissa todettiin, että tuomioistuimen ja ulosottolaitoksen välisiä yhteyksiä pitäisi parantaa siten, että asia voitaisiin siirtää suoraan sähköisessä muodossa käräjäoikeudesta täytäntöönpanoviranomaiselle.¹

Koska edellä mainitut työryhmät ovat jo varsin kattavasti selvitelleet erilaisia vaihtoehtoja riidattomien velkomusasioiden käsittelylle, summaaristen asioiden kehittämistyöryhmä keskittyy omassa mietinnössään ensisijaisesti näiden ehdotusten arviointiin. Työryhmä on pyrkinyt muodostamaan oman esityksensä mahdollisimman pitkälle Ulosotto 2000 -toimikunnan, riidattomien velkomusasioiden käräjäoikeusmenettelyn yksinkertaistamista selvittäneen työryhmän sekä tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitean ehdotusten pohjalta.

¹ Ks. Oikeusministeriö, Lausuntoja ja selvityksiä 2004:27.

Työryhmän kannalta on merkityksellistä myös se, että parhaillaan on käynnissä useita muita hankkeita, joilla on eri asteisia liityntöjä riidattomien velkomusasioiden käsittelyn kehittämiseen. Riidattomien velkomusasioiden käsittelyn kannalta merkityksellisiä ovat esimerkiksi tuomioirekisterihanke ja oikeusministeriön sähköisen asioinnin alustan uusimista koskeva hanke sekä käräjäoikeusverkoston kehittämishanke.

Lisäksi eräillä lainsäädäntöhankkeilla voi olla liittymäkohtia riidattomien velkomusasioiden käsittelyyn. *Kotimaisista* säädöshankkeista merkityksellinen voi olla oikeudenkäynnin kokonaiskesto ja laajojen asioiden käsittelyä yleisissä tuomioistuimissa koskeva tarkastelu (OM 7/31/2005), oikeusapulain muutostarpeiden selvittäminen (OM 5/33/2006) sekä kiinteistöjen kirjaamisasioiden käsittelyn kehittäminen (OM 7/31/2006). *Eurooppalaisista* säädöshankkeista tärkeänä voidaan pitää hanketta eurooppalaisen maksamismääräysmenettelyn luomiseksi (KOM (2006) 57 lopullinen).

Työryhmä on mietinnössään pyrkinyt huomioimaan näiden hankkeiden vaikutukset riidattomien velkomusasioiden käsittelyn kannalta siten, että työryhmän ehdotukset olisivat yhteensopivia muiden käynnissä olevien hankkeiden kanssa.

1.3. Ehdotusten arvioinnin perusteet

Aikaisemman valmistelun perusteella kehittämisvaihtoehdot voidaan jakaa riidattomien velkomusasioiden käsittelyn yksityistämiseen, menettelyn siirtämiseen ulosottolaitokseen sekä nykyisen tuomioistuimissa tapahtuvan menettelyn tehostamiseen perustuviin ratkaisuihin. Työryhmä on arvioinut erikseen jokaista vaihtoehtoa ja muodostanut tämän perusteella ehdotuksensa riidattomien velkomusasioiden kehittämiseksi.

Kehittämis ehdotuksien arvioinnissa työryhmä on kiinnittänyt ensisijaisesti huomiota ehdotuksen vaikutuksiin riidattomien velkomusasioiden kehittämiseksi asetettujen *tuottavien tavoitteiden näkökulmasta*.

Valtioneuvoston kehyspäättöksen johdosta riidattomien velkomusasioiden kehittämisen tärkeimmäksi tavoitteeksi nousee *tuottavuuden lisääminen*. Sen ensisijaisina arviointikriteereinä ovat ehdotuksen taloudelliset vaikutukset. Tarkoituksena on pyrkiä *kokonaistaloudellisesti* edulliseen ratkaisuun. Tuomioistuinlaitokselle nykyisin aiheutuvien kulujen siirtämistä toisen viraston budjettiin ei pidetä taloudellisena, ellei muutos saa aikaan nettosäästöä. Kokonaistaloudellisuuden näkökulmasta tuomioistuinlaitoksen piirissä saavutetut säästöt eivät toisin sanoen saa johtaa vastaavaan kustannusten kasvuun toisaalla valtionhallinnossa.

Toisena tavoitteena on minimoida riidattomien velkomusasioiden käsittelyn kehittämisen kielteiset sivuvaikutukset, joilla tarkoitetaan muun muassa henkilöstön työsuhteiden huononemista, yleisen maksumoraalin löystymistä tai tuomioistuimiin kohdistuvan luottamuksen vähentymistä.

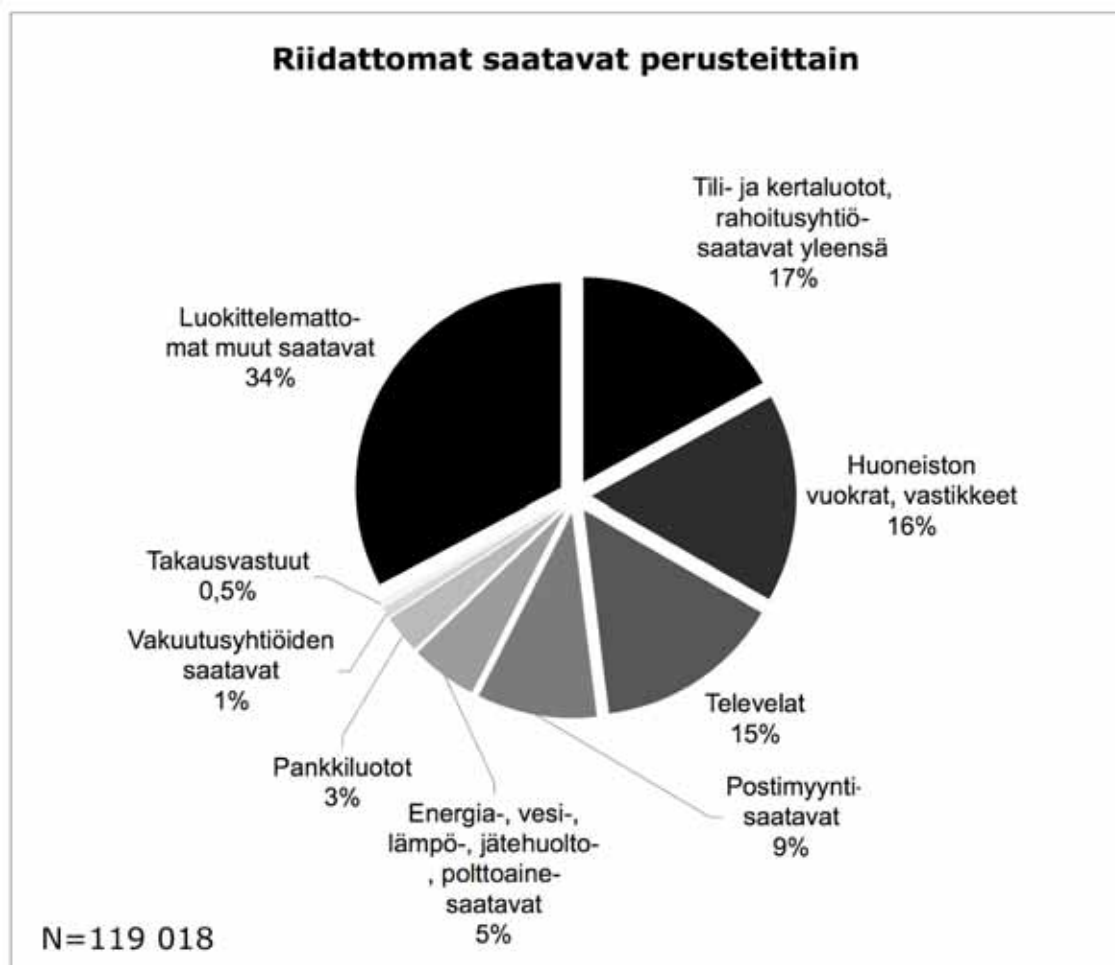
Vaikka työryhmän toimeksiannossa korostuvat taloudelliset näkökohdat, on kaikkien kehittämistoimenpiteiden *reunaehtona pidetty riidattomien velkomusasioiden käsittelyn säilymistä oikeudellisesti korkeatasoisena*. Jotta ehdotus olisi hyväksyttävissä, se ei saa johtaa kansalaisten oikeusturvan heikentymiseen. Luonnollisesti ehdotuksen on lisäksi oltava yhteensopiva *perustuslain* ja *ylikansallisen sääntelyn* kanssa. Huomiota kiinnitetään myös siihen, miten hyvin ehdotus sopii osaksi muuta *kotimaista sääntelyjärjestelmää*.

2. Nykytila

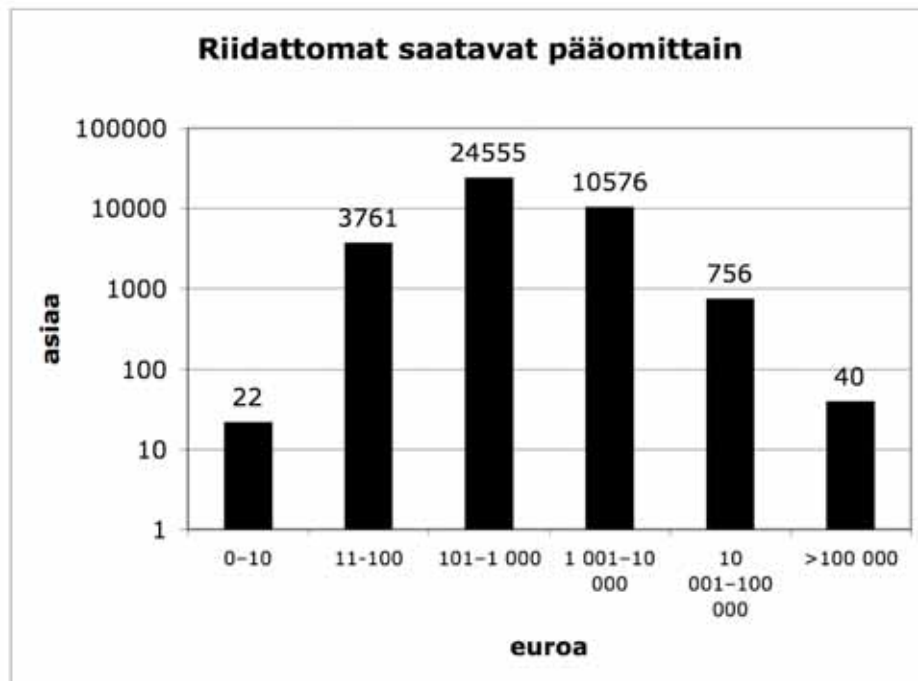
2.1. Riidattomat saatavat, velkojat ja velalliset

Riidattomalla saatavalla tarkoitetaan sellaista erääntynyttä saatavaa, jota velallinen ei suorita, mutta jonka oikeellisuutta hän ei myöskään kiistä. Tyypillisesti riidattomat saatavat perustuvat erilaisiin lyhytaikaisiin luottosuhteisiin, kuten tili- ja kertaluottoihin sekä ostovelkoihin. Kyse on toisin sanoen sellaisista arkipäiväisistä velkasuhteista, joita syntyy ja lakkaa jatkuvasti nykymuotoisen velaksi tehtävän tavaroiden ja palvelujen kaupan yhteydessä. Riidattomien saatavien perusteet vaihtelevat merkittävästi, sillä eri perusteista johtuvia luottosuhteita on lukuisa määrä.

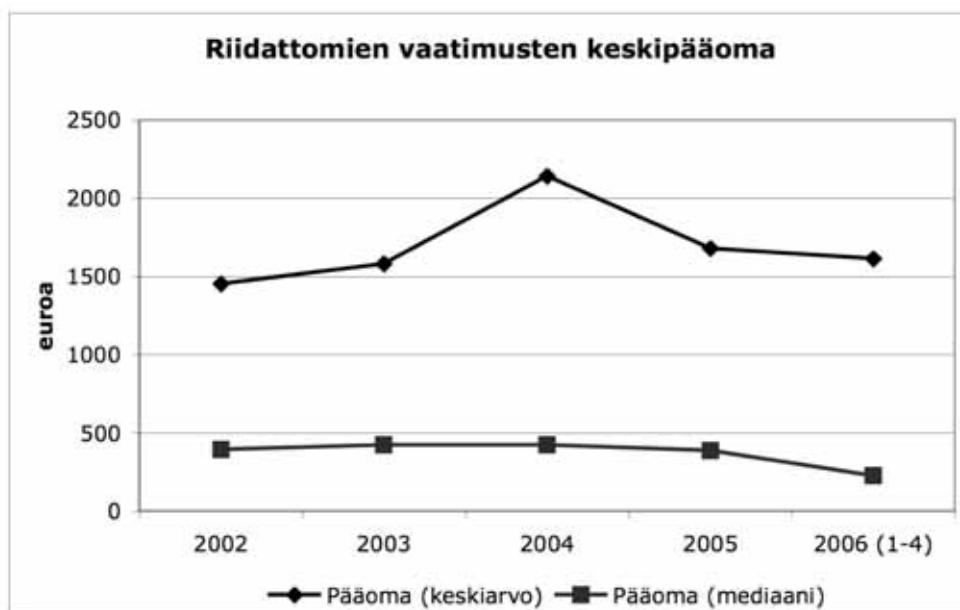
Vuonna 2005 riidattomia saatavia koskeneiden velkomustuomioiden perusteet olivat Suomen Asiakastiedon tilastojen mukaan seuraavat:

Käräjäoikeuksien asianhallintajärjestelmään (Tuomas) tammi–huhtikuussa 2006 kirjattujen vaatimusten perusteella voidaan todeta, että tyyppillinen riidaton saatava on suhteellisen pieni. Noin 40 % kaikista vaatimuksista on alle 250 euroa. Vaatimusten pääomat vaihtelevat kuitenkin melkoisesti, sillä vaatimusten suuruus vaihtelee aina muutamista euroista jopa miljooniin euroihin. Vaatimusten jakauma pääoman suuruuden mukaan oli tammi–huhtikuussa 2006 Tuomakseen kirjatuihin vaatimuksiin seuraava:

Tuomakseen kirjattujen saatavien pääomien kehitystä vuosina 2002–2005 voidaan puolestaan kuvata seuraavasti:

Useimmiten velkojat antavat saatavan perinnän perintätoimintaa ammattimaisesti harjoittavan yrityksen (perimistoimisto) tehtäväksi joko antamalla tälle toimeksiannon tai myymällä tälle koko saatavan. Ammattimaisen perintätoiminnan harjoittaminen on luvanvaraista ja toimintaa säännellään laissa perintätoiminnan luvanvaraisuudesta (517/1999). Tällä hetkellä voimassaolevia lupia on runsaat 100. Jos mukaan otetaan lisäksi satunnaisesti perintätoimintaa harjoittavat yritykset, kuten lakiasiaintoimistot ja asianajotoimistot, toimijoiden lukumäärä on huomattavasti suurempi. Toimijoiden tarkka lukumäärä ei ole selvillä, koska lupaa ei tarvita satunnaiseen perintätoimintaan, jota ei markkinoida. Myöskään asianajotoimistot eivät tarvitse lupaa saatavien perintään.

Ammattimainen perintätoiminta on käytännössä keskittynyt Suomen Perimistoimistojen Liiton kahdeksaan jäsenyritykseen. Vuonna 2005 tehtiin hieman yli 130 000 riidatonta saatavaa koskevaa haastehakemusta, joista Suomen Perimistoimistojen Liiton jäsenyritysten tekemiä oli noin 90 000 eli 70 prosenttia. Toiminnan keskittyminen on voimakasta myös liiton jäsenyritysten kesken, sillä suurimmasta osasta saatavien perintää vastaavat toimialan kaksi suurinta yritystä, joiden osuus liiton jäsenyritysten liikevaihdosta vuonna 2003 oli noin 83 prosenttia, lähes 50 miljoonaa euroa.² Vertailun vuoksi voidaan todeta, että vuonna 2003 perintätoimistot ja luottotietopalvelu -toimialan yritysten keskimääräinen liikevaihto oli Suomen Asiakastieto Oy:n mukaan 150 000 euroa.

Suurimpien perimistoimistojen toiminta on erittäin pitkälle rationalisoitua. Yritykset hyödyntävät runsaasti tietotekniikkaa ja perintäprosessi on huolellisesti suunniteltu ja pitkälle automatisoitu. Lähes poikkeuksetta tällaisten perimistoimistojen laatimat haastehakemukset ovat teknisesti moitteettomia. Myös pienempien perimistoimistojen toiminta on pääsääntöisesti varsin ammattitaitoista, mutta ei välttämättä yhtä pitkälle rationalisoitua kuin suurempien yritysten. Aivan satunnaisesti perintätoimeksiantoja hoitavien toimistojen ammattitaito vaihtelee ja niiden laatimat haastehakemukset sisältävät jo enemmän puutteita.

Toisinaan velkojat hoitavat saataviensa perinnän omatoimisesti, mikä on tyypillistä etenkin pienemmillä paikkakunnilla. Omatoimisten velkojien ryhmä on varsin heterogeeninen, sillä se sisältää niin suuryrityksiä kuin vailla juridista koulutusta olevia yksityishenkilöjäkin. Yksityishenkilöiden sekä yksityisyrittäjien laatimat haastehakemukset ovat työryhmän jäsenten omien kokemusten perusteella kaikkein puutteellisimpia, kun taas monien suurempien yritysten tai muiden yhteisöjen perintätoimintaa voidaan luon-

² Ks. Luottolista 18/2004.

nehtia ammattimaiseksi. Tällaisissa yrityksissä perinnästä vastaa yleensä erillinen perintäosasto tai lakiasioiden osasto.

Suomen Asiakastiedon tilastojen mukaan noin 90 prosentissa annetuista yksipuolisista tuomioista *velallinen on yksityinen kuluttaja*. Riidattoman saatavan maksamatta jättäminen voi johtua monista syistä aidosta maksukyvyttömyydestä aina tarkoitukselliseen petolliseen toimintaan. Silloin kun saatavaa ei ole maksettu vapaaehtoisen perinnän jälkeen, merkittävimpana yksittäisenä selittävänä tekijänä voidaan pitää velallisen pidempiaikaisia maksuvaikeuksia.

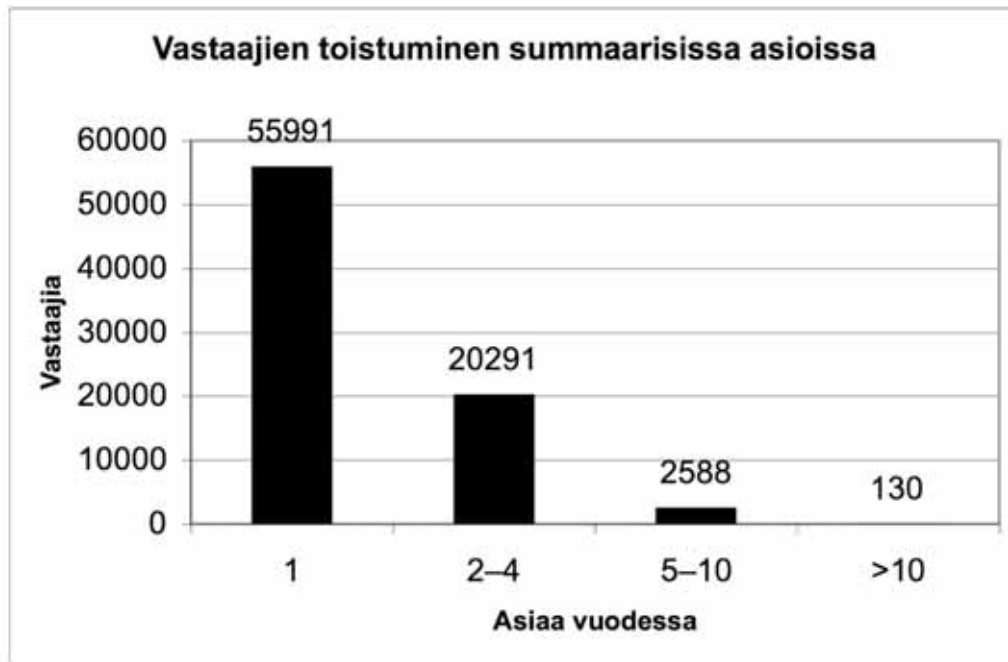
Yksityishenkilöiden velkaongelmien kohdentumista on tutkittu 1980- ja 1990-luvuilla varsin runsaasti. Tutkimuksissa työttömyys ja parisuhteen purkautuminen nousivat esiin merkittävimpinä riskitekijöinä. Velkaongelmat olivat keskimääräistä yleisempiä myös 35–44 vuotiailla, miehillä, vähän koulutetuilla, yrittäjillä ja yrittäjäämmateissa toimivilla, yksinhuoltajilla ja kaksilapsisilla perheillä sekä pienillä paikkakunnilla asuvilla. Myös vanhempien varattomuudella näyttäisi olevan yhteys velkaongelmien syntyyn. Tutkimukset tukevat johtopäätöstä, jonka mukaan velkaongelmat kasautuvat yhteiskunnan huono-osaisimmille, vaikka velkaongelmia esiintyykin kaikissa yhteiskuntaluokissa.³

Velkaongelmilla on taipumusta kasaantua, mikä johtaa osaltaan siihen, että velallisten todellinen lukumäärä on annettujen tuomioiden lukumäärää pienempi. Osa vastaajista on vuoden aikana vastaajana useammassa riidattonta saatavaa koskevassa asiassa. Esimerkiksi vuonna 2005 ratkaistiin käräjäoikeuksien työtilastojen mukaan 136 000 riidattonta velkomusasiaa, mutta Tuomakseen kirjattujen tietojen perusteella vastaajina esiintyi vain 79 000 henkilöä.⁴ Aineiston tarkastelu osoitti, että yhteensä noin 23 000 vastaajaa oli vastaajana useammassa kuin yhdessä asiassa vuoden aikana, osa jopa huomattavan monessa asiassa. Eniten asioita kertyi erälle yritykselle, joka oli vuoden aikana vastaajana 25 asiassa.

Vastaajien jakauma vuoden aikana käsiteltyjen riidattomien velkomusasioiden lukumäärän mukaan voidaan esittää seuraavasti:

³ Ks. esim. Olli Kangas ja Veli-Matti Ritakallio, ”Different methods – different results? Approaches to multidimensional poverty”, Teoksessa *Empirical poverty research in a comparative perspective*, s. 167–203, toim. H-J. Andreß, (Suffolk: Ashgate, 1997) ja Marie Reijo, ”Kotitalouksien ylivelkaantuneisuuden kasvu taantumassa?”, *Hyvinvointikatsaus: spesiaali* (2000): s. 17–23. Ks. myös Contant Oy:n (nyk. Lindorff Oy) tekemä velallisselvitys, jota on referoitu muun muassa Pelisäännöt lehden numerossa 1/2002.

⁴ Vertailutietona voidaan mainita, että oikeusministeriön tilastojen mukaan ulosotossa oli vuonna 2005 261 500 velallista.

2.2. Riidattomien saatavien perintäprosessi

Riidattomien saatavien perintäprosessi koostuu kolmesta päävaiheesta, saatavan vapaaehtoisesta perinnästä, oikeudellisesta perinnästä ja ulosotosta.

Vapaaehtoinen perintä

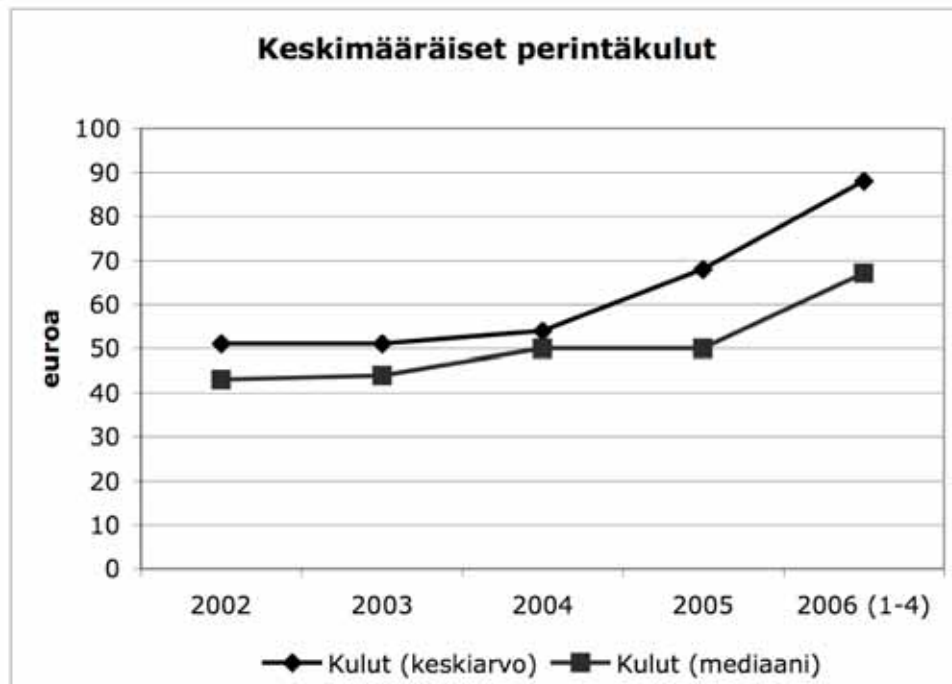
Useimmissa tapauksissa riidatonta saatavaa koskeva perintäprosessi alkaa vapaaehtoiseen suoritukseen tähtäävällä saatavien perinnällä. Vapaaehtoisessa perinnässä noudatettavasta menettelystä on säädetty laissa saatavien perinnästä (513/1999).

Perintätoimintaa ammattimaisesti harjoittavan on periessään kuluttajasaatavaa annettava tai lähetettävä velalliselle kirjallinen maksuvaatimus, jonka tulee sisältää laissa edellytetyt tiedot. Ennen maksuvaatimuksen lähettämistä kuluttajasaatavasta ei pääsääntöisesti saa vaatia maksua tuomioistuimessa. Velallisen on kuitenkin korvattava velkojalle perinnästä aiheutuvat kohtuulliset kustannukset. Velallisen kuluvastuun yläraja on 1.5.2005 alkaen ollut saatavan pääomasta riippuen 190 tai 220 euroa.

Vapaaehtoisen perinnän kesto vaihtelee suuresti. Lyhimmillään vapaaehtoisen perinnän vaihe kestää vain muutamia viikkoja, kun taas toisinaan tämä vaihe voi kestää jopa vuosia. Perinnän kestolla on suuri vaikutus velallisen kuluvastuun suuruuteen, sillä saatavien perinnästä annetussa laissa on säädetty yksittäisten perintätoimenpiteiden enimmäishinnoista sekä vähimmäisajasta, jonka on kuluttava kahden toimenpiteen välillä. Velal-

listen kuluvastuu vaihteleeikin melkoisesti perintätoimenpiteiden hinnoittelusta ja määrästä riippuen.

Työryhmällä ei ole tietoa siitä, millaisia perintäkuluja velallisille keskimäärin aiheutuu vapaaehtoisessa perinnässä. Oikeudelliseen perintään edenneiden tapausten osalta tämä tieto saadaan Tuomakseen kirjatuista vaatimuksista. Tuomakseen kirjattujen perintäkuluvaatimusten kehitys vuosina 2002–2006 voidaan esittää seuraavasti:

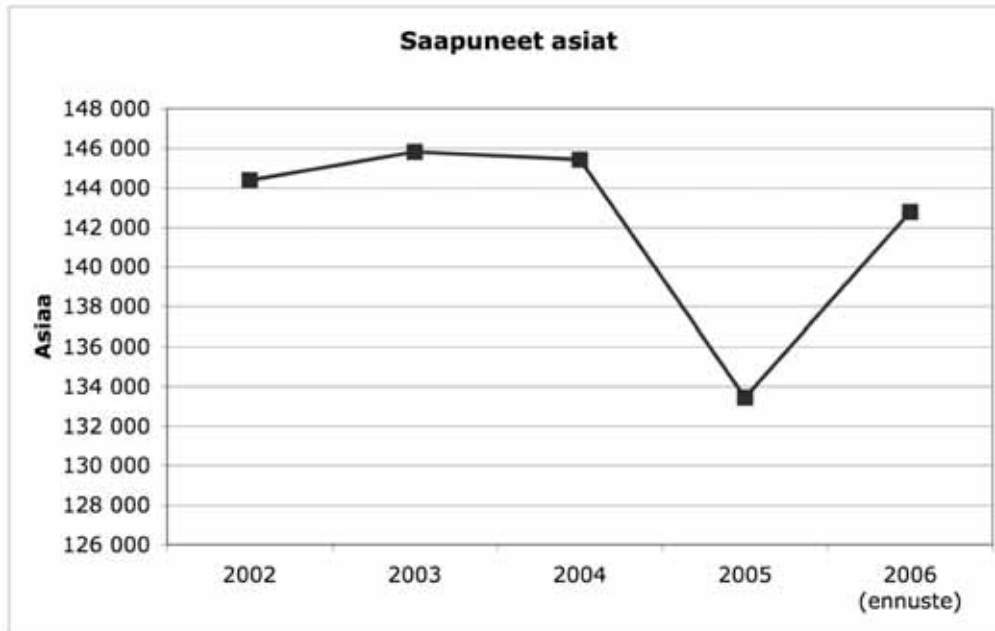
Kun perittävien saatavien suuruus ei ole merkittävästi muuttunut (ks. s. 6), kehitys viittaisi melko vahvasti siihen, ettei vuonna 2005 säädetyllä kuluvastuun ylärajalla (L 28/2005) ollut ainakaan oikeudelliseen perintään saakka etenevissä tapauksissa keskimääräisiä perintäkuluja hillitsevä vaikutusta, vaan näissä tapauksissa velallisilta keskimäärin vaaditut perintäkulut ovat päin vastoin nousseet. Etenkin kuluvastuun ylärajalla olevien perintäkulujen osuus näyttäisi kasvaneen merkittävästi, mistä on osoituksena perintäkulujen keskiarvon suhde ja kehitys perintäkulujen mediaaniin verrattuna.

Summaarinen velkomusprosessi

Mikäli vapaaehtoista suoritusta ei saada, velkoja voi jatkaa perintäprosessia oikeudellisella perinnällä, joka koostuu summaarisesta velkomusprosessista ja ulosotosta. Summaarinen velkomusprosessi tapahtuu toimivaltaisessa tuomioistuimessa riita-asioiden käsittelystä säädetyssä järjestyksessä. Jos velallinen ei ole vapaaehtoisessa perinnässä kiistänyt maksuvelvollisuuttaan, asia voidaan ratkaista summaarisessa velkomusprosessissa. Summaarinen velkomusprosessi on riidattomien saatavien perintään tarkoitettu,

riita-asiain menettelyn kirjallisesta valmistelusta muodostuva ja täysimittaiseen tuomioistuininprosessiin verrattuna nopea ja edullinen tapa saada ulosottoperuste.

Riidattomia saatavia koskevia vaatimuksia on käräjäoikeuksien työtilastojen mukaan saapunut käräjäoikeuksiin vuosina 2002–2005 seuraavasti:

Muiden seikkojen säilyessä samana riidattomien velkomusasioiden määrät heijastelevat pitkällä aikavälillä yleistä velkaantumistasetta. Maksuhäiriöiden lukumäärä kasvaa luottojen volyymin kasvaessa sekä kappale- että rahamääräisesti, vaikka itse maksuhäiriön todennäköisyys suhteessa velkaantumistaseseen säilyisi ennallaan.

Kausivaihtelun tapaan riidattomien velkomusasioiden määrään vaikuttaa lisäksi yleinen taloudellinen tilanne. Yleisen taloustilanteen heikentyessä maksuhäiriöiden todennäköisyys kasvaa muiden seikkojen säilyessä samana, kun yksityishenkilöiden työttömyys lisääntyy ja yritysten tuotot supistuvat. Vastaavasti taloustilanteen parantuessa työllisyys nousee ja yritysten tuotot kasvavat, jolloin myös maksuhäiriöiden riski jälleen pienenee.

Oikeudellisen sääntelyn näkökulmasta riidattomien velkomusasioiden määrään vaikuttaa menettelyn käytettävyys. Jos menettely on velkojalle hidas ja kallis, kynnys turvautua summaariseen velkomusprosessiin on korkeampi, kuin jos menettely on nopea ja edullinen. Esimerkiksi edeltävästä kuvaajasta näkyvä notkahdus riidattomien velkomusasioiden määrässä selittyy saatavien perinnästä annetun lain 1.5.2005 voimaan tulleella muutoksella, joka edellytti että perintäkulujen korvaamista vaativan velkojan on yksilöitävä ne perintätoimenpiteet, joihin vaatimus perustuu. Uusi lainsäädäntö aiheutti

muutoksia saatavan perintää harjoittavien yritysten käytäntöihin, mikä heikensi tilapäisesti niiden kykyä toimittaa haastehakemuksia käräjäoikeuteen. Sitten riidattomia saatavia koskevien haastehakemusten määrä on lähes palautunut lainmuutosta edeltävälle tasolle.

Summaarinen velkomusprosessi aloitetaan oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:n mukaisella suppealla haastehakemuksella, jota voidaan käyttää, jos asia koskee tietyn määräistä saamista, hallinnan tai rikkoutuneen olosuhteen palauttamista taikka häättöä ja kantaja ilmoittaa, ettei asia hänen käsityksensä mukaan ole riitainen. Suppeassa haastehakemuksessa kantajan on ilmoitettava ainoastaan vaatimuksensa ja ne perusteet, joihin vaatimus välittömästi perustuu.

Riidaton velkomusasia pannaan vireille käräjäoikeuden kansliaan toimitettavalla kirjallisella haastehakemuksella. Laki sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa (13/2003) sallii, että haastehakemus saadaan toimittaa käräjäoikeuteen myös sähköisesti. Käytössä olevia sähköisiä tiedonsiirtotapoja ovat telekopio, sähköposti sekä käytöyhteys käräjäoikeuksien tietojärjestelmään.

Käräjäoikeuden käyttämästä tietojärjestelmästä käytetään nimitystä Tuomas. Kyse on asianhallintajärjestelmästä, johon tallennetaan kaikki yksittäisen asian käsittelyn kannalta tarpeelliset tiedot ja asiakirjat. Tällaisia tietoja ovat esimerkiksi kantajan ja vastaajan yhteystiedot sekä kantajan vaatimukset. Tuomakseen kirjattuja tietoja voidaan tämän jälkeen hyödyntää asian käsittelyssä tarvittavia asiakirjoja luotaessa niin, ettei tietoja tarvitse enää kirjoittaa uudelleen, vaan järjestelmä noutaa ne tietokannastaan ja lisää ne luotavaan asiakirjaan. Tämä ominaisuus lisää käräjäoikeuden työtehoa merkittävästi.

Jotta Tuomaksen automatiikka voisi toimia, tiedot on kuitenkin syötettävä järjestelmään. Tämän käsittelyprosessin kannalta kirjeitse, telekopiona tai sähköpostitse toimitetut haastehakemukset on samanarvoisia. Vaikka haastehakemus olisikin toimitettu tällaista sähköistä tiedonsiirtomenetelmää käyttämällä käräjäoikeuteen, haastehakemus on käräjäoikeudessa tulostettava paperille fyysiseen muotoon, jonka jälkeen sen sisältämät tiedot on kirjattava käsin Tuomakseen.

Automaattista tietojenkäsittelyä käyttämällä haastehakemus voidaan tietyn edellytyksin toimittaa konekielisenä suoraan Tuomaksen tietokantaan, jolloin haastehakemuksen sisältämät tiedot tallentuvat automaattisesti Tuomakseen. Tämä tapahtuu toimittamalla haastehakemus määrämuotoisena tiedostona sähköisesti Santraan (Santra-yhteys).

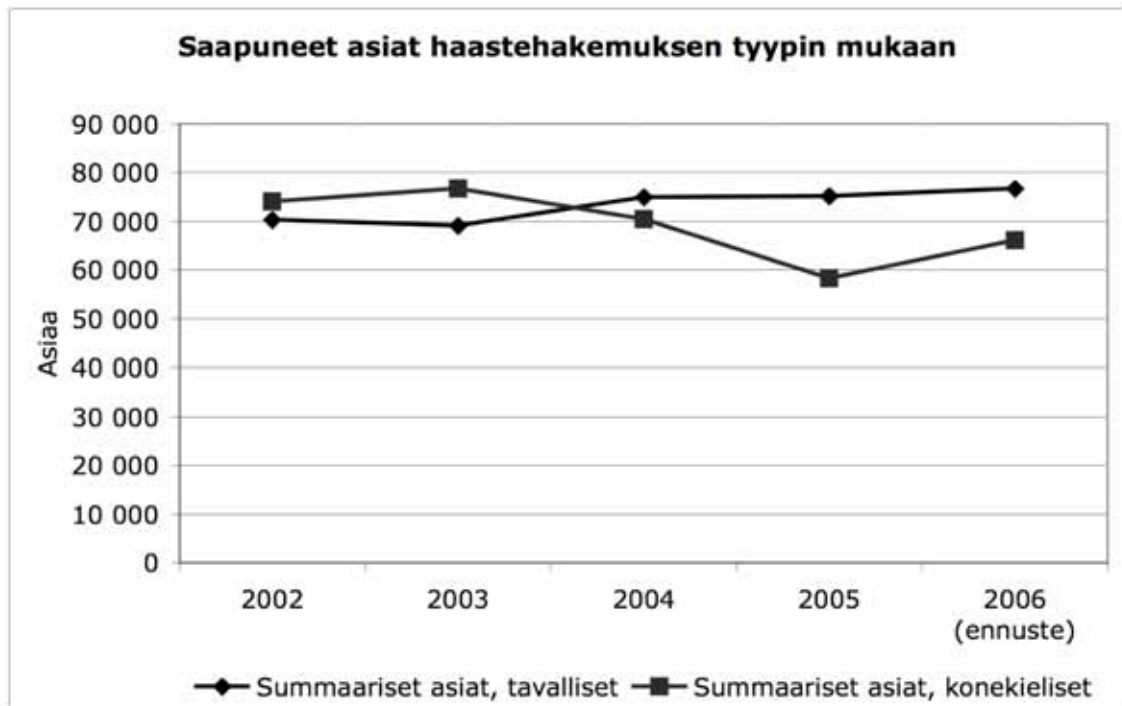
Santra on sähköinen postilaatikko, johon haastehakemukset voidaan toimittaa sähköisen käyttöyhteyden kautta, ja josta konekieliset haastehakemukset toimitetaan edelleen toimivaltaisen käräjäoikeuden Tuomas-tietokantaan ilman käsin tapahtuvaa tallentamista.

Santra-yhteys on kuitenkin suljettu järjestelmä, johon liittyminen edellyttää lupaa ja määrättyjä investointeja. Asiakkaan, joka haluaa alkaa lähettää konekielisiä haastehakemuksia, on muutettava oma järjestelmäliittymänsä sellaiseksi, että määrätyn mallisten hakemustietueiden tuottaminen sekä konekielisten ratkaisutietueiden vastaanottaminen ja hyödyntäminen on mahdollista. Santra-aineisto kulkee TietoEnatorin välityspalvelun kautta, joten asiakkaalla on lisäksi oltava yhteys välityspalveluun sekä käyttäjätunnukset. Tarvittavien *edellytysten* luominen maksaa asiakkaalle keskimäärin noin 5 000 euroa. Lisäksi järjestelmän käytöstä aiheutuu käyttöpalvelun veloittamat jatkuvat kustannukset. Muita asiakkaalle aiheutuvia kustannuksia ovat esimerkiksi henkilökunnan koulutus järjestelmän käyttöön sekä tarvittavien ohjelmistojen ylläpito.

Tällä hetkellä Santraa käyttää vain kuusi asiakasta, jotka tosin tekevät vuosittain noin 65 000 konekielistä haastehakemusta. Lisäksi on muutamia luvanhaltijoita, jotka eivät tällä hetkellä käytä Santraa.

Saapuneet riidattomat velkomusasiat voidaan käräjäoikeuden käsittelyprosessin näkökulmasta jakaa konekielisiin asioihin sekä tavallisiin asioihin (velkomus- ja muut asiat). Konekielisillä asioilla tarkoitetaan vain Santra-yhteyden kautta toimitettuja elektronisia haastehakemuksia. Tavallisiin asioihin kuuluvat puolestaan kaikki muut riidattomat velkomusasiat siitä riippumatta, onko haastehakemus toimitettu kansliaan henkilökohdaisesti, postitse, telekopiona tai sähköpostina. Kaikissa näissä tapauksissa haastehakemus on sellaisessa muodossa, että sen sisältämät tiedot on kirjattava Tuomakseen käsin.

Käräjäoikeuksien työtilastojen perusteella haastehakemusten jakauma voidaan esittää haastehakemuksen toimittamistavan mukaan seuraavasti:

Konekielisten asioiden osuus on viime vuosina laskenut. Vuoden 2005 selkeän pudotuksen syynä oli perimistoimistoilta saatujen tietojen mukaan saatavien perinnästä annetun lain muutoksen johdosta pidentyneet haastehakemusten perustelut sekä Santra, joka ei hyväksy määrätyn rivimäärän ylittäviä haastehakemuksia. Keväällä 2006 sallittua rivimäärää on lisätty, mikä näkyy konekielisten asioiden suhteellisen osuuden lisääntymisenä vuonna 2005 toteutuneesta 43 prosentista 46 prosenttiin vuoden 2006 ensimmäisellä vuosikolmanneksella.

Konekielisiä haastehakemuksia toimittavat tällä hetkellä neljä perimistoimistoa sekä kaksi kaupunkia. Helsingin käräjäoikeudessa on selvitetty tavallisia haastehakemuksia toimittavien kantajien asiakastyyppejä tutkimalla kaikki käräjäoikeuteen huhtikuun 2006 aikana saapuneet tavalliset haastehakemukset. Selvityksen mukaan lähes 70 prosentissa asioista kantaja oli joko perintätoimiston edustama tai perintätoimisto oli itse kantajana. 26 prosentissa asioista perintää hoiti muu asiamies, yrityksen oma perintäosasto tai muuten osaava taho. Vain 4 prosentissa kantajana oli yksityishenkilö tai yritys ilman asiamiestä. Tavallisia haastehakemuksia toimittavien asiakastyyppejen jakauma voidaan esittää seuraavasti:

Riidattomien velkomusasioiden käsittelystä ja ratkaisemisesta vastaa suurimmaksi osaksi käräjäoikeuksien kansliahenkilökunta. Käräjäoikeuslain (581/1993) 19 §:n 1 momentin 2 kohdan nojalla laamanni voi kirjallisesti määrätä kansliahenkilökuntaan kuuluvan, joka on saanut tehtävään koulutuksen ja jolla on riittävä taito antamaan yksipuolisia tuomioita ja tekemään myös muita ratkaisuja oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:ssä tarkoitetuissa asioissa. Käytännössä delegointi riidattomissa velkomusasioissa on viety varsin pitkälle. Toinen merkittävä riidattomien velkomusasioiden käsittelijäryhmä on tuomioistuinharjoittelua suorittavat notaarit. Käräjäviskaalit ja käräjätuomarit hoitavat vain huomattavan pienen osan riidattomista velkomusasioista. Vuonna 2005 työnjako käräjäoikeuksissa ratkaistuissa riidattomissa velkomusasioissa oli käräjäoikeuksien työtilastojen mukaan seuraava:

Jos haastehakemus täyttää sille laissa säädetyt edellytykset, käräjäoikeus antaa haasteen, jossa vastaajaa kehoitetaan vastaamaan kanteeseen kirjallisesti käräjäoikeuden määräämässä ajassa haasteen tiedoksiannosta. Konekielisen haastehakemuksen perusteella haaste on suoraan tulostettavissa Tuomas-järjestelmästä. Tavallisen haastehakemuksen sisältö on ensin kirjattava Tuomas-järjestelmään, jonka jälkeen haaste voidaan tulostaa.

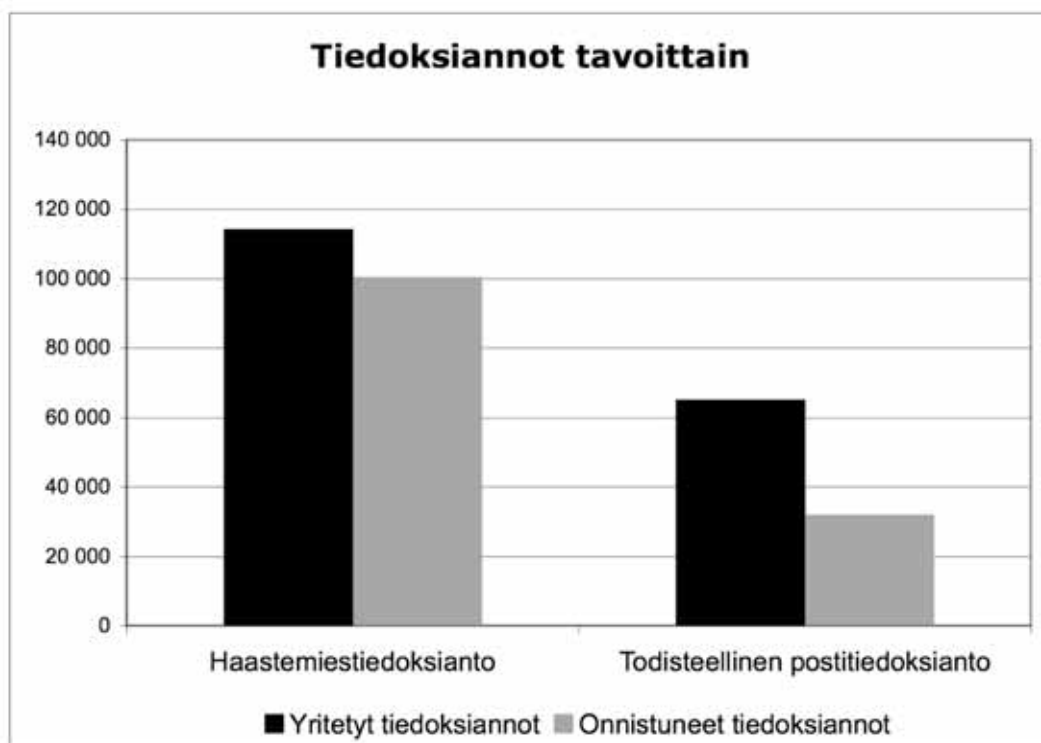
Haastehakemuksissa voi olla puutteita. Jos haastehakemus on puutteellinen, tulkinnanvarainen tai se sisältää selvästi perusteettomia vaatimuksia, sen käsittely muodostuu huomattavan aikaa vieväksi. Haastehakemuksia joudutaan toisinaan tulkitsemaan ja joskus tuomioistuimen on pyydettävä kantajalta haastehakemuksen täydentämistä.

Summaaristen asioiden kehittämistyöryhmä toteutti kuukauden mittaisen seurannan Oulun käräjäoikeudessa. Kansliahenkilökuntaa pyydettiin pitämään kirjaa sellaisista haastehakemuksista, joiden sisältämien epäselvyyksien vuoksi he joutuivat olemaan yhteydessä kantajaan. Selvityksen aikana tarkastettiin yhteensä 748 asiaa. Täydennettäviä asioita oli yhteensä 15 kappaletta eli noin 2 prosenttia. Selvityksen perusteella näyttäisikin siltä, että riidatonta saatavaa koskevat haastehakemukset ovat pääsääntöisesti varsin laadukkaita, sillä täydennytettävien haastehakemusten vähäisen määrän lisäksi täydennytetyissä haastehakemuksissa tavatut virheetkin olivat hyvin vähäisiä ja useimpia niistä voidaan pitää puhtaasti kirjoitusvirheinä.

Myös selvästi perusteettomien vaatimusten johdosta ollaan yleensä yhteydessä kantajaan ja tarjotaan tälle mahdollisuutta peruuttaa kanteensa sellaisilta osin, kuin se tulisi muuten tuomiolla hylättäväksi. Pääsääntöisesti tällaiset vaatimukset perutaan, sillä useimmiten kyse on vain virheellisesti kirjatusta vaatimuksesta tai kantajan tietämättömyydestä pakottavan lainsäädännön sisällöstä.

Riidattomissa velkomusasioissa haasteen tiedoksiannosta huolehtii tuomioistuin eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta. Oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3 §:n mukaan tiedoksianto toimitetaan ensisijaisesti lähettämällä asiakirja asianosaiselle postitse saantitodistusta vastaan tai kirjeellä, jos voidaan olettaa, että vastaanottaja saa tiedon asiakirjasta ja määräpäivään mennessä palauttaa todistuksen tiedoksiannon vastaanottamisesta (todisteellinen postitiedoksianto). Tuomaksen automatiikan avulla tuotettu haaste voidaan lähettää vastaajalle postin e-kirjepalvelun välityksellä. Jos tiedoksiantoa ei ole saatu toimitetuksi tai voidaan pitää todennäköisenä, että sitä ei saada toimitetuksi postitse, tiedoksiannon toimittaa oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 4 §:n mukaan haastemies (haastemiestiedoksianto).

Toisin kuin lainsäädännöllisten ratkaisujen perusteella voisi odottaa, yleisimmin käytetty tiedoksiantotapa on haastemiestiedoksianto ja vasta sen jälkeen todisteellinen postitiedoksianto. Vuosina 2004–2005 näitä kahta tiedoksiantotapaa on oikeusministeriön haastetilastojen mukaan käytetty riidattomissa velkomusasioissa keskimäärin seuraavasti:

Useimmissa tapauksissa riidattoman velkomusasian käsittely päättyy yksipuoliseen tuomioon. Jos vastaaja ei vastaa tai esitä perustetta kiistämislleen tai jos hän kiistämisenä tueksi vetoaa sellaiseen perusteeseen, jolla ei ole vaikutusta asian ratkaisemiseen, kanne hyväksytään yksipuolisella tuomiolla. Siltä osin kuin kanne on selvästi perusteeton se kuitenkin hylätään tuomiolla, vaikka vastaaja ei olisikaan vastustanut kannetta.

Mikäli asiassa annetaan yksipuolinen tuomio, asian käsittely päättyy siihen. Yksipuolisesta tuomiosta ei voi valittaa hovioikeuteen, mutta oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 15 §:n mukaan vastaaja voi kuitenkin hakea takaisinsaantia 30 päivän kuluessa siitä lukien, kun takaisinsaannin hakija on *todisteellisesti* saanut tiedon yksipuolisesta tuomiosta. Käytännössä velalliselle ei aina anneta todisteellista tietoa yksipuolisesta tuomiosta, vaan hän saa tiedon siitä ulosottomiehen vireilletuloilmoituksesta tai luottotietorekisterinpitäjän ilmoituksesta. Tämä ei kuitenkaan vaikuta velallisen takaisinsaantimahdollisuuksia heikentävästi.

Takaisinsaanti on erityinen muutoksenhakukeino yksipuolista tuomiota vastaan. Takaisinsaantihakemuksen johdosta asia palautuu siihen tilaan, missä se oli ennen yksipuolisen tuomion antamista eli takaisinsaantioikeudenkäynti on aikaisemman prosessin jatkoa. Takaisinsaannin hakija ei joudu osoittamaan yksipuolista tuomiota virheelliseksi, vaan yksipuolisen tuomion hyväkseen saanut osapuoli joutuu näyttämään alkuperäisen kannanteensa toteen. Takaisinsaannin hakijan kannalta on ensi vaiheessa riittävä, että tämä kykenee esittämään sellaisen syyn tuomion muuttamiselle, jolla olisi voinut ollut merkitystä asiaa ratkaistaessa.

Keskimäärin noin 80 prosenttia riidattomista velkomusasioista päättyy yksipuoliseen tuomioon. Yksipuolisen tuomion ohella moni riidaton velkomusasia jää sillensä. Useimmiten tällaisen lopputuloksen taustalla on se, että velallinen on maksanut velkansa vapaaehtoisesti, jolloin tarvetta ulosottoperusteelle ei enää ole. Toisinaan taas velkoja huomaa vaatimuksensa velallisen vastustamisen johdosta perusteettomaksi, joskin tällainen tilanne on huomattavasti harvinaisempi. Vuonna 2005 ratkaistuista riidattomista velkomusasioista noin 17 prosenttia jäi sillensä.

Kanteen kokonaan hylkäävät tuomiot ovat erittäin harvinaisia. Nykyisillä asiamäärillä noin 70 kannetta vuodessa hylätään kokonaan, mikä vastaa noin 0,05 prosenttia kanteiden kokonaismäärästä. Kanteen osittain hylkäävien tuomioiden määrästä ei ole tietoa, sillä tällaiset ratkaisut tilastoidaan osittaisesta hylkäämisestä huolimatta yksipuolisina tuomioina. Työryhmän jäsenten omien kokemusten perusteella tällaiset tapaukset ovat kuitenkin käytännössä huomattavasti yleisempiä kuin koko kanteen hylkäämiset.

Jos asiaa ei voida ratkaista kirjallisessa valmistelussa vastaajan riitautuksen vuoksi, asian käsittelyä jatketaan varsinaisessa riita-asian oikeudenkäyntimenettelyssä. Riidattomista velkomusasioista riitautetaan hyvin pieni osa. Riitautuneistakin asioista suurin osa ratkaistaan kirjallisessa menettelyssä, kun riitautuksen aiheuttanut asia saadaan selvitettyksi kirjallisten lausumien avulla. Oikeusministeriön käräjäoikeustilastojen mukaan keskimäärin vain 0,6 prosenttia riidattomana velkomusasiana vireille tulleista asioista käsitellään istunnossa riitautuksen johdosta. Esimerkiksi vuonna 2005 ratkaistuista 136 000 riidattomasta velkomusasiasta vain 767 kappaletta ratkaistiin istunnoissa.

Tuomioistuinten ratkaisutilastojen mukaan istutokäsittelyyn edenneistäkin asioista vielä lähes 20 prosenttia päättyy yksipuoliseen tuomioon vastaajan poissaolon takia. Kanteen hyväksyvä tuomio annetaan noin 40 prosentissa tapauksista. Näin ollen noin *60 prosenttia riitautetuistakin asioista päättyy kantajan voittoon*. Riitautetuista kanteista vain hieman alle 10 prosenttia lopulta hylätään. Lopuissa, noin 30 prosentissa tapauksista, asia päättyy sovintoon.

Näiden lukujen valossa voidaan todeta, että summaarisessa velkomusprosessissa on kysymys ennen muuta *ulosottoperusteen hankkimisesta* eikä niinkään sen tutkimisesta ja ratkaisemisesta, onko saatavaa olemassa vai ei.

Riidattoman velkomusasian käsittelymaksu on 72 euroa, mikä peritään kantajalta. Kantajalla on kuitenkin oikeus saada korvaus oikeudenkäyntikuluistaan asian hävinneeltä vastaajalta. Tämä korvaus sisältää pakollisten kulujen, kuten oikeudenkäyntimaksun, lisäksi myös haastehakemuksen laatimisesta aiheutuneet kulut. Oikeudenkäyntikulut tuomitaan oikeusministeriön asetuksella (119/2006) vahvistetun taksan mukaisesti. Tällä hetkellä velallisen vastuu velkojan oikeudenkäyntikuluista vaihtelee saatavan pääoman ja asian vaativuuden perusteella 192:sta eurosta 302:een euroon.

Velkojan oikeudenkäyntikulut eivät vaihtele samaan tapaan perintäkulujen kanssa, vaan ne noudattavat varsin tarkasti säädettyjen taksojen enimmäismääriä. Oikeudenkäyntikulujen mediaani on vuonna 2005 ollut 220 euroa, mikä vastaa pääomaltaan yli 250 euron saatavan tai häätoasian normaalia oikeudenkäyntikulutaksaa (taksa korotettiin 222 euroon 1.3.2006 alkaen).

Keskimäärin riidattoman velkomusasian käsittely vireilletulosta yksipuolisen tuomion antamiseen kesti vuonna 2005 noin 1,8 kuukautta. Käsittelyajoissa oli tosin varsin suurta hajontaa käräjäoikeuksittain. Lyhyin keskimääräinen käsittelyaika oli Lahden käräjä-

oikeudessa, 1,2 kuukautta. Pisin keskimääräinen käsittelyaika oli puolestaan Helsingin käräjäoikeudessa, 3,3 kuukautta.

Ulosotto

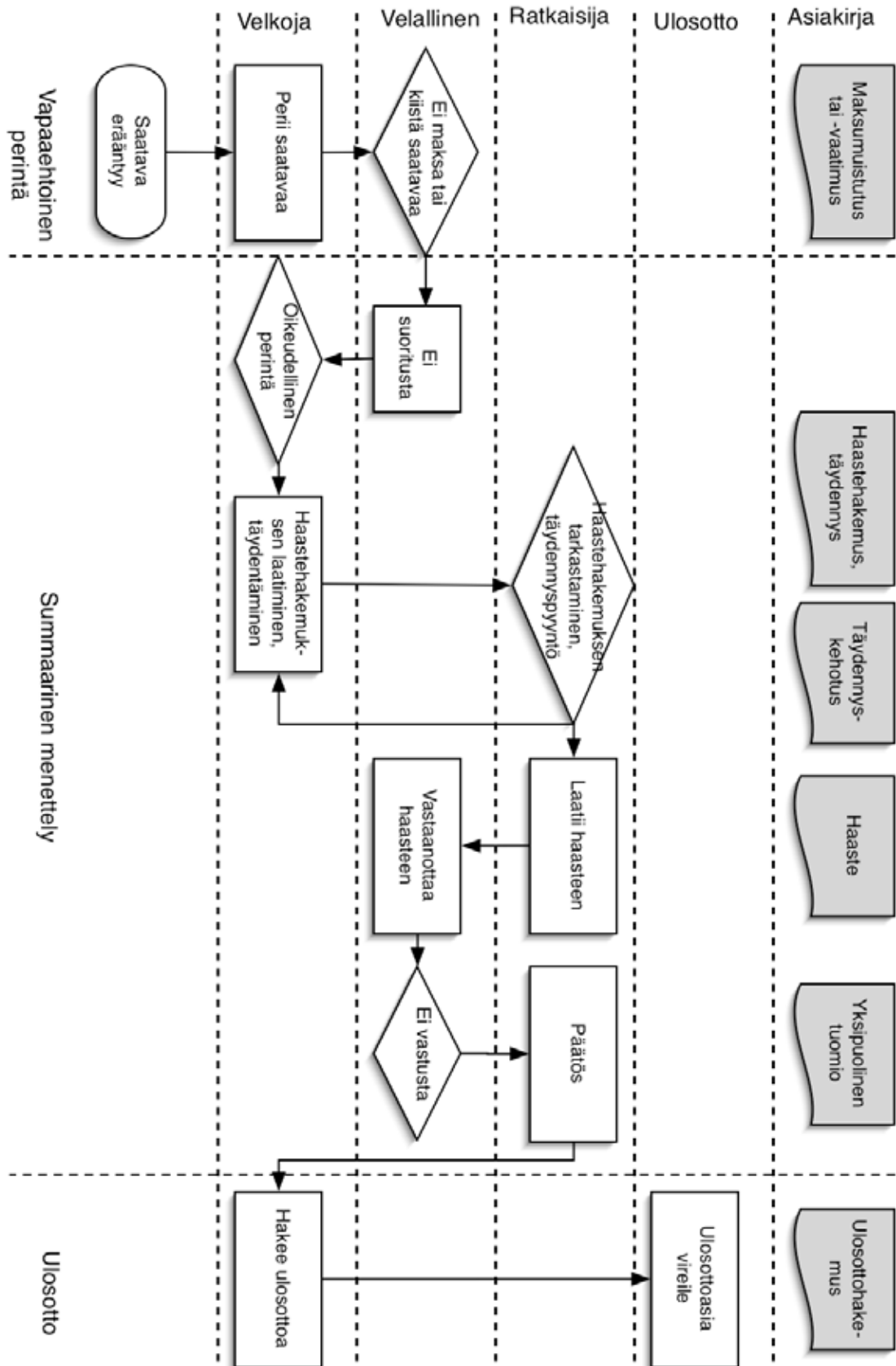
Viimeisen vaiheen riidattoman saatavan perintäprosessissa muodostaa yksipuolisen tuomion täytäntöönpano.

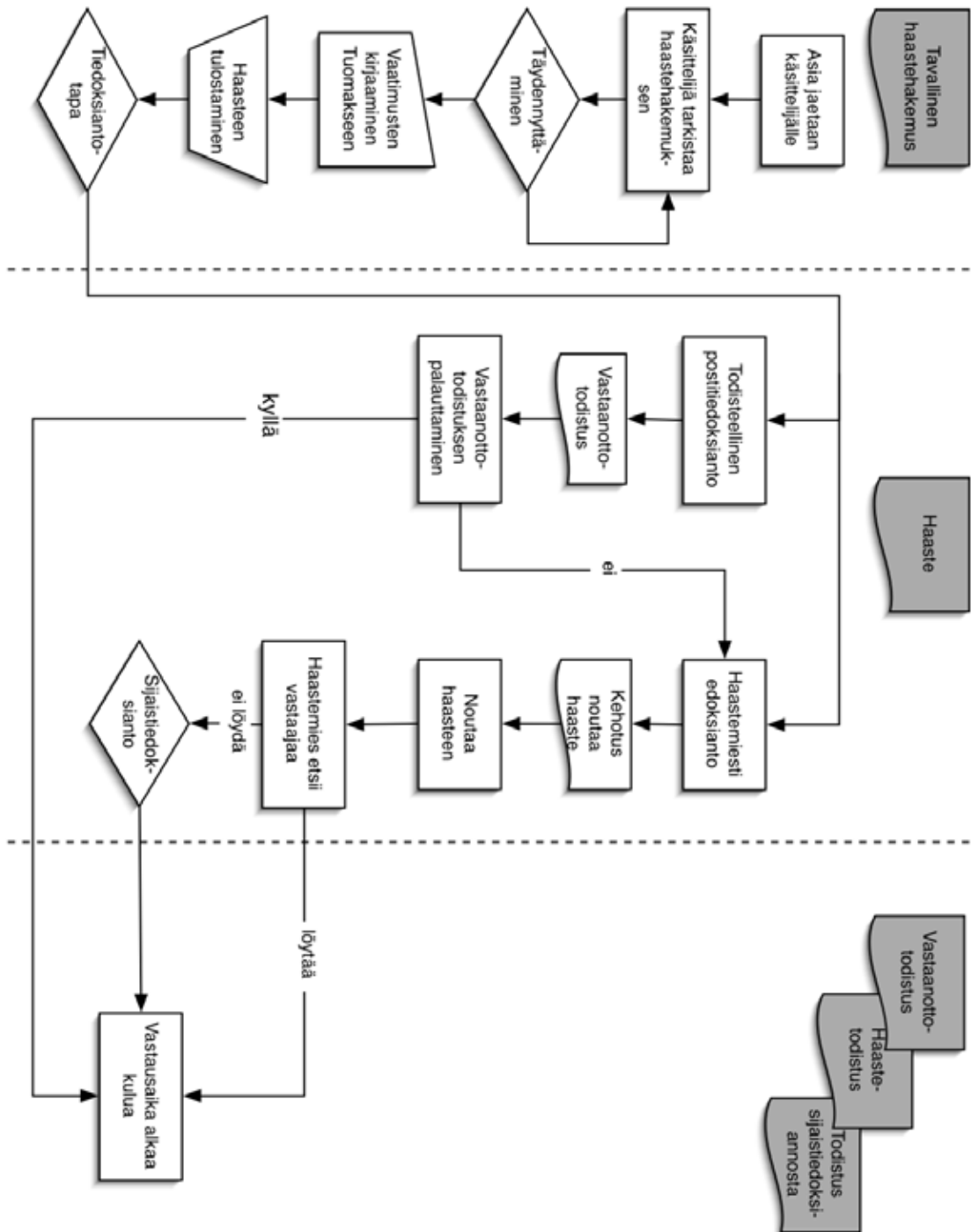
Ulosottoa on haettava yksipuolisen tuomion antamisen jälkeen erikseen joko kirjallisella hakemuksella tai teknisen käyttöyhteyden avulla ulosoton järjestelmään. Teknisen käyttöyhteyden haltijoita on tällä hetkellä noin 100, joista valtaosa on suoraan ulosottokelpoisten saatavien hakijoita. Noin 30 prosenttia kaikista yksipuolisia tuomioita koskevista ulosottoasioista pannaan vireille teknisen käyttöyhteyden kautta.

Ulosottohakemukseen on liitettävä yksipuolinen tuomio paperikappaleena asiointitavasta riippumatta. Tuomion paperikappaleesta ulosottoperustetta koskevat tiedot kirjataan jälleen ulosoton tietojärjestelmään.

Mikäli velallinen on luonnollinen henkilö, yksipuolinen tuomio on täytäntöönpanokelpoinen ulosottolain 2 luvun 24 §:n mukaan 15 vuoden ajan. Mikäli velkoja on luonnollinen henkilö, määräaika on 20 vuotta.

Koko perintäprosessia voidaan kuvata myös seuraavilla sivuilla olevien prosessikaavioiden avulla. Ensimmäisessä kaaviossa on esitetty perintäprosessin eri vaiheet ja jälkimmäisessä kaaviossa on esitetty riidattoman velkomusasian työvaiheet tuomioistuinten sisäisestä näkökulmasta.

2.3. Riidattomien velkomusasioiden käsittelyyn käytettävät resurssit

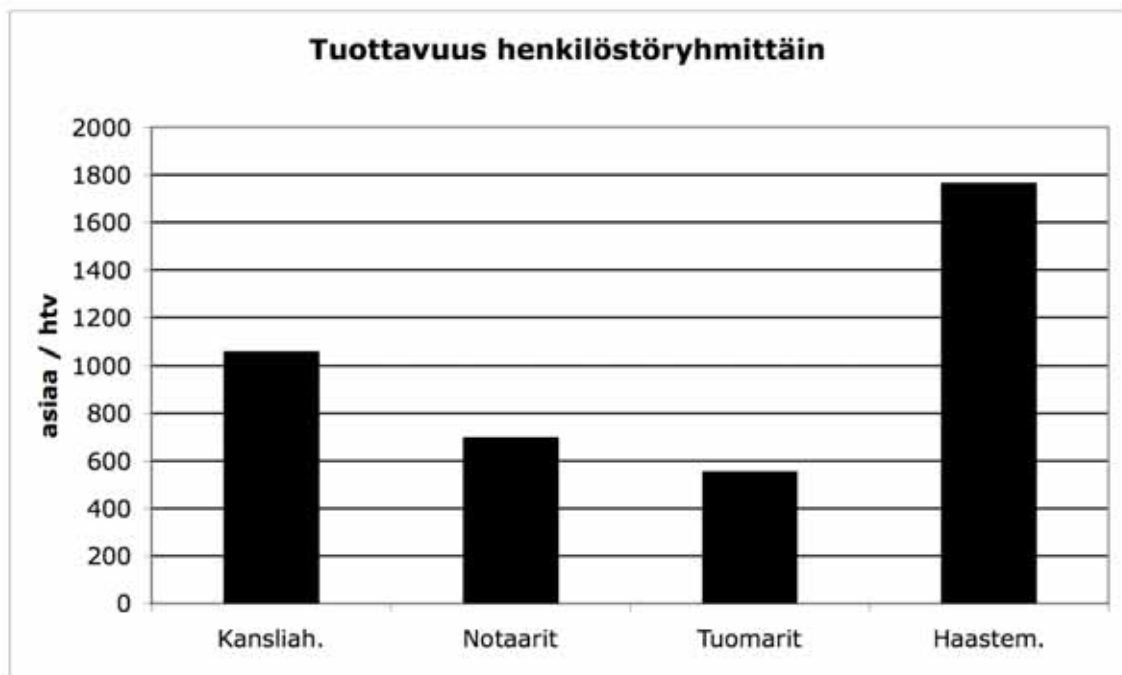
Työvoima

Arviot siitä, kuinka paljon riidattomien velkomusasioiden käsittely sitoo käräjäoikeuksien työvoimaa, vaihtelevat laskentatavan mukaan. Oikeusministeriön työvoiman tarvetta koskevissa laskelmissa riidattomille velkomusasioille on annettu painokertoimeksi 0,15. Yhden henkilötyövuoden tuottavuus on näissä laskelmissa keskimäärin 80. Painokertoimen mukaan laskettuna riidattomia velkomusasioita ratkaistaisiin noin 530 yhtä henkilötyövuotta kohden. Näin ollen 140 000 riidattoman velkomusasian ratkaisemiseen tarvittaisiin vuositasolla reilut 260 henkilötyövuotta.

Painokerroin vaikuttaa yliarvioidulta verrattuna muihin arvioihin. Oikeusministeriössä on tehty vuoden 2000 osalta selvitys käräjäoikeuksien ajankäytöstä. Syksyn 2000 tulosohtauskierroksen yhteydessä käräjäoikeuksia pyydettiin arvioimaan työvoiman jakautuminen muun muassa riidattomiin velkomusasioihin. Käräjäoikeuksien kaikilta virkamiehiltä pyydettiin arvio ajankäytöstä. Nämä arviot koottiin käräjäoikeudessa ja ilmoitettiin yhteensä kunkin henkilöstöryhmän osalta. Selvityksen mukaan kaikki käsittelijäryhmät huomioiden riidattomana velkomusasia vireille tulleita asioita ratkaistiin keskimäärin 660 yhtä henkilötyövuotta kohden.

Työryhmä on päättänyt käyttämään laskelmiensa pohjana vuonna 2000 tehtyä selvitystä käräjäoikeuksien ajankäytöstä. Tutkimuksen perusteella voidaan tehdä seuraava esitys eri henkilöstöryhmien tuottavuudesta⁵:

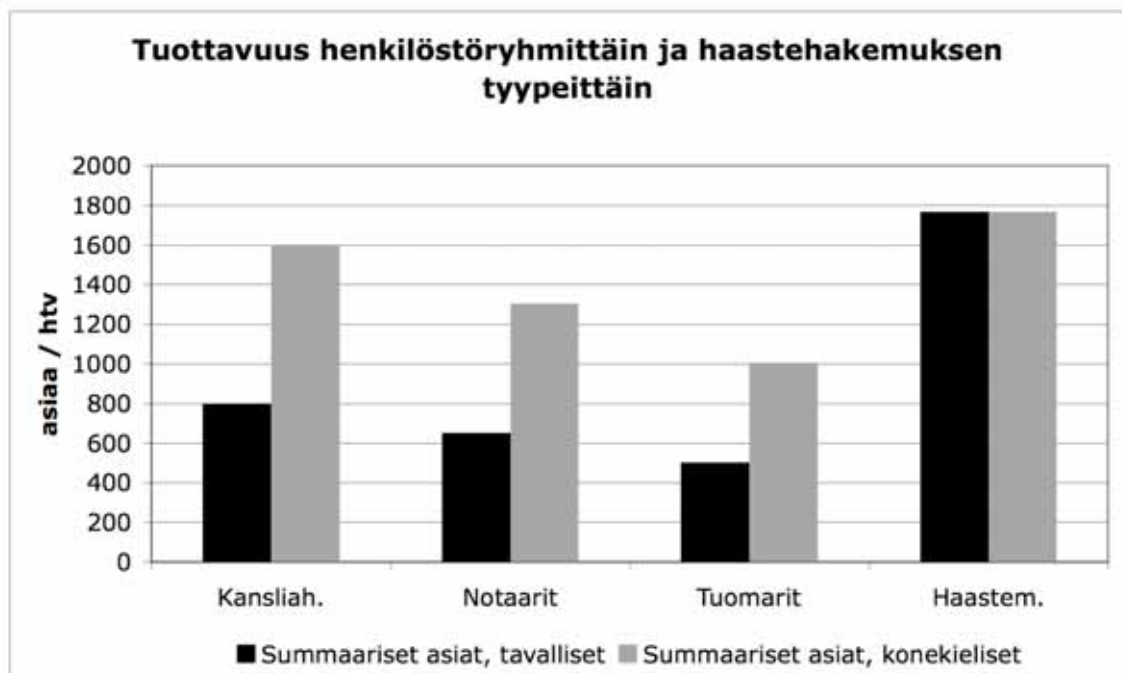
⁵ Haastemiesten tekemien tiedoksiantojen määrää ei ole tilastoitu vuonna 2000 riidattomien velkomusasioiden osalta. Haastemiesten tuottavuus perustuu oletukseen, että haastemiestiedoksianto on yritetty 80 prosentissa ratkaistuista tapauksista. Tämä osuus vastaa melko tarkasti haastemiestiedoksiantojen osuutta ratkaistuista asioista viime vuosina.

Henkilöstöryhmien asiamäärien perusteella laskettuun tuottavuuteen vaikuttaa työtekijöiden tehokkuuden lisäksi myös käsiteltävien asioiden laatu. Käräjäoikeuksien työtilastot osoittavat, että kansliahenkilökunta ratkaisee suhteellisesti enemmän nopeammin ratkaistavia konekielisiä asioita kuin notaarit tai tuomarit, joiden ratkaistavaksi tulevat lisäksi vaikeammat ja tulkinnanvaraiset asiat. Tuottavuuslaskelmaa on tältä osin oikaistava.

Tuottavuuslaskelmien oikaisua kuitenkin vaikeuttaa se, ettei eri henkilöstöryhmien ratkaisemia konekielisiä ja tavallisia velkomusasioita ole vielä vuonna 2000 tilastoitu erikseen. Puute voidaan paikata käyttämällä vuoden 2004 lukuja, jolloin tämä jakauma on ensimmäisen kerran tilastoitu. Tältä osin laskelmat pitävät paikkansa kuitenkin vain sillä oletuksella, että konekielisten asioiden suhteellinen osuus saapuneista asioista ja kunkin henkilöstöryhmän käsittelemistä asioista on säilynyt suurin piirtein vuoden 2000 tasolla. Koska konekielisten ja tavallisten velkomusasioiden ratkaisemiseen käytettyä aikaa ei ole erikseen tilastoitu, asioiden vaatima työmäärä suhteessa toisiinsa on arvioitava. Tältä osin on päädytty käyttämään arviota, jonka mukaan yhden tavallisen velkomusasian ratkaisemiseen kuluu käsittelijältä keskimäärin kaksi kertaa niin paljon aikaa kuin yhden konekielisen asian ratkaisemiseen. Työryhmän mielestä arvio on varovainen, sillä yhden tavallisen haastehakemuksen käsittelyyn saattaa kulua jopa moninkertainen aika konekieliseen haastehakemukseen verrattuna, mikäli tavallinen haastehakemus sisältää paljon vaatimuksia tai pitkät perustelut.

Näin voidaan esittää seuraava konekielisten asioiden epätasaisen jakautuman osalta korjattu tuottavuuslaskelma:

Kunkin ratkaisijaryhmän tuottavuus on lisäksi riippuvainen ratkaisijaryhmälle keskimäärin jaettavien asioiden vaikeustasosta. Koska ratkaistuja asioita ei ole vuoden 2000 selvityksessä jaoteltu mitenkään niiden vaativuuden mukaan, laskelmassa on oletettu, että kaikki riidattoman velkomusasiat ovat yhtä vaikeita. Tosiasiassa osa riidattomista velkomusasioista on niin vaativia, ettei niitä voida siirtää pois tuomareilta ja delegoida kansliahenkilökunnalle tai notaareille.

Näillä oletuksilla laskettuna 140 000 asian käsittelyyn tarvittaisiin noin 212 henkilötyövuotta, mikäli työnjako eri käsittelijäryhmien kesken ja konekielisten asioiden osuus olisi sama kuin vuonna 2005. Tästä määrästä 7 henkilötyövuotta kuluisi tuomareiden ja käräjäviskaaleiden työhön, 24 notaarien, 114 kansliahenkilökunnan ja 68 haastemiesten työhön. Henkilöstöryhmien tyypillisten palkkojen ja haastemiesten toimenpidepalkkioiden perusteella laskettuna riidattomien velkomusasioiden käsittelyyn kohdistuvat henkilöstökulut olisivat yhteensä noin 7,2 miljoonaa euroa.

Muut resurssit

Riidattomien velkomusasioiden käsittelyyn tarvitaan myös riittävät työtilat ja työvälineet. Riidattomien velkomusasioiden käsittelyssä tarvittavia tiloja ovat käsittelijöiden tarvitsemat työskentelytilat sekä arkistotila. Työvälineistä tärkein on käsittelijän henkilökohtainen tietokone. Riidattomien velkomusasioiden käsittelystä aiheutuu lisäksi joukko sekalaisia toimistokuluja, joista merkittävimpinä voidaan pitää paperi- ja tulos-
tustarvikkeista aiheutuvia kuluja.

Oikeusministeriön talousarviokirjanpidon mukaan käräjäoikeuksien toimintamenoista 76 prosenttia on palkkamenoja ja 24 prosenttia muita toimintamenoja. Jos riidattomien velkomusasioiden käsittelyyn kohdistuvat henkilöstökulut olisivat edellä selostetun mukaisesti 140 000 asian vuositasona yhteensä noin 7,2 miljoonaa euroa, muut riidattomien velkomusasioiden käsittelyyn kohdistuvat toimintamenot olisivat tämän laskelman mukaan noin 2,3 miljoonaa euroa. Oikeushallinnon tietohallintoyksiköstä saadun tiedon mukaan tietokoneiden ja -järjestelmien kiinteät ylläpitomenot ovat 212 henkilölle 257 000 euroa.

Tällainen laskelma on kuitenkin vain suuntaa antava. Riidattomien velkomusasioiden käsittelystä vastaavat käytännössä kokonaan kansliahenkilökunta ja notaarit, joiden palkat ovat huomattavasti tuomareiden palkkoja alhaisemmat. Koska näiden henkilöstöryhmien aiheuttamat muut toimintamenot eivät ole samassa suhteessa pienemmät tuomarien palkkoihin verrattuna, muodostavat muut toimintamenot heidän osaltaan isomman osuuden toimintamenojen kokonaisuudesta. Toisaalta toimintamenoihin sisältyvät myös salivuokrat, jotka suurimmalta osaltaan kohdistuvat rikosasioihin ja laajoihin riitasioihin.

Näin ollen talousarviokirjanpitoon pohjautuvan kustannuslaskelman voidaan katsoa esittävän sitä kustannustasoa, joka riidattomien velkomusasioiden käsittelystä *vähintään* aiheutuu henkilöstökulujen lisäksi.

Yhteenveto

Edellä selostetun perusteella voidaan tehdä seuraava yhteenveto summaarisen velkomusprosessin oikeuslaitokselle aiheuttamista kustannuksista.

Vuosittain ratkaistavan noin 140 000 riidattoman velkomusasian käsittelyyn sitoutuu nykytasolla noin 212 henkilötyövuotta. Tästä työstä maksetaan oikeuslaitoksen henkilöstölle palkkoja ja palkkioita yhteensä noin 7,2 miljoonaa euroa vuodessa. Riidattomien velkomusasioiden käsittely edellyttää lisäksi tarvittavien henkilökohtaisten työtilojen

ja työvälineiden järjestämistä riidattomien velkomusasioiden käsittelijöille. Näiden resurssien ylläpidosta ja kulumisesta aiheutuu vuosittain vähintään 2,5 miljoonan euron kustannukset.

Näin ollen yhden riidattomassa velkomusasiassa annetun ratkaisun keskimääräinen tuotantokustannus on vähintään noin 70 euroa kustannuksiin vaikuttavien tekijöiden (asiamäärä, konekielisten asioiden osuus, haastemiestiedoksiantojen määrä) nykytasolla.

2.4. Nykytilan arviointia

Summaarisessa velkomusprosessissa on kolme osapuolta – tuomioistuin, velkoja ja velallinen. Nykytilaa on arvioitava kaikkien kolmen osapuolen näkökulmasta, sillä osin nykytilan ongelmat ovat osapuolille yhteisiä, mutta osin kullakin osapuolella on omat erityisongelmansa.

Valtionhallinnon tehostamistavoitteiden kannalta nykyisen menettelyn suurimmat ongelmat ovat suuret asiamäärät, resurssien tehoton käyttö sekä menettelyn työläys. Ongelmien taustalla on sekä lainsäädännöstä että asianosaisten rajallisesta yhteistyökyvystä ja -halusta johtuvia tekijöitä.

Kaiken kaikkiaan riidattomia velkomusasioita tulee vireille vuosittain noin 140 000 eli yksi 37 asukasta kohden. Lukua voidaan pitää tarpeettoman suurena, kun se suhteutetaan vastaajien lukumäärään, joka on huomattavasti alhaisempi kuin vireille tulevien asioiden määrä. Jos kaikki yhtä vastaajaa vastaan kohdistetut vaatimukset voitaisiin yhdistää yhteen haastehakemukseen, riidattomien velkomusasioiden määrä vähenisi yli 50 000 tapauksella vuodessa. Koska jokainen asia aiheuttaa valtiolle tietyt menettelykustannukset, joita ei voida välttää tehokkaimmallakaan menettelyllä, moninkertaisten vastaajien suurta lukumäärää voidaan pitää merkittävänä lisäkustannusten aiheuttajana.

Tasainen työnjako eri tuomioistuinten välillä on nykyisessä tuomioistuinten alueelliseen toimivaltaan perustuvassa järjestelmässä vaikeaa. Tuomioistuinlaitoksen resursseja ei sen vuoksi hyödynnetä tehokkaasti. Kun asioita on liian vähän, tuomioistuin ei voi hyödyntää sen kaikkia henkilöstöresursseja täysipainoisesti. Ruuhkainen tuomioistuin on puolestaan usein varsin tuottava, sillä kaikki saatavilla olevat henkilöstöresurssit hyödynnetään tehokkaasti. Asian käänttöpuolena on henkilökunnan työhyvinvoinnin heikentyminen ja käsittelyaikojen pidentyminen.

Tuottavuuserot käräjäoikeuksien välillä ovat lisäksi huomattavan suuria. Käräjäoikeuksien ajankäyttöselvitys vuodelta 2000 paljastaa, että ero tuottavimman ja vähiten tuotta-

van käräjäoikeuden välillä oli lähes 10-kertainen. Selvityksen perusteella suuret käräjäoikeudet näyttäisivät olevan keskimäärin pieniä tuottavampia, joskaan korrelaatio käräjäoikeuden tuottavuuden ja koon välillä ei ole erityisen vahva. Myös pienemmät käräjäoikeudet voivat olla tuottavia. Suuri koko vaikuttaisi edistävän yksikön tuottavuutta, mutta se ei ole tuottavuuden edellytys. Tuottavuuden taustalla on myös muita selittäviä tekijöitä.

Noin puolet kaikista haastehakemuksista on tavallisia paperille tulostettavia haastehakemuksia, joista henkilökunnan on käsityönä kirjattava kantajan vaatimukset Tuomakseen. Yhden tavallisen haastehakemuksen käsittelyyn kuluva aika on vähintään kaksinkertainen siihen verrattuna, että haastehakemus olisi toimitettu konekielisenä suoraan Tuomaksen tietokantaan automaattisen tietojenkäsittelyn avulla. Vaikka konekielisten asioiden osuus on lisääntynyt hieman vuodesta 2005, nykyistä vajaan 50 prosentin tasoa ei voida pitää tyydyttävänä.

Syitä konekielisten haastehakemusten alhaiseen nykytasoon on monia. Monet velkojista eivät ole lainkaan tietoisia tällaisesta mahdollisuudesta. Lisäksi järjestelmän käyttöhalukkuutta vähentää siihen liittymisen monimutkaisuus ja kalleus sekä se, ettei paperisesta asioinnista päästäisi kokonaan eroon sähköisen asioinnin myötä, vaan esimerkiksi valtakirjoja ja muita liitteitä olisi edelleen toimitettava käräjäoikeuteen paperisina.

Tiedoksianto riidattomissa velkomusasioissa on toisinaan hidasta ja paljon henkilötyötä vaativaa. Haastemiestiedoksiantoon on turvauduttu 80 prosentissa vuonna 2005 ratkaistuista riidattomista velkomusasioista. Toisin kuin oikeudenkäymiskaaren systematiikan perusteella voitaisiin olettaa, postitiedoksiantoa ei voida tällä hetkellä käyttää riittävän laajasti, sillä velalliset eivät usein vapaaehtoisesti palauta tiedoksiannon mukana lähetettyä vastaanottotodistusta, jonka palauttaminen on tiedoksiannon onnistumisen edellytys. Lisäksi monilla velallisilla on taipumusta vältellä haastemiestiedoksiantoa, jolloin tiedoksiantomenettely entisestään hidastuu.

Velkojien kannalta epäkohtana voidaan pitää summaarisen velkomusprosessin hitautta tietyissä tapauksissa. Suurelta osalta tämä selittyy samoilla tekijöillä kuin summaarisen velkomusprosessin työläys. Tämän lisäksi voidaan todeta, että koko perintäprosessin hitautta lisäävät päällekkäiset työvaiheet.

Perintäprosessi koostuu kolmesta osin päällekkäisestä vaiheesta. Prosessi aloitetaan vapaaehtoiseen suoritukseen tähtäävällä saatavan perinnällä. Mikäli vapaaehtoista suoritusta ei saada, velkoja ryhtyy oikeudelliseen perintään. Mikäli velallinen ei vielä tässä-

kään vaiheessa suorita saatavaa, velkoja joutuu hakemaan hankkimansa yksipuolisen tuomion täytäntöönpanoa ulosotosta.

Sähköisen asioinnin osalta velkojille aiheuttavat ongelmia Santra-yhteyden suuret käyttöönottokustannukset, joiden vuoksi järjestelmä ei ole erityisen houkutteleva pienemmillä ja keskisuurilla perimistoimistoille. Lisäksi sähköisen asioinnin houkuttelevuutta vähentää se, että työryhmän keräämän asiakaspalautteen perusteella joissakin käräjäoikeuksissa edellytetään paperisen valtakirjan toimittamista, vaikka sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annettu laki ei tätä pääsääntöisesti edellytäkään.

Täytäntöönpanovaiheessa viivästystä aiheuttaa vielä se, että täytäntöönpanoa ei voi pyytää riidattoman velkomusasian käsittelyn yhteydessä, vaan sitä on haettava erikseen. Käräjäoikeuden antama tuomio on lisäksi toimitettava täytäntöönpanoviranomaiselle. Tällöin velkojan on ensin odotettava toimituskirjan saapumista käräjäoikeudesta ja sen jälkeen lähetettävä se ulosottoon ennen kuin täytäntöönpanoon voidaan ryhtyä.

Velallisten kannalta suurin ongelma ovat menettelyn aiheuttamat kustannukset. Kustannukset syntyvät perintäprosessin eri vaiheissa velkojalle, mutta lainsäädännössä on omaksuttu ratkaisu, joka mahdollistaa velkojan kulujen kanavoinnin velallisen maksettavaksi.

Laki saatavien perinnästä edellyttää, että kuluttajasaatavaa on ennen oikeudelliseen perintään ryhtymistä perittävä vapaaehtoisessa perinnässä. Kaikki saatavan vapaaehtoiseen suoritukseen tähtäävät toimenpiteet ovat kuitenkin olleet jo alunperin turhia, jos velallista ei ole maksukykyä. Ulosottooperusteen saamiseksi velkojan on ryhdyttävä vapaaehtoisen perinnän jälkeen oikeudelliseen perintään, jonka aiheuttamat kulut velallisen on niin ikään korvattava.

Menettelyn kalleuden lisäksi menettely on joustamatonta. Mikäli velallinen on maksukyvytön, hän ei periaatteessa kykene itse vaikuttamaan lainkaan perinnästä aiheutuvien kulujen syntymiseen ja vain hyvin rajallisesti niiden suuruuteen. Velallinen ei voi estää vapaaehtoista tai oikeudellista perintää muutoin kuin maksamalla velkansa. Jos velallinen on maksukyvytön, tätä vaihtoehtoa ei ole.

Vaarana on, että velallisen kuluja kasvattavat entisestään velallisen vastapuolella olevat, liiketoimintaa harjoittavat perimistoimistot, jotka hyödyntävät lain sallimaa liikkumavaraa oman liikevoittonsa kasvattamiseksi. Perimistoimistot eivät julkisyhteisöasiakkaita lukuun ottamatta kilpaile toimeksiannoista sillä perusteella, kenen perintätoimenpiteet

ovat *velallisille* edullisimmat. Kun toimeksiantaja ei pääsääntöisesti vastaa eri perintätoimenpiteiden kustannuksista, ei se myöskään kontrolloi suoritettujen perimistoimenpiteiden tarpeellisuutta. Tällöin velalliselle voidaan esimerkiksi lähettää tarpeettoman monta maksuvaatimusta ennen oikeudelliseen perintään siirtymistä.

Vaikka saatavien perinnästä annetun lain 4 §:n mukainen hyvä perintätapa edellyttää, ettei velalliselle aiheuteta turhia kuluja, on vaadittujen perintä- ja oikeudenkäyntikulujen kiistäminen useimmiten vain teoreettinen mahdollisuus. Useimmilla velallisilla ei ole tarvittavaa asiantuntemusta sen arvioimiseksi, onko hänelle aiheutettu laissa tarkoitettuja turhia kuluja. Toiseksi velkojan vaatimusten kiistämiseen liittyy merkittävä kulu-riski, jolloin turhiltakin tuntuvien kulujen maksaminen saattaa olla järkevämpi vaihtoehto kuin niiden kiistäminen. Näin ainakin niin kauan kuin velkojan perintä- ja oikeudenkäyntikuluvaatimukset eivät ylitä laissa säädettyjä enimmäismääriä.

Ongelmallista on lisäksi se, että monet velalliset joutuvat vastaajaksi summaariseen velkomusprosessiin useita kertoja vuoden aikana. Esimerkiksi vuonna 2005 oli 23 000 sellaista velallista, jotka joutuivat vastaajaksi useampaan kuin yhteen summaariseen velkomusprosessiin. Sellaisia henkilöitä, jotka olivat vastaajina viidessä tai useammassa asiassa, oli vielä 2718. Keskimäärin he olivat vastaajana 6,5 asiassa. Tämä tarkoittaa sitä, että kyseiset henkilöt maksavat pelkkinä oikeudenkäyntikuluina noin 1 400 euroa vuodessa.

Velallisen maksettavaksi tuomitut kulut jäävät rasittamaan häntä alkuperäisen saatavan lisäksi. Ongelma ei ole ainoastaan periaatteellinen, sillä vaikka velallinen olisikin maksukyvytön yksipuolisen tuomion antamishetkellä, velallisen maksukyky todennäköisesti paranee ennen ulosottoperusteen vanhenemista, jolloin myös kuluvastuu konkretisoituu.

Yhteenvetona voidaan todeta, että edellä selostetut summaarisen velkomusprosessin ongelmat johtuvat lainsäädännön sekä monien toisiinsa kytkeytyvien, taloudellisten, sosiaalisten, maantieteellisten ja sosiaalipoliittisten tekijöiden vuorovaikutuksesta. Monet näistä ongelmista ovat kuitenkin ratkaistavissa verraten yksinkertaisilla lainsäädännöllisillä toimenpiteillä, joiden toteuttamiskelpoisuutta arvioidaan seuraavassa jaksossa.

3. Kehittämisehdotusten arviointi teemoittain

3.1. Yksityistäminen

3.1.1. Velallisen passiivisuuteen perustuva vaihtoehto

Ulosotto 2000 -toimikunta on ehdottanut, että ulosottooperuste voisi syntyä nykyisen tuomioistuimenmenettelyn ohella myös määrämuotoisessa yksityisessä perinnässä. Ajatuksena on, että noudattamalla saatavan perinnässä määrättyä, laissa säädettyä menettelyä, velkojan ei tarvitsisi enää saattaa asiaa tuomioistuimen käsiteltäväksi, vaan hän voisi kääntyä suoraan ulosottoviranomaisen puoleen, *mikäli velallinen ei ole ilmoittanut velkojalle vastustavansa tämän vaatimusta*. Kyse olisi kuitenkin ns. *heikosta ulosottooperusteesta*, jonka velallinen voisi riitauttaa vielä ulosottomenettelyn kuluessakin.

Yksityiseen menettelyyn siirtyminen vähentäisi merkittävästi käräjäoikeuksien henkilöstötarvetta. Henkilöstömenojen ohella merkittäviä säästöjä olisi mahdollista saavuttaa henkilökohtaisten työvälineiden, toimitilojen ja laitteiden osalta, mutta esimerkiksi Tuomaksen ylläpitokustannukset säilyisivät muutoksesta huolimatta ennallaan.

Yksityiseen menettelyyn siirtymisellä ei olisi suoria vaikutuksia valtion tulojen ja menojen tasapainon kannalta. Riidattomien velkomusasioiden oikeudenkäyntimaksuista saatavat tulot kattavat melko tarkalleen riidattomien velkomusasioiden tuotantokustannukset. Yksityiseen perintään siirtyminen vähentäisi valtion oikeudenkäyntimaksuista saamia tuloja samassa suhteessa kuin menettelystä aiheutuvia kuluja.

Yksityiseen menettelyyn siirtymisen henkilöstöä ja toimitiloja koskeva taloudelliset vaikutukset olisivat merkittäviä. Yksityiseen menettelyyn siirtyminen vapauttaisi muuhun käyttöön noin 220 henkilön työpanoksen sekä runsaasti toimitiloja. Toisaalta oikeuslaitoksen työn väheneminen olisi niin merkittävää, ettei korvaavia tehtäviä olisi helppo löytää näitä asioita pääasiassa käsittelevälle kansliahenkilökunnalle, vaikka suurten ikäluokkien eläköityminen luo henkilöstöjärjestelyille ainutlaatuisen mahdollisuuden. Henkilöstön uusi työllistyminen ei todennäköisesti kävisi aivan ongelmitta.

Samoin toimitilamenoissa säästäminen voisi osoittautua teoreettiseksi. Tilaa vapautuisi kaikista käräjäoikeuksista, joten ensin olisi yhdistettävä käräjäoikeuksia kokonaisten rakennusten vapauttamiseksi. Senkin jälkeen vapautuville rakennuksille voisi olla vaikeaa keksiä uutta käyttöä, jolloin ne jäisivät rasittamaan oikeusministeriön budjettia vuokrakauden loppuun asti ja usein sen jälkeenkin valtion omistukseen. Näin yksityi-

seen menettelyyn siirtymisestä voisi ainakin lyhyellä ja keskipitkällä aikavälillä vaikuttaa negatiivisesti valtion talouteen, kun oikeudenkäyntimaksuista saatavat tulot menetettäisiin välittömästi, mutta vastaavien säästöjen toteuttaminen olisi aikaa vievää tai jopa mahdotonta. Muutos saattaisi jopa välillisesti kasvattaa valtion menoja.

Velkojan kannalta yksityisen perinnän etuna ovat menettelyn nopeus ja yksinkertaisuus. Kun riidattoman velkomusasian käsittely tällä hetkellä kestää käräjäoikeudesta riippuen keskimäärin yhdestä kolmeen kuukauteen, ajansäästö olisi velkojan kannalta huomattava. Tuomioistuinvaiheen poisjääminen vähentäisi myös etenkin perimistoimistoissa käsiteltävien asiakirjojen määrää ja siten yksinkertaistaisi niiden toimintaa. Näin yksityiseen menettelyyn siirtyminen vapauttaisi työvoimaa muuhun käyttöön myös perimistoimistoissa.

Menettelyn yksinkertaistaminen voisi parhaimmillaan keventää velallisiin kohdistuvaa taloudellista räsytystä tuomittavien oikeudenkäyntikulujen eli noin 24,6 miljoonan euron verran. Koska monet omatoimiset velkojat eivät todennäköisesti kuitenkaan siirtyisi käyttämään yksityistä perintää, todellisuudessa velalliskollektiiville aiheutunut säästö jäisi jonkin verran tätä pienemmäksi vuodessa.

Se, kuinka voimakkaasti yksityiseen menettelyyn siirtyminen lopulta vähentäisi henkilöstötarvetta, nopeuttaisi perimisprosessia ja keventäisi velallisiin kohdistuvaa taloudellista räsytystä, riippuisi tietyistä menettelyn yksityiskohtiin liittyvistä muuttujista. Ennen kaikkea kyse on siitä, millaista oikeusturvan tasoa menettelyltä edellytetään. Mitä korkeampaa oikeusturvan tasoa edellytetään, sitä enemmän henkilötöytä tarvitaan ja sitä korkeammaksi menettelystä aiheutuvat kustannukset kasvavat ja sitä vähäisemmiksi yksityisen perinnän edut jäävät. Mitä ankarammat laatu- ja muotovaatimukset yksityiselle perinnälle asetetaan, sitä useampi asia joudutaan käsittelemään edelleen käräjäoikeudessa.

Työryhmän käsitys on, ettei ehdotetun kaltaiseen yksityiseen menettelyyn siirtyminen ole ylipäättään mahdollista, mikäli pidetään kiinni siitä vaatimuksesta, ettei kansalaisten oikeusturvan nykytasosta tingitä. Yksityisessä menettelyssä ei ole mahdollista saavuttaa samaa oikeusturvan tasoa kuin julkiseen vallankäyttöön pohjautuvassa menettelyssä. Joka tapauksessa tällainen järjestelmä olisi ongelmallinen Suomen perustuslain kannalta ja arveluttava niin kansalaisten perusoikeuksien kuin Suomen kansainvälisten ihmisoikeussitoumustenkin kannalta.

Ensinnäkin voidaan todeta, että *tuomiovalta* kuuluu perustuslain 3 §:n 3 momentin mukaan yksin tuomioistuimille. On tosin tulkinnanvaraista, onko riidattomia saatavia koskevan ulosottoperusteen luomisessa kyse varsinaisesta tuomiovallan käytöstä. Vaikka näin ei olisikaan, riidatonta saatavaakin koskevan ulosottoperusteen laatimisessa on joka tapauksessa kyse perustuslain 124 §:ssä tarkoitettusta *merkittävästä julkisen vallan käytöstä*, sillä tällä toiminnalla muodostetaan tarvittavat edellytykset puuttua velallisen omaisuuden suojaan pakkotäytäntöönpanon keinoin.⁶

Toiseksi ehdotetussa yksityisessä menettelyssä julkista valtaa ei käyttäisi laissa asetetut puolueettomuusvaatimukset täyttävä virkamies vaan velkoja itse. Velkoja toimisi käytännössä oikeudenkäymiskaaren 13 luvun 4 §:n vastaisesti *tuomarina omassa asiansaan*.

Sellaisen yksityisen menettelyn luominen, joka perustuisi lähtökohtaisesti julkisen vallan tai jopa tuomiovallan antamiseen oikeussuhteen toiselle osapuolelle, olisi ilmeisessä ristiriidassa yksilön perusoikeuksiin kuuluvan *oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin* asettamien vaatimusten kanssa. Puolueettoman tahon käsiteltäväksi asia olisi mahdollista saada vain vastustamalla velkojan vaatimusta.

Lisäksi maksuvaikeudet kasaantuvat sellaisille henkilöille, jotka ovat keskimääräistä heikommassa asemassa niin tiedollisesti kuin taloudellisestikin. Tästä seuraa, että riidattomissa velkomusasioissa vastaaja on tyypillisesti kantajaa huomattavasti heikommassa asemassa oleva kuluttaja, jolta puuttuu kyky arvioida saatavan juridisen perusteen oikeellisuutta. Tällaisten henkilöiden mahdollisuus hankkia itselleen lainoppinut avustaja on rajoitettu, jolloin tämän on käytännössä mahdotonta arvioida, milloin asia olisi syytä saattaa tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Tiedon puutteesta johtuvia ongelmia voitaisiin toki lievittää edellyttämällä, että maksuvaatimuksen tulisi sisältää velallisen tarvitsemat tiedot saatavan oikeellisuuden arvioinnin kannalta. Koska ulosottoperusteen syntyminen perustuisi vain velallisen passiivisuuteen, ei olisi takeita siitä, että velallinen olisi todella perehtynyt ohjeistukseen tai kyennyt arvioimaan vaatimuksen juridisen asianmukaisuuden, vaan tällainen tapahtuma jouduttaisiin olettamaan. Koska riidattomien velkomusasioiden vastaajiksi valikoituvat kaikkein passiivisimmat velalliset, tällaisten olettamien tekeminen pelkän passiivisuuden perusteella olisi perusteetonta.

⁶ Merkittävän julkisen vallan käsitteestä ks. HE 1/1998, s. 179.

Edellä selostettu ristiriita oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimusten kanssa *ei ole ainoastaan periaatteellinen ongelma*. Velkojan ja velallisen edut ovat todellisessa risti-riidassa keskenään, vaikka velallinen pitäisi saatavaa riidattomana. Velkojalla on yleensä ylivoimaiset taloudelliset ja tiedolliset resurssit velalliseen nähden. Kun velallisella ei aina ole käytettävissään oikeudellista asiantuntemusta, velkojalla on mahdollisuus esittää myös sellaisia vaatimuksia, joilla ei ole hyväksyttävää oikeudellista perustaa. Mikäli kanteen faktaperuste on oikein ilmoitettu, velallinen ei todennäköisesti osaisi vastustaa tällaista vaatimusta.

Tämän kaltaisen summaarisen velkomusprosessin väärinkäytön estämiseksi oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 13 §:ssä edellytetään, ettei yksipuolista tuomiota saa antaa siltä osin kuin kanne se on selvästi perusteeton, vaikka vastaaja ei olisikaan vastustanut sitä. Tällainen tilanne on kyseessä esimerkiksi silloin, kun kanne on selvästi lakiin perustumaton.⁷

Ehdotetun kaltaisessa yksityisessä menettelyssä tätä puuttumismahdollisuutta ei olisi. Kuitenkin juuri tämä tuomioistuimen suorittama kontrolli on velallisten ja yleensäkin oikeusturvan kannalta tärkeää. Ei nimittäin ole aivan harvinaista, että kantajan esittämät vaatimukset osoittautuvat ainakin joltakin osin selvästi perusteettomiksi.

Konkreettisina esimerkkeinä nykykäytännössä esiintyvistä tapauksista, joissa tuomioistuimen on hylättävä riitauttamatonkin vaatimus tuomiolla, voidaan mainita alaikäisten ilman holhoojan suostumusta tekemiin velkasuhteisiin perustuvat vaatimukset ja korkolain pakottavien säännösten vastaiset viivästyskorkovaatimukset. Lisäksi tuomioistuimet törmäävät toisinaan hyvän perintätavan vastaisesti perintäkuluja perusteettomasti kasvattavaan velkojan menettelyyn tai säädettyt taksat ylittäviin oikeudenkäyntikuluvaatimuksiin.

Esimerkkinä voidaan mainita kaksi Turunseudun kärjäoikeudessa käsiteltyä asiaa. Ensimmäisessä tapauksessa perimistoimisto vaati, että vastaaja velvoitetaan suorittamaan tälle postimyyntisopimukseen perustuvat saatavat. Vastaaja ei vastustanut vaatimusta. Haastehakemuksesta kävi kuitenkin ilmi, että vaatimuksen perusteena olevat postimyyntisopimukset oli tehty vastaajan ollessa alaikäinen. Kantajalta pyydettiin asian johdosta lausumaa. Kantaja ilmoitti käsityksensä, että koska vastaaja ei täysikäiseksi tultuaankaan ollut kiistänyt velkaansa, hän oli konkludenttisesti

⁷ HE 15/1990, s. 95: ”Ratkaisu voidaan tällöin perustaa myös sellaiseen seikkaan, johon asianosainen ei ole vedonnut.”

hyväksynyt alaikäisenä tekemänsä oikeustoimet. Vaatimus hylättiin selvästi perusteettomana, sillä vastaajalla ei ole velvollisuutta kiistää pätemätöntä velkasuhdetta.

Toisessa tapauksessa perintätoimeksiantoa hoitanut lakiasiantainmisto vaati vastaajaa korvaamaan kantajan oikeudenkäyntikulut yli 1 000 eurola. Kantajan mukaan asia oli ollut erityisen vaativa, sillä asiassa oli käyty sovintoneuvotteluja. Vastaaja ei vastustanut kantajan vaatimusta. Kantajan oikeudenkäyntikuluvaatimus hylättiin selvästi perusteettomana siltä osin, kuin se ylitti vaativan asian taksan.

Tuomioistuimen suorittaman kontrollin merkitystä on usein vähätelty eri yhteyksissä lähinnä sillä perusteella, että käytännössä tapaukset, joissa osa kantajan vaatimuksista hylätään tuomiolla, ovat harvinaisia. Tapausten määrä ei kuitenkaan kerro koko totuutta. Ensinnäkin suuri osa muutoin hylättävistä vaatimuksista peruutetaan vapaaehtoisesti, kun velkojaan otetaan perusteettoman vaatimuksen johdosta yhteyttä. Toiseksi tuomioistuimen suorittama kontrolli takaa sen, *ettei perusteettomia vaatimuksia edes esitetä*. Kontrollin merkitystä ei voida arvioida pelkästään niiden tapausten määrän perusteella, joissa tuomioistuin on tehnyt hylkäävän tuomion. Päin vastoin, hylkäävien tuomioiden vähäisen määrän perusteella tuomioistuimen kontrollin voidaan ajatella toimivan nykyisin hyvin.

Mikäli vaatimusten tuomioistuinkontrollista luovuttaisiin, selvästi perusteettomien vaatimusten esittämisestä tulisi nykyistä houkuttelevampaa ja oletettavasti myös yleisempää. Erityisenä huolenaiheena on perintäkuluja koskevien vaatimusten hallitsematon kasvu, kun perintäkulujen kasvattamista arveluttavin menettelyin tai lainvastaisten kuluvaatimusten esittämistä ei valvottaisi.

Ajatus siitä, että velkojat saataisiin riittävästi valvomaan velallisen etua erilaisin järjestelyin, on ongelmallinen. Vaikka mahdolliset väärinkäytökset olisi sanktioitu, sääntöjen noudattamista olisi vaikeaa valvoa. Selvästi perusteettomien ja selvästi perusteltujen vaatimusten väliin jää laaja harmaa alue, jonka hyödyntämistä olisi käytännössä vaikeaa estää. Tällainen järjestelmä ei olisi velallisen näkökulmasta uskottava ja heikentäisi siten luottamusta maksuhäiriöpolitiikan oikeudenmukaisuuteen.

3.1.2. Velallisen aktiivisuuteen perustuva vaihtoehto

Ulosotto 2000 -toimikunta on lisäksi pohtinut, tulisiko sallia, että velallinen voisi antaa nimenomaisen suostumuksensa saatavan suoraan ulosottoon. Tällainen järjestelmä on käytössä ainakin Norjassa ja Tanskassa, joissa velkojan on mahdollista hakea ulosottoa eräiden velallisen tunnustamien asiakirjojen perusteella. Ulosotto 2000 -toimikunta ei kuitenkaan kehitellyt ajatusta pidemmälle, sillä sen ehdottaman velallisen passiivisuuteen perustuvan vaihtoehtoon rinnalla tällaisella mahdollisuudella ei olisi ollut erityisen suurta merkitystä.

Siinä tapauksessa, että velallisen passiivisuuteen perustuva ulosottooperusteen luominen säilytettäisiin nykyiseen tapaan yksinomaan viranomaistoimintana, tämä vaihtoehto voisi olla varteenotettava tapa hyödyntää nykymuotoista vapaaehtoista perintää aiempaa tehokkaammin ja karsia perintäprosessin päällekkäisyyksiä ilman, että velallisen oikeus-turvasta jouduttaisiin tinkimään.

Tästä syystä työryhmä on pohtinut menettelyä, jossa voisi *myöntää* velkojan vaatimuksen kokonaan tai osittain oikeaksi ja *suostua* siihen, että saatava voidaan viedä suoraan ulosottoon.

Suunniteltu järjestelmä voisi toimia siten, että velkoja lähettäisi velalliselle saatavien perinnästä annetun lain 5 §:ssä tarkoitetun maksuvaatimuksen, joka sisältäisi kohdan, jossa velallinen voisi ilmoittaa suostuvansa saatavan suoraan ulosottoon. Maksuvaatimuksen liitteenä olisi toimitettava oikeusministeriön vahvistama ohje velalliselle, joka sisältäisi selvityksen ulosottosuostumuksen merkityksestä sekä perustiedot vaatimuksen juridisten perusteiden oikeellisuuden arvioimiseksi. Tällaisia perustietoja voisivat olla ainakin yleistajuinen selostus pätevän oikeustoimen edellytyksistä, tieto kulloisestakin korkolain mukaisesta enimmäisviivästyskorosta sekä selvitys velallisen kuluvastuun määräytymisen perusteista. Selostukseen voisi myös liittyä esimerkkitapauksia yleisimmistä juridiselta perusteeltaan virheellisistä vaatimuksista.

Jos velallinen palauttaisi hyväksymisilmoituksen täytettynä ja allekirjoitettuna velkojalle, velkoja voisi ohittaa viranomaisessa tapahtuvan vahvistamismenettelyn ja viedä saatavan suoraan ulosottoon siltä osin kuin velallinen on sen oikeaksi myöntänyt. Ulosoton edellytyksenä olisi, että velkoja on noudattanut menettelyä ja että velallisen suostumus on annettu oikeassa muodossa. Sen sijaan mitään asiallista harkintavaltaa ulosottomiehellä ei olisi.

Kyse olisi kuitenkin heikosta ulosottoperusteesta, joten velallinen voisi vielä ulosotossa peruuttaa suostumuksensa. Tässä tapauksessa ulosottoperuste olisi hankittava tuomioistuimenmenettelyssä. Lähtökohtaisesti suostumuksen peruuttamisen tulisi olla velallisaloitteista, mutta ulosottolain 1 luvun 20 §:n avoimuusvaatimuksestakin seuraa, että ulosottomiehen on tarvittaessa oma-aloitteisestikin informoitava velallista tämän kiistämiskeuden käyttämisen kannalta merkityksellisistä seikoista.

Asian jatkokäsittelyn jouduttamiseksi velallisen suostumuksen peruuttaminen voitaisiin edellyttää tehtäväksi siinä muodossa, mitä oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 10 §:ssä on säädetty vastauksen sisällöstä. Tällä edellytyksellä asia voitaisiin riitautuksen jälkeen, velkojan niin halutessa, siirtää käräjäoikeuteen, jossa sen käsittelyä olisi mahdollista jatkaa suoraan riita-asioiden käsittelystä säädettyssä järjestyksessä. Näin asian käsittely ei liiemmälti viivästyisi riitautuksen johdosta, mikä oletettavasti vähentäisi merkittävästi perinnän viivästyttämistarkoituksessa tehtyjä riitautuksia.

Menettelyn taloudelliset vaikutukset valtion, velallisten ja velkojien kannalta ovat tässä vaihtoehdossa saman suuntaiset kuin Ulosotto 2000 -toimikunnan hahmottelemassa yksityisessä perinnässä tapahtuvassa ulosottoperusteen luomisessa. Menettely vapauttaisi riidattomien velkomusasioiden käsittelyyn sitoutuneita henkilöstö- ja muita resursseja muuhun käyttöön. Esimerkiksi 5 prosentin vähennys asiamäärissä vähentäisi henkilötöiden tarvetta yli 10 henkilötövuodella, mikä vastaisi lähes 400 000 euron palkkakustannuksia.

Velkoja saisi ulosottoperusteen huomattavasti oikeudenkäyntimenettelyä nopeammin. Maksukyvytön velallinen joka ei halua kiistää saatavaa, voisi välttää oikeudenkäyntimenettelystä aiheutuvat kulut ja enemmän yksityisen perinnän kulut.

Nämä taloudelliset hyödyt eivät olisi yhtä suuret kuin velallisen passiivisuuteen perustuvassa yksityisessä menettelyssä, vaan toteutuisivat ainoastaan siltä osin kuin velalliset antaisivat suostumuksia saatavan suoraan ulosottoon Yksittäisen velallisen osalta vapaaehtoisen perinnän kuluista ja oikeudenkäyntikuluista muodostuva säästö voisi olla kuitenkin jopa 400 euroa.

Velallisen suostumukseen perustuvaan suoraan ulosottokelpoisuuteen ei liittyisi sellaisia oikeusturvaongelmia kuin edellisessä jaksossa tarkasteltuun yksityiseen menettelyyn. Ero näiden menettelyiden välillä olisi se, että tässä käsitellyssä vaihtoehdossa edellytetään *velallisen aktiivista toimintaa* kun taas edellisessä jaksossa käsitelty vaihtoehto perustuu puhtaasti velallisen passiivisuuteen.

Työryhmä pitää periaatteellisesti tärkeänä, että velalliselle annetaan mahdollisuus lopettaa saatavan perintä hyväksymällä maksuvaatimuksen ulosottoperusteeksi. Näin velallinen voisi välttää vapaaehtoisen perinnän jatkamisesta ja oikeudenkäynnistä aiheutuvat lisäkustannukset. Tällaiset kustannuksethan ovat tarpeettomia, mikäli velallinen on valmis vapaaehtoisesti hyväksymään saatavan ulosoton.

Velallisen aktiiviseen toimintaan perustuvassa vaihtoehdossa velkojan olisi mahdollista käyttää velallisen tietämättömyyttä tai ymmärtämättömyyttä väärin. Sellainen riski olisi kuitenkin vähäinen. Mikäli velallinen palauttaisi hyväksymisilmoituksen, olisi jopa varsin todennäköistä, että hän on perehtynyt hyväksymisilmoituksen sisältämään ohjeistukseen ja arvioinut vaatimuksen juridisen asianmukaisuuden sellaisella tarkkuudella, ettei hän tietämättömyyttään anna suostumustaan sellaisen selvästi perusteettoman saatavan suoraan ulosottoon, jota koskeva vaatimus olisi tullut käräjäoikeudessa hylätyksi.

Edellä selostetussa menettelyssä syntynyt täytäntöönpanoperuste ei olisi sellaisenaan täytäntöön pantavissa toisessa Euroopan Unionin jäsenvaltiossa. Eurooppalaista täytäntöönpanoperustetta koskevan asetuksen 805/2004 (EY) 4 artiklan 3 kohta edellyttää lisäksi, että tällainen asiakirja on rekisteröity virallisena asiakirjana ja että asiakirjan virallisuuden on vahvistanut asiakirjan alkuperämaan viranomainen. Näillä lisäedellytyksillä vahvistettuna velallisen suostumukseen perustuva täytäntöönpanoperuste olisi myös kansainvälisesti täytäntöönpanokelpoinen.

Kansainvälistä täytäntöönpanokelpoisuutta varten olisi siten luotava menettely, jossa velallisen ulosottosuostumukselle saataisiin viranomaisen vahvistus. Tällainen menettely voitaisiin laatia melko kevyeksi, eikä siitä tulisi aiheutua velkojalle ainakaan merkittäviä lisäkustannuksia.

Velallisen aktiivisuuteen perustuva malli vaikuttaisikin toteuttamiskelpoiselta tavalta vähentää tuomioistuimiin kohdistuvaa summaarisen velkomusprosessin aiheuttamaa raskautta ilman, että vastaajien oikeusturvasta tingittäisiin. Samalla voitaisiin edistää maksuhäiriötilanteiden joustavaa hoitamista lisäämällä maksukyvyttömän velallisen mahdollisuuksia vaikuttaa omalla toiminnallaan perinnän kulkuun.

3.2. Riidattomien velkomusasioiden siirtäminen ulosottolaitokseen

Tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitea on esittänyt riidattomien velkomusasioiden käsittelyn siirtämistä ulosottolaitokseen. Tässä järjestelmässä riidatonta saatavaa koskevat vaatimukset käsiteltäisiin ulosottolaitoksessa ja vain riitautetut vaatimukset päätyisivät tuomioistuimen ratkaistavaksi.⁸

Työryhmän käsityksen mukaan riidattomien velkomusasioiden siirtäminen ulosottolaitokseen ei ole perusteltua riidattomien velkomusasioiden käsittelyn kehittämiseksi asetettujen tavoitteiden näkökulmasta. Jotta muutos olisi taloudellisesti järkevää, pitkän aikavälin säästöjen tulisi olla muutostaloudellisia suuremmat. Tämän toteutuminen on kuitenkin epätodennäköistä. Menettelyn tehokkuutta ei voida lisätä yksistään siirtämällä asioiden käsittely toiseen organisaatioon ilman, että menettelyn rakennetta muutetaan.

Nyt arvioitavana oleva järjestelmä on käytössä Ruotsissa. Järjestelmien vertailu näyttäisi osoittavan, ettei ruotsalainen velkomusprosessi ole suomalaista nopeampi. Ruotsissa pyritään siihen, että 85 prosenttia asioista ratkaistaan kolmen kuukauden kuluessa vireilletulosta, mikä tavoite myös saavutetaan. Suomessa keskimääräinen käsittelyaika on 1,8 kuukautta. Kustannusten osalta järjestelmien välillä on suuri ero. Ruotsissa yhden riidattoman velkomusasian keskimääräinen käsittelykustannus on 281 kruunua eli noin 30 euroa.

Syy ruotsalaisen menettelyn edullisuuteen on ruotsalaisten käsittelijöiden huomattavasti parempi tuottavuus. Ruotsissa yksi käsittelijä pystyy vuoden aikana ratkaisemaan jopa 6 000 asiaa, mikä tarkoittaa, että ruotsalaisten käsittelijöiden tuottavuus on moninkertainen suomalaisiin verrattuna. Ruotsin ulosottolaitoksesta saatujen tietojen mukaan hyvä tuottavuus selittyy kuitenkin sillä, että jopa 80 prosenttia asioista tulee vireille konekielellä.⁹ Riidattomien velkomusasioiden käsittelyorganisaatio voitaneen lukea pois tuottavuutta selittävien tekijöiden joukosta, sillä Ruotsissa ulosottolaitoksen erillisorganisaatiossa tapahtuva summaarinen velkomusprosessi on käytännössä identtinen suomalaiseseen käräjäoikeuksissa tapahtuvaan summaariseen velkomusprosessiin verrattuna. Vertailu Ruotsiin puoltaakin ennen kaikkea sähköisen asioinnin kehittämistä, ei käsittelyorganisaation vaihtamista.

⁸ Ks. Tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitean mietintö 2003:3, s. 141–150.

⁹ Sähköpostikirjeenvaihto Ruotsin ulosottoviraston kanssa: Mikael Gavatin 7.7.2006 ja Anna-Carin G Åström 20.6.2006.

Riidattomien velkomusasioiden käsittelypaikan vaihtamisesta aiheutuisi lisäksi huomattavia lyhyen aikavälin kustannuksia, jotka syntyisivät riidattomien velkomusasioiden käsittelyssä tarvittavien edellytysten luomisesta ulosottolaitokseen. Lyhyen aikavälin kustannuksia aiheuttaisivat riidattomien velkomusasioiden käsittelyssä tarvittavien tietojärjestelmien ja rakenteiden luominen ulosottolaitokseen sekä uuden henkilöstön palkkaaminen ja kouluttaminen.

Ulosotossa nykyisin käytettävää Uljas-järjestelmää ei voida käyttää saatavan vahvistamista koskevissa asioissa. Näin ollen tuota järjestelmää olisi joko laajennettava tai sen rinnalle olisi luotava Tuomasta vastaava järjestelmä.

Tuomio- ja täytäntöönpanovallan eriyttämisen vaatimuksesta seuraa, ettei sama ulosotomies voi ensin vahvistaa ulosottooperustetta ja sen jälkeen panna sitä täytäntöön, joten ulosottolaitoksen sisälle olisi luotava Ruotsin tapaan erillinen vahvistamisorganisaatio. Tällaisen vahvistamisorganisaation toiminta olisi keskitettävä joko yhteen toimipisteeseen tai vaihtoehtoisesti muutamiin alueellisiin keskuksiin.

Riippumatta siitä keskitettäisiinkö vahvistamisorganisaatio yhteen toimipisteeseen vai muutamiin alueellisiin keskuksiin, vahvistamisorganisaatiota varten olisi hankittava tarvittavat toimitilat. Parhaassa tapauksessa olisi mahdollista hyödyntää jo olemassa olevaa valtion rakennuskantaa, mutta pahimmassa tapauksessa organisaatiolle jouduttaisiin rakentamaan kokonaan uudet toimitilat samalla kun käräjäoikeuksista vapautuisi runsaasti tilaa henkilöstön vähenemisen myötä.

Ulosottolaitoksessa ei liene valmiina riittävästi henkilöstöä riidattomien velkomusasioiden käsittelyyn, vaan ulosoton vahvistamisorganisaation olisi perustettava noin 150 uutta käsittelijän virkaa sekä tarvittava määrä hallintovirkoja. Tiedoksiantojen järjestämiseksi vahvistamisorganisaatioon olisi lisäksi perustettava noin 60 haastemiehen virkaa.

Oikeuslaitoksen henkilöstön kokonaismäärä ei muutoksen myötä ainakaan vähenisi. Päinvastoin vaarana olisi, että oikeuslaitoksen henkilöstön kokonaismäärä jopa kasvaisi, sillä kaikkia riidattomien velkomusasioiden käsittelyyn tuomioistuimissa kohdistettuja resursseja ei ole mahdollista siirtää ulosottolaitoksen käyttöön. Esimerkiksi notaarit käsittelevät keskimäärin noin 11 prosenttia kaikista riidattomista velkomusasioista. Tätä työpanosta ei voitaisi siirtää ulosottolaitoksen käyttöön ainakaan nykymuotoisen tuomioistuinharjoittelun aikana.

Kansliahenkilökunnan ja haastemiesten siirtäminen ulosoton vahvistamisorganisaatioon ei myöskään olisi ongelmatonta. Useimmat ihmiset eivät ole valmiita muuttamaan työn perässä toiselle paikkakunnalle. Näin ollen vaarana olisi, että muutoksen toteuttamiseksi jouduttaisiin tekemään rekrytointia tuomioistuinlaitoksen ulkopuolelta samalla kun tuomioistuinlaitoksen piirissä kansliahenkilökunnan ja haastemiesten työllistäminen vaikeutuisi.

Vaikka riidattomien velkomusasioiden käsittely ulosottolaitoksessa ei ole erityisen ongelmallinen velallisen oikeusturvan kannalta, sekin antaa aihetta muutamiin huomautuksiin. Ensinnäkin olisi periaatteelliselta kannalta ongelmallista, jos sekä lukumääräisesti että taloudellisesti merkittävässä asiaryhmässä tuomio- ja täytäntöönpanovalta yhdistettäisiin samalle viranomaiselle. Vuoden 1993 alioikeusuudistuksen yhtenä tarkoituksenaahan oli juuri tällaisen järjestelyn lopettaminen. Vaikka ongelma voidaankin ratkaista perustamalla ulosottolaitoksen sisälle erillinen vahvistamisorganisaatio, sitä ei voida pitää kovin tyylipuhtaana ratkaistuna.

Toiseksi oikeudellisen taustatuen järjestäminen riidattomien velkomusasioiden käsittelijöille ei järjestyisi ulosottolaitoksessa läheskään niin helposti kuin tuomioistuimissa. Riidattomien velkomusasioiden ratkaisemiseen liittyvät ongelmat olisivat uusia niin ratkaisijoille kuin ulosottomiehillekin, joten ainakin alkuvaiheessa voisi syntyä oikeusturvaongelmia.

Ulosottolaitoksen antamien ratkaisujen kansainvälinen täytäntöönkantavuus olisi heikko, sillä eurooppalaista täytäntöönpanoperustetta ja eurooppalaista maksamismääräystä koskevat asetukset edellyttävät, että täytäntöönkantava ratkaisu on tuomioistuimen antama. Ainoana poikkeuksena tästä on Ruotsi, jonka osalta on hyväksytty myös ulosottoviranomaisen antamat ratkaisut.

Ruotsin saaman poikkeuksen laajentaminen myös Suomea koskevaksi ei todennäköisesti onnistuisi. Aloiteoikeus kyseisen lainsäädännön muuttamiseen on yksin komissiolla, minkä lisäksi muutos edellyttää hyväksyntää Euroopan neuvostossa ja Euroopan parlamentissa. Komissio tuskin ryhtyisi ajamaan tällaista muutosta. Tuomioiden vapaan liikkuvuuden kannalta on tärkeää, että toisessa jäsenvaltiossa täytäntöönkantavat ratkaisut ovat tuomioistuimen antamia. Näin taataan tietty perusluottamus toisissa jäsenvaltioissa annettuja ratkaisuja kohtaan.

Kansainväliset velkomusasiat ohjautuisivat muutoksen jälkeen käräjäoikeuksiin todennäköisesti laajoina riita-asioina, ellei nykyistä käräjäoikeuksissa tapahtuvaa summaaris-

ta velkomusprosessia sitten säilytettäisi ulosottolaitoksessa tapahtuvan menettelyn rinnalla.

Lisäksi lakiin olisi otettava säännökset siitä, miten menetellään, jos velkoja joutuu hakemaan saatavansa täytäntöönpanoa toisessa Euroopan Unionin jäsenvaltiossa sen jälkeen, kun saatava on vahvistettu ulosottolaitoksessa. Velkojan olisi sallittava käynnistää samaa saatavaa koskeva menettely tuomioistuimessa. Muussa tapauksessa hänen olisi nostettava kanne siinä jäsenvaltiossa, jossa täytäntöönpanoa tullaan hakemaan.

Riidattomien velkomusasioiden siirtoa ulosottolaitokseen onkin puollettu lähinnä työnjaon tarkoituksenmukaisuudella. Tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitea on katsonut, että tällainen järjestely selkeyttäisi tuomioistuinlaitoksen työnkuvaa, kun tuomioistuimissa voitaisiin jatkossa keskittyä vain riitaisiin asioihin.

Tämä ajatus on ollut oikeuslaitoksesta käydyssä keskustelussa laajasti hyväksytty kehittämisen linja. Sitä vastaan voidaan kuitenkin sanoa, että riitauttamattomienkin vaatimusten käsittelyyn liittyy hyvää oikeudellista osaamista vaativia kysymyksiä: täyttääkö asia ehdottomat prosessinedellytykset, onko vaatimus selvästi perusteeton, onko vastaajan riitauttavalla vastauksella merkitystä asian ratkaisemisen kannalta. Riitautetut tai tuomiolla hylättävät vaatimukset olisi joka tapauksessa siirrettävä tuomioistuimen käsiteltäväksi. Summaarinen velkomusprosessi on lisäksi lainsäädännössä liitetty osaksi tuomioistuimessa tapahtuvaa riita-asian valmistelua. Kokonaisuudessaan tuomioistuimessa tapahtuva vahvistamismenettely on asianosaisten kannalta selkeä.

3.3. Nykyjärjestelmän tehostaminen

3.3.1. Käräjäoikeuksien keskinäisen työnjaon kehittäminen

Työryhmän toimeksiannossa on edellytetty, että työryhmä selvittää mahdollisuutta keskittää riidattomien velkomusasioiden käsittely tiettyihin käräjäoikeuksiin. Tämän lisäksi työryhmä on ottanut pohdittavakseen voitaisiinko riidattomia velkomusasioita siirtää käräjäoikeuksien kesken.

Kumpikin vaihtoehto mahdollistaisi riidattomien velkomusasioiden aiheuttaman työn jakamisen nykyistä tasaisemmin riidattomia velkomusasioita käsittelevien yksiköiden kesken suhteessa niiden käytettävissä olevaan henkilömäärään. Saavutettavat hyödyt realisoituvat ennen kaikkea käsittelyaikojen lyhentymisenä sekä riidattomien velkomusasioiden käsittelyssä tarvittavien henkilöstöresurssien parantuneena hallittavuutena.

Työn uudelleen jakaminen voitaisiin toteuttaa kahdella vaihtoehtoisella tavalla. Ensimmäinen vaihtoehto olisi keskittää riidattomien velkomusasioiden käsittely muutamisiin käräjäoikeuksiin, joissa käsiteltäisiin kaikki määrätyn toimialueen riidattomat velkomusasiat (*keskittämismalli*). Luomalla väestöpohjaltaan suurempia riidattomien velkomusasioiden käsittelyyn keskittyviä yksiköitä resurssit voitaisiin kohdistaa nykyistä tarkemmin ja vältettäisiin vajaateholla toimimista, jonka riski on erityisen suuri pienissä yksiköissä. Järjestelyn etuna olisi lisäksi se, että se vahvistaisi asianosaisten oikeusturvaa keskittämällä osaamista ja ammattitaitoa nykyistä suurempiin tuomioistuinyksiköihin. Toisaalta sillä olisi myös negatiivisia alue- ja henkilöstöpoliittisia vaikutuksia. Siirtämällä riidattomat velkomusasiat pois pienemmistä käräjäoikeuksista useista yksiköistä tulisi asiamääriltään niin pieniä, ettei niiden säilyttäminen olisi enää mielekäästä. Käräjäoikeuksien nopeatahtisen lakkauttamisen yhteydessä ainakin osa näiden käräjäoikeuksien henkilöstöstä jäisi vaille töitä.

Toisessa vaihtoehdossa riidattomien velkomusasioiden käsittely säilyisi kaikissa nykyisissä käräjäoikeuksissa, mutta ruuhkaiset yksiköt voisivat siirtää niiden käsiteltäväksi tulevia asioita määrätyn maantieteellisen jakoalueen sisällä sellaisiin yksiköihin, jossa olisi vapaata kapasiteettia (*siirtomalli*). Siirtomallin etuna olisi se, että se parantaisi vajaateholla toimivien yksiköiden työtilannetta ja tehokkuutta. Toisin kuin keskittämismalli, tämä järjestely ei kuitenkaan edellyttäisi käräjäoikeuksien nopeatahtista lakkauttamista, jolloin tähän kehitykseen liittyvät oikeus- ja henkilöstöpoliittiset ongelmat ovat paremmin vältettävissä.

Siirtomallilla on periaatteessa mahdollista päästä täsmälleen samaan lopputulokseen kuin keskittämismallilla jatkamalla jo käynnissä olevaa tuomioistuinverkoston kehittämishanketta kunnes haluttu yksikkökokoko on saavutettu. Ero mallien välillä on siinä, onko riidattomien velkomusasioiden keskittäminen nykyistä suurempiin yksiköihin käräjäoikeusverkon kehittämisen ensimmäinen vai viimeinen askel.

Keskittämismallin taloudellisten hyötyjen saavuttaminen edellyttäisi varsin nopeatahtista pienten käräjäoikeuksien lakkauttamista ja henkilöstön siirtämistä suurempiin yksiköihin. Siirtomallin etuna on, että sen avulla on mahdollista saavuttaa suurille yksiköille ominaiset tehokkuusedut välittömästi, mutta nykyisen käräjäoikeusverkon kehittämistä voitaisiin jatkaa halutussa tahdissa, jolloin muutos olisi hallitumpi. Henkilöstövähennykset voitaisiin toteuttaa luonnollisen poistuman kautta, ja samalla vältettäisiin nopeisiin organisaatiomuutoksiin liittyvät ongelmat tuomioistuinlaitoksen toiminnassa, mitä voidaan pitää tärkeänä seikkana erityisesti kansalaisten oikeusturvan kannalta. Siirtomallin yhdistäminen jo nykyisin käynnissä olevaan käräjäoikeusverkon kehittämiseen

olisi keskittämismallia perustellumpi vaihtoehto niin oikeus- kuin henkilöstöpoliittisestikin arvioituna.

Tämä oikeus- ja henkilöstöpoliittinen argumentti on työryhmän käsityksen mukaan ratkaiseva tekijä näiden kahden mallin välillä. Johdonmukaisesti toteutettuna kummankin vaihtoehdon taloudelliset vaikutukset olisivat suurin piirtein samat, joskin keskittämismalli saattaisi etenkin alkuvaiheessa tulla selkeästi hajauttamismallia kalliimmaksi (ks. keskittämisen ongelmista jakso 3.2). Myöskään osaamisen keskittämiseen perustuva argumentti ei puolla keskittämismallia ainakaan kovin vahvasti. Osaamisen ja ammattitaidon keskittämisestä seuraavat hyödyt voitaisiin saavuttaa myös jatkamalla nykyistä käräjäoikeusverkoston kehittämistä.

Siirtomalliin kuuluva asioiden siirto käräjäoikeudesta toiseen olisi järkevintä ulottaa koskemaan vain konekielisiä asioita, sillä ne voidaan siirtää sähköisesti käräjäoikeudesta toiseen. Konekielisten asioiden osalta työtilanteen seuranta ja asioiden jako käräjäoikeuksien kesken voidaan lisäksi automatisoida, jolloin järjestelmän käyttökustannukset jäävät varsin vähäisiksi. Perustamisvaiheessa kustannuksia aiheuttaisi lähinnä tarvittavien järjestelmien luominen ja muutosten tekeminen. Nämä toimenpiteet eivät kuitenkaan olisi kovin laajoja, vaan siirtojärjestelmä perustuisi pitkälti nykyisen tietojärjestelmän ominaisuuksiin.¹⁰

Riippumatta siitä, valitaanko keskittämis- vai siirtomalli, muutos edellyttää oikeudenkäymiskaaren 10 luvun mukaisten toimivaltasäännösten muuttamista riidattomien velkomusasioiden osalta siten, että asian käsittely voisi tapahtua jossakin toisessa kuin oikeudenkäymiskaaren 10 luvun nykysäännösten mukaan alueellisesti toimivaltaisessa tuomioistuimessa. Oikeusturvan kannalta ongelmallinen kysymys on se, voidaanko nykyisiä toimivaltasäännöksiä muuttaa tällä tavalla.

Oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 1 §:n yleistä oikeuspaikkaa koskevan säännöksen mukaan toimivaltainen tuomioistuin on vastaajan kotipaikan tuomioistuin. Sääntö ilmentää vanhaa prosessilaeissa yleisesti hyväksyttyä periaatetta, jonka taustalla ovat vastaajan oikeusturvaa ja puolustautumismahdollisuuksia korostavat näkökohdat.

Oikeudenkäymiskaaren 10 luvussa ja eräissä erityislaeissa on lisäksi useita säännöksiä yleisen oikeuspaikan syrjäyttävistä erityisforumeista. Nämä säännökset koskevat mää-

¹⁰ Järjestelmän teknisistä ja taloudellisista yksityiskohdista ks. liite 1.

rättyjä asiatyyppejä, kuten kiinteistö- tai jäämistöriitoja, ja niiden tarkoituksena on turvata ennen kaikkea todisteluun liittyviä näkökohtia.

Jos riidaton velkomusasia säilyy loppuun saakka riidattomana, vastaaja ei edes yritä puolustautua eikä asiassa esitetä myöskään mitään todistelua. Tällöin asian oikeuspaikalla ei ole merkitystä sen paremmin vastaajan puolustautumisen kuin todistelunkaan kannalta. Jos taas riidattomana asiana vireille tullut asia riitautuu, oikeuspaikkasäännösten taustalla olevat syyt tulevat välittömästi merkityksellisiksi.

Työryhmä katsoo, ettei riidattomien velkomusasioiden osalta ole periaatteellista estettä poiketa oikeudenkäymiskaaren 10 luvun mukaisista yleisestä ja yksinomaisista oikeuspaikoista, mikäli poikkeaminen rajoitetaan vain riidattomiin asioihin. Siinä tapauksessa, että asia riitautuu, sen käsittely olisi siirrettävä siihen tuomioistuimeen, joka olisi ollut toimivaltainen käsittelemään asian laajana riita-asiana. Koska asian käsittelypaikalla ei ole ainakaan olennaista merkitystä vielä kirjallisen menettelyn osalta, asian käsittelyä voitaisiin jatkaa riitautuksesta huolimatta asian vastaanottaneessa kärjäoikeudessa siihen saakka, kunnes selviää, että asiassa on toimitettava suullinen käsittely. Jos asia voitaisiin ratkaista kirjallisessa valmistelussa asiaa ei tarvitsisi siirtää laajan riita-asian oikeuspaikkaan.

Vastaavasti mahdollisen takaisinsaantihakemuksen olisi toimivaltainen käsittelemään se kärjäoikeus, joka olisi ollut toimivaltainen käsittelemään asian laajana riita-asiana. Sikäli kuin kantajan vaatimus hylätään tuomiolla joko osittain tai kokonaan, ratkaisusta tulisi voida valittaa siihen hovioikeuteen, jonka piirissä asia oltaisiin käsitelty laajana riita-asiana.

Työnjaollisesti ajateltuna tehokkainta olisi, jos riidattomia velkomusasioita voitaisiin siirrellä vapaasti koko valtakunnan alueella. Valtakunnallisen toiminnan kannalta olisi tärkeää, että tiedoksiannot voitaisiin pääasiallisesti hoitaa postitse. Mikäli haastemiestiedoksiantoja jouduttaisiin käyttämään entiseen tapaan, järjestelmän toimivuus kärsisi ja kustannukset kasvaisivat, kun haasteita jouduttaisiin toimittamaan usein asiaa käsittelevästä kärjäoikeudesta vastaajan kotipaikan kärjäoikeuden tiedoksiantokansliaan ja sieltä jälleen asiaa käsittelevään kärjäoikeuteen.

Ongelmaa voitaisiin helpottaa mahdollistamalla haasteasiakirjojen siirtäminen sähköisesti vastaajan kotipaikan kärjäoikeuden tiedoksiantokansliaan, jolloin asiakirjat olisi lähetettävä postitse kärjäoikeudesta toiseen ainoastaan toiseen suuntaan. Sanottu ei kuitenkaan muuta sitä tosiasiaa, että kärjäoikeuksien välisen työnjaon kehittamisestä

saatavien hyötyjen täysimääräinen toteutuminen edellyttää tiedoksiantomenettelyn kehittämistä.

3.3.2. Tiedoksiantomenettelyn kehittäminen

Tavallinen postitiedoksianto

Työryhmän työskentelyn yhteydessä on noussut esiin kysymys siitä, voitaisiinko haasteen tiedoksianto riidattomissa velkomusasioissa toimittaa postitse kirjeellä vastaanottajalle ilman saantitodistusta tai todistusta tiedoksiannon vastaanottamisesta (tavallinen postitiedoksianto). Tällöin tiedoksianto toimitettaisiin lähettämällä asiakirjat asianosaiselle postitse asianosaisen väestörekisteriin tai kaupparekisteriin merkittyyn osoitteeseen, ellei olisi syytä epäillä tällaisen tiedoksiannon onnistumista. Tavallista postitiedoksiantoa ei esimerkiksi saisi käyttää silloin, kun vastaajan väestörekisteriin merkitty osoite olisi postilokero. Tiedoksiannon katsottaisiin tapahtuneen seitsemäntenä päivänä sen jälkeen, kun asiakirja on annettu postin kuljetettavaksi.¹¹

Muutoksen avulla voitaisiin saavuttaa merkittäviä taloudellisia säästöjä henkilötyön tarpeen vähenemisen myötä ilman, että vastaajien oikeusturva tosiasiallisesti heikkenisi.

Noin 80 prosentissa vuosittain ratkaistavista riidattomista velkomusasioista käytetään haastemiestiedoksiantoa. Mikäli riidattomia velkomusasioita ratkaistaan vuosittain noin 140 000, haastemiestiedoksiantoihin kuluu noin 70 henkilötyövuotta, mistä aiheutuu vuositasolla noin 2,2 miljoonan euron palkkakustannukset. Kiinteän palkan lisäksi haastemiehille maksetaan 2 euron toimenpidepalkkio jokaisesta toimitetusta haasteesta. Kun noin 90 prosenttia haastemiestiedoksiannoista onnistuu, toimenpidepalkkioita maksetaan vuositasolla noin 200 000 euroa. Yhden haastemiestiedoksiannon keskihinnaksi tulee näillä luvuilla noin 22 euroa.

Asiakirjojen toimittaminen tavallisena postitiedoksiantona ei aiheuta kansliahenkilökunnalle lisätyötä haastemiestiedoksiantoihin verrattuna. Sen sijaan haastemiestiedoksiantoon käytetty henkilötyö säästetään kokonaan tavallista postitiedoksiantoa käyttämällä. Tavallinen postitiedoksianto olisi myös huomattavasti haastemiestiedoksiantoa

¹¹ Ulosottolain (679/2003) ja hallintolain (434/2003) systematiikassa tällaisesta tiedoksiantotavasta käytetään nimitystä *tavallinen tiedoksianto*. Oikeudenkäymiskaaren systematiikassa eri tiedoksiantomenettelyjä ei ole nimetty, mutta oikeustieteellisessä kirjallisuudessa postitse vastaanottotodistusta tai saantitodistusta vastaan tapahtuvasta tiedoksiannosta on käytetty nimitystä *postitiedoksianto*. Riidattomien velkomusasioiden kannalta ”tavallinen” tiedoksianto on haastemiestiedoksianto. Erotuksena näihin todisteellisiin tiedoksiantotapoihin työryhmä on päättänyt käyttää ilman vastaanotto- tai saantitodistusta tehtävästä postitiedoksiannosta nimitystä *tavallinen postitiedoksianto*.

edullisempi vaihtoehto. Tavallisen postitiedoksiannon kustannus on haasteen sivumäärästä riippuen noin 40 senttiä.

Jos nykyiset haastemiestiedoksiannot korvattaisiin suurimmaksi osaksi tavallisella postitiedoksiannolla siten, että haastemiestiedoksianto yritettäisiin vain 10 prosentissa asioista nykyisen 80 prosentin asemesta, henkilötöytä säästyisi arviolta noin 60 henkilötyövuoden edestä, mikä vastaa noin 1,9 miljoonan euron palkka- ja toimenpidepalkkiokustannuksia.

Haasteen toimittaminen postitse on mahdollista jo nykyisinkin. Oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3 §:n mukaan tiedoksianto voidaan toimittaa lähettämällä asiakirja asianosaiselle postitse saantitodistusta vastaan tai kirjeellä, jos voidaan olettaa, että vastaanottaja saa tiedon asiakirjasta ja määräpäivään mennessä palauttaa todistuksen tiedoksiannon vastaanottamisesta. Tällöin kyse on kuitenkin todisteellisesta postitiedoksiannosta.

Todisteellista postitiedoksianto, joka on edullinen tiedoksiantomenettely, ei voida nykyisin hyödyntää riittävästi *vastaajien passiivisuudesta* johtuen. Vastaajat eivät läheskään aina nouda saantitodistuksella lähetettyjä asiakirjoja postista tai palauta vastaanototodistusta käräjäoikeuteen, jolloin tiedoksianto ei onnistu. Nykyisin tiedoksianto kirjeellä onnistuu vain hieman alle 50 prosentissa tapauksista. Onnistumisprosentti olisi tätäkin huonompi, jos postitiedoksianto yritettäisiin kaikissa asioissa. Nykyisin sitä ei edes yritetä, mikäli esimerkiksi vastaajan aikaisemman passiivisen käyttäytymisen vuoksi pidetään todennäköisenä, että postitiedoksianto ei onnistu.

Haasteen tiedoksianto on riidattomissa velkomusasioissa keskeisin osa vastaajan oikeusturvaa, sillä tuomioistuin ei tutki vaatimuksen oikeellisuutta, vaan yksipuolinen tuomio perustuu yksinomaan vastaajan passiivisuuteen. Jotta perustuslain 21 §:ssä turvattu oikeudenmukainen oikeudenkäynti voisi toteutua, vastaajalle on annettava tilaisuus lausua kantajan vaatimuksista (kuulemisperiaate).

Tästä lähtökohdasta huolimatta lainsäädännössämme ei ole omaksuttu sellaista periaatetta, että todisteellinen tiedoksianto aina olisi yksipuolisen tuomion edellytys.

Mikäli velallisen osoite on tiedossa mutta ilmenneiden seikkojen perusteella voidaan olettaa hänen välttelevän tiedoksianto, tiedoksianto voidaan toimittaa oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 7 §:n mukaisesti sijaistiedoksiantona. Tällöin asiakirjat voidaan toimittaa jollekin samaan talouteen kuuluvalla 15 vuotta täyttäneelle tai, jos tiedoksiannon vastaanottaja harjoittaa liikettä, jollekin hänen liikkeensä palveluksessa olevalle.

Jollei ketään edellä mainituista tavata, tiedoksianto voidaan toimittaa luovuttamalla asiakirjat paikalliselle poliisiviranomaiselle. Lisäksi haastemiehen on lähetettävä postin välityksellä ilmoitus sijaistiedoksiannon toimittamisesta tiedoksiannon vastaanottajalle hänen osoitteellaan.

Työryhmä on selvittänyt sijaistiedoksiantojen yleisyyttä. Helsingin käräjäoikeudesta saatujen tietojen mukaan haastemiehet toimittivat kirjallisia haasteita siviiliasioissa vuonna 2005 yhteensä 17 546 kappaletta. Näistä sijaistiedoksiantoja oli 3589 eli noin 20 prosenttia. Oulun käräjäoikeudessa puolestaan selvitettiin sijaistiedoksiantojen osuutta kaikista haastemiestiedoksiannoista tammikuussa 2006 vireille tulleissa asioissa. Yhteensä 580 asiasta 55:ssä oli käytetty sijaistiedoksiantoa. Vuonna 2005 Oulun käräjäoikeudessa 48 prosenttia kaikista tiedoksiannoista oli haastemiestiedoksiantoja. Tämän perusteella arvioituna haastemiestiedoksiantoja annettiin tammikuussa 2006 vireille tulleissa asioissa noin 280, joista sijastiedoksiantojen osuudeksi tulee 20 prosenttia.

Siinä tapauksessa, että velallisen osoite on tuntematon, tuomioistuin huolehtii tiedoksiannosta oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 9 §:n mukaan kuuluttamalla, jolloin haasteen tiedoksisaanti on käytännöllisellä varmuudella pelkkä legaalinen oletama. Kuulutustiedoksianto nimittäin toimitetaan pitämällä asiakirja liitteineen nähtävillä tuomioistuimen kansliassa ja julkaisemalla virallisessa lehdessä ilmoitus asiakirjan pääasiallisesta sisällöstä sekä siitä, missä tiedoksiannettavat asiakirjat ovat nähtävillä.

Tiedoksiantojärjestelmämme perustuu hyötyjen ja haittojen punninnalle. Mitä merkittävämpiä seurauksia tiedoksiannon sisältämän kehotuksen noudattamatta jättämiseen liitetään, sitä suurempaa varmuutta tiedoksiannon onnistumiselta edellytetään. Sijaistiedoksianto tai kuulutus eivät ole oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 7 §:n 4 momentin ja 9 §:n 2 momentin mukaan sallittuja tiedoksiantomenetelmiä rikosasioissa. Myös silloin, kun asianosainen tai muu henkilö velvoitetaan saapumaan tuomioistuimeen tai muuten suorittamaan jotakin henkilökohtaisesti, tiedoksianto on oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 16 §:n 4 momentin mukaan toimitettava aina todisteellisesti. Toista ääripäätä edustaa muun asiakirjan kuin haasteen tiedoksianto, joka voidaan oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3a §:n mukaan lähettää asianosaiselle postitse tavallisena kirjeenä ilman todistusta tiedoksiannon vastaanottamisesta.

Punninta on tarpeen, sillä toisaalta tiedoksiannon onnistuminen on kuulemisperiaatteen toteutumisen edellytys, mutta toisaalta prosessiekonomiset syyt edellyttävät, että tiedoksiannot voidaan toimittaa nopeasti ja vähin kustannuksin.

Haasteen tiedoksiannon epäonnistuminen ei toisaalta johda pysyvään oikeudenmenetykseen, vaan vastaaja voi saattaa asian uudelleen tutkittavaksi hakemalla *takaisinsaantia*. Kynnys takaisinsaannin hakemiselle on asetettu mahdollisimman alhaiseksi, sillä takaisinsaantihakemuksen hyväksyminen ei edellytä selvitystä tiedoksiannon epäonnistumisesta. Koska 30 päivän mittainen takaisinsaantiaika alkaa oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 15 §:n mukaan kulua vasta siitä, kun vastaaja on *todisteellisesti* saanut tiedon häntä vastaan annetusta yksipuolisesta tuomiosta, tavallisen postitiedoksiannon käyttö ei voisi johtaa sellaiseen tilanteeseen, ettei vastaajalla olisi myös *tosiasiallista* mahdollisuutta vastustaa kannetta. Näin ollen tiedoksiannon todisteellisuudesta luopuminen ei periaatteessa merkitse heikennystä vastaajien oikeusturvan kannalta.

Vaikka periaatteellista estettä postitiedoksiannon todisteellisuudesta luopumiselle ei näin olisi, ei oikeusturvan tasoa pidä myöskään käytännössä laskea. Merkittävätkään taloudelliset säästöt eivät oikeuta tiedoksiantomenettelyn keventämistä, jos se johtaisi vastaajien oikeusturvan heikentymiseen. Sellainen näkyisi nopeasti myös kustannusten kasvuna, jos asianosaiset joutuisivat nykyistä useammin hakemaan takaisinsaantia. Työryhmän käsityksen mukaan tavallisen postitiedoksiannon käyttöön ei kuitenkaan liity käytännössäkään sen vakavampia oikeusturvaongelmia kuin nykyiseen järjestelmään.

Tavallisen postitiedoksiannon käyttöön liittyvät oikeusturvaongelmat syntyvät tilanteessa, jossa *vastaaja ei saa kirjeitse lähetettyä haastetta ajoissa tiedoksi eikä tuomioistuinhavaitse tiedoksiannon epäonnistumista*. Käytännössä näin voi tapahtua vain, mikäli vastaaja on pitkähkön ajan poissa vakinaisesta osoitteestaan tai hänen väestörekisteriin merkitty osoitteensa on virheellinen. Postinkulussa tapahtuva häiriö on lähinnä teoreettinen mahdollisuus.

Tiedoksianto voi jäädä saamatta vastauksen antamiseen varatun ajan kuluessa, jos vastaajalla ei ole ollut tilaisuutta perehtyä saapuneeseen postiin esimerkiksi matkan tai muun pitkähkön poissaolon vuoksi. Tuomioistuimissa yleisesti noudatetun käytännön mukaan vastaajalle varataan 14 päivää aikaa vastauksen antamiseen. Lyhyet, alle 14 päivän mittaiset poissaolot kotoa ovat varsin yleisiä. Ne eivät kuitenkaan muodosta ongelmaa, sillä velallinen voi aina pyytää tällä perusteella lisää aikaa vastauksen antamista varten ja sitä on hänelle tällä perusteella myös myönnettävä.

Yli 14 päivän mittaiset poissaolot kotoa eivät ole yleisiä, mutta eivät myöskään niin harvinaisia, etteikö tällaisia tapauksia voisi esiintyä. Käytännössä riski on suurin sellaisten henkilöiden osalta, jotka matkustavat paljon työssään tai muuten. Ansiotyössä olevien osalta summaariseen velkomusprosessiin saakka etenevät maksuvaikeudet ovat ver-

raten harvinaisia. Myös pidemmän aikaa poissa kotoa olevat yleensä järjestävät postinsa siten, että saapunut posti tarkistetaan jonkun toisen henkilön toimesta. Tarvittaessa vastausaikaa voidaan lisäksi pidentää esimerkiksi 21 päivään, jolloin vastauksesta myöhästyminen olisi epätodennäköisempää.

Siinä tapauksessa, että kirjeen vastaanottajaksi merkitty henkilö ei asu hänen väestörekisteriin merkityssä osoitteessaan, tiedoksianto voi epäonnistua, sillä kirjeet jaetaan osoitteen mukaisesti. Tässäkin tilanteessa on tosin mahdollista, että henkilö on tehnyt postille osoitteenmuutosilmoituksen, jolloin tiedoksianto ohjataan henkilön oikeaan osoitteeseen. Lisäksi on mahdollista, että henkilön vanhassa osoitteessa asuvat henkilöt tietävät vastaajan uuden osoitteen ja toimittavat sen eteenpäin.

Mikäli osoitteessa asuvat uudet asukkaat palauttavat kirjeen Postiin ja ilmoittavat ettei vastaanottaja asu osoitteessa, lähetys palautuu lähettäjälle. Samoin tapahtuu, jos postissa tiedetään, ettei vastaanottaja enää asu osoitteessa. Tässä tapauksessa tuomioistuim voi todeta tiedoksiannon epäonnistuneen ja toimittaa tiedoksiannon uudelleen oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 18 §:ssä säädetyn mukaisesti. Vain siinä tapauksessa että tiedoksianto toimitetaan väärään osoitteeseen mutta lähetystä ei ohjata eteenpäin eikä se myöskään palaudu, tuomioistuin pitää tiedoksiantoa virheellisesti onnistuneena.

Virallisissa rekistereissä olevien osoitetietojen ajantasaisuuden osalta on syytä huomata, että virheellisten osoitetietojen jättäminen viranomaisten ylläpitämiin rekistereihin on lainvastaista. Suomessa asuvilla luonnollisilla henkilöillä on kotikuntalain (201/1994) 7 §:n mukaan velvollisuus ilmoittaa maistraatille asuinpaikan vaihdoksesta viimeistään viikon kuluttua muuttopäivästä. Vastaavasti Suomessa toimivien yritysten on yritys- ja yhteisötietolain 11 §:n mukaan viivytyksettä ilmoitettava osoitetietojen muutoksesta.

Voidaan kysyä, onko viranomaisilla tässä tapauksessa velvollisuutta suojata kansalaisia vahingolta, joka johtuu siitä, että kansalainen itse toimii lainvastaisesti. Työryhmän käsitys on, että tässä tapauksessa kansalaiselle mahdollisesti aiheutuva haitta on niin vähäinen suhteessa nykyisen kaltaisen tiedoksiantojärjestelmän ylläpitämisestä aiheutuviin kuluihin, että vastaus esitettyyn kysymykseen on kieltävä.

Postinkulun vakavat viivästykset tai muut häiriöt ovat Suomessa äärimmäisen harvinaisia. Sellaisia tapauksia, joissa lähetysten toimittaminen ei onnistu lainkaan tai se toimitetaan merkittävästi myöhästyneenä, esiintyy vain poikkeuksellisesti. Postin arvioiden mukaan tällaisia tapaukset edustavat promillen murto-osia kokonaisvolyymista, joten ne

voitaneen käytännössä jättää huomiotta tavallisen postitiedoksiannon luotettavuutta arvioitaessa.

Tavalliseen postitiedoksiantoon liittyvien riskien suuruutta voidaan pyrkiä hahmottamaan Tilastokeskuksen vuonna 2005 tekemän Väestötietojärjestelmän luotettavuustutkimuksen avulla.

Tutkimus toteutettiin poimimalla väestötietojärjestelmästä yhteensä 10 956 henkilöä, joita haastateltiin 7.11.–8.12.2005 välisenä aikana. Tutkimukseen vastasi hyväksyttävästi 9 866 henkilöä, jolloin lopulliseksi vastausprosentiksi tuli 90,1 prosenttia. Tutkimuksen kato oli 9,9 prosenttia. Tiedoksiannon kannalta merkityksellisiä syitä olivat tavoittamattomuus (6,1 %), ulkomaille muutto (0,2 %) ja tilapäinen poissaolo (0,3 %). Näiden osoitteiden oikeellisuutta selvitettiin erillisellä tutkimuksella.

Katotapauksiin liittyvät epävarmuudet huomioon ottaen väestörekisteritietojen luotettavuus oli tutkimushetkellä 97,7–98,9 prosenttia.

Todennäköisyys sille, että tuomioistuimien pitäisi tiedoksiantoa virheellisesti onnistuneena, on kuitenkin edellä selostetuista syistä pienempi kuin väestötietojärjestelmän virheellisten osoitteiden osuus.

Tilapäisen poissaolon riskiä voidaan puolestaan hahmottaa seuraavasti. Oletetaan, että 5 prosenttia riidattomien velkomusasioiden vastaajiksi joutuvista henkilöistä on vuoden aikana yhtäjaksoisesti poissa kotoa yli 14 päivää. Näiden henkilöiden keskimääräinen 14 päivää ylittävä poissaoloaika kotoa on 7 päivää. Jos vastausaikaa annetaan 14 päivää ja postin toimittamiseen kuluu 3 päivää, todennäköisyys sille, ettei vastaaja saa haastetta tiedoksi vastausajan kuluessa on noin 0,04 prosenttia. Riidattomien velkomusasioiden määrään suhteutettuna tällaisia tapauksia olisi vuodessa noin 50. Tämäkin laskelma on varovainen, sillä kuukauden kestäneessä tutkimuksessa tilapäisen poissaolon vuoksi tavoittamatta jäi vain 0,3 prosenttia tutkimuskohteista.

Niissä harvinaisissa tapauksissa, joissa vastaaja ei ole saanut haastetta tiedoksi ajoissa, on edelleen erittäin epätodennäköistä, että hän olisi halunnut vastustaa vaatimusta. Keskimäärin vain noin 0,6 prosenttia kaikista riidattomista velkomusasioista käsitellään istunnossa riitautuksen johdosta. Näistä riitautetuistakin vaatimuksista vielä noin 20 prosenttia päättyy yksipuoliseen tuomioon vastaajan poisjäännin takia ja vain 10 prosenttia riitautetuista asioista lopulta päättyy kantajan voittoon.

Jos saatavaa on peritty ensin vapaaehtoisessa perinnässä, ei asian oikeuskäsittely tule velalliselle yllätyksenä. Tyypillisesti saatavan vapaaehtoisessa perinnässä lähetetään useita maksukehotuksia ja -vaatimuksia ennen saatavan oikeudelliseen perintään siirtymistä. Maksuvaatimukset sisältävät yksityiskohtaiset tiedot saatavan suuruudesta ja perusteesta sekä menettelyohjeet sen varalta, että velallinen haluaa esittää huomautuksia vaatimuksen johdosta. Mikäli velallinen on aidosti eri mieltä maksuvelvollisuudestaan, on epätodennäköistä, että hän haluaisi odottaa oikeudellisen perinnän alkamista ennen maksuvelvollisuutensa kiistämistä. Jos velallinen on riitauttanut saatavan vapaaehtoisessa perinnässä, sitä ei oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:n mukaan edes saa periä summaarisessa velkomusprosessissa.

Tilastojen valossa kumuloitu todennäköisyys sille, että vastaaja ei saa haastetta tiedoksi ajoissa ja hän olisi haasteen tiedoksisaatuaan vastustanut sitä ja vastustaminen olisi vielä johtanut muuhun kuin kanteen hyväksyvään tuomioon on jo lähes olematon. Ratkaistavien asioiden määrään suhteutettuna tällaisia tapauksia voisi esiintyä korkeintaan muutamia kertoja vuodessa.

Niissäkin harvinaisissa tapauksissa, joissa todellisessa oikeussuojan tarpeessa oleva vastaaja ei ole saanut haastetta tiedoksi, vastaajan on edelleen mahdollista hakea takaisinsaantia, jonka avulla hän voi saattaa asian uudelleen käsiteltäväksi. Näin ollen haasteen tiedoksiannosta kirjeellä ilman vastaanottotodistusta ei koskaan aiheudu lopullisia oikeudenmenetyksiä.

On lisäksi epätodennäköistä, että menettely etenisi ulosmittaukseen saakka ennen kuin vastaaja saisi tiedon häntä vastaan annetusta yksipuolisesta tuomiosta. Vastaajalle lähetetään ennen ulosmittauksen toimittamista ulosottolain 3 luvun 33 §:n mukainen ilmoitus ulosottoasian vireilletulosta. Saatuaan tiedon yksipuolisesta tuomiosta, vastaaja voi takaisinsaantihakemuksen yhteydessä pyytää käräjäoikeudelta ulosottolain 2 luvun 13 §:n mukaista keskeytysmääräystä. Mikäli ulosmittaukseen on jo ryhdytty, ulosmitatut varat voidaan vielä määrätä palautettavaksi vastaajalle.

Tavallisen postitiedoksiannon sallimisen vastapainoksi vastaajan oikeusasemaa voitaisiin parantaa nykyisestä siten, että ulosottomiehen olisi keskeytettävä saatavan täytäntöönpano väliaikaisesti, mikäli vastaaja ilmoittaisi tälle aikovansa hakea takaisinsaantia ja pyytää tuomioistuimelta täytäntöönpanon keskeyttämistä. Näin välttyttäisiin siltä tilanteelta, että vastaajan varoja ehdittäisiin ulosmitata ennen keskeyttämismääräyksen antamista. Ulosottolain 6 luvun 15 §:ssä on jo toteutettu vastaavan tyyppinen ratkaisu ulosottovalituksen osalta (L 469/2006), eikä työryhmä näe mitään syytä sille, etteikö se

olisi toimiva tapa ottaa huomioon velallisen oikeussuojan tarve myös täytäntöönpanon aiemmissa vaiheissa.

Ongelmallisena voidaan pitää myös niitä tapauksia, joissa vaatimus on sinänsä oikea mutta vastaaja ei hänestä riippumattomasta syystä saa haastetta tiedoksi. Voidaan nimittäin väittää, että vastaajaa vastaan annetaan tällöin yksipuolinen tuomio, josta tulee merkintä hänen luottotietoihinsa ilman, että hänelle on varattu tilaisuutta suorittaa saatava vapaaehtoisesti.

Tällainen käsitys perustuu kuitenkin ajatusvirheeseen. Jos vaatimus on perusteltu, vastaaja on jo laiminlyönyt erääntyneen saatavan suorittamisen ja maksuhäiriö on tapahtunut tosiasia. Vaikka maksuhäiriömerkinnällä epäilemättä onkin tosiasiallista merkitystä velallisten maksuhalukkuuden kannalta, maksuhäiriömerkinnän tekeminen yksipuolisen tuomion perusteella liittyy velallisten oikeusturvatakeisiin eikä kyseessä ole varsinainen perintäkeino. Luottotietotoiminnan harjoittaja saa tallentaa tiedon vain sellaisesta maksun tai suorituksen laiminlyönnistä, joka on todettu henkilötietolain (523/1999) 20 §:ssä säädetyllä tavalla, esimerkiksi yksipuolisella tuomiolla. Vaikka tällä argumentilla on tiettyä painoarvoa, tällaiset tilanteet olisivat edellä selostetuista syistä johtuen äärimmäisen harvinaisia. Velalliselle nimittäin varataan tyypillisesti useita tilaisuuksia saatavan vapaaehtoiseen suorittamiseen ennen oikeudellisen perinnän alkamista.

Arvioitaessa tavallisen postitiedoksiannon käyttöönoton vaikutuksia oikeusturvan tasoon on vielä syytä huomata, ettei haastemiestiedoksiannon käyttäminenkään takaa, että haaste tavoittaa vastaajan. Haastemiestiedoksianto voidaan toimittaa niin sanottuna sijaistiedoksiantona, mikäli vastaajan voidaan *olettaa* välttelevän tiedoksiantoa.

Käytännössä kynnys sijaistiedoksiannon käyttämiseen ei ole niin korkea, etteikö sitä käytettäisi myös sellaisissa tapauksissa, joissa vastaaja ei tosiasiasa ole vältellyt tiedoksiantoa, vaan syntynyt vaikutelma on ollut virheellinen. Sijaistiedoksiantohan on verratun yleinen. Työryhmän selvitysten perusteella jopa 20 prosenttia kaikista haastemiesten suorittamista tiedoksiannoista on sijaistiedoksiantoja.

Huolimatta asiaa koskevasta sääntelystä ja haastemiehille annetusta koulutuksesta, sijaistiedoksiantoon saatetaan turvautua esimerkiksi siinä tilanteessa, että vastaaja ei noudata haastemiehen hänelle postitse lähettämää kutsua saapua noutamaan haaste käräjäoikeuden tiedoksiantokansliasta. Aina vastaajaa ei edes yritetä tavoittaa muilla tavoin, mikäli tällä on ollut taipumusta vältellä tiedoksiantoa aiempien asioiden yhteydessä. Haastemiestiedoksianto ei tällaisessa tapauksissa ole sen varmempi kuin tavallinen pos-

titiedoksiantokaan. Kutsun noudattamatta jättäminenhan voi välttelyn lisäksi johtua siitä, ettei kutsu ole tavoittanut vastaajaa. Juuri tällainen tilanne oli käsillä esimerkiksi korkeimman oikeuden tuoreessa ratkaisussa 2006:69.

Edellä selostetuilla perusteilla työryhmä arvioi, etteivät tavalliseen postitiedoksiantoon liittyvät ongelmat ole sen suurempia kuin nykyisin käytössä olevaan sijaistiedoksiantomenetelmään liittyvät ongelmat.

Tavallinen postitiedoksianto on ollut käytössä pitkään Englannissa ja Walesissa, jossa se on *pääasiallinen tiedoksiantotapa* myös laajoissa riita-asioissa. Menettely ei ole aiheuttanut merkittäviä ongelmia. Myös Englannin ja Walesin oikeuden mukaan vastaajalla on mahdollisuus riitauttaa täytäntöönpanoperuste vielä myöhemminkin. Tämä edellyttää kuitenkin näyttöä tiedoksiannon epäonnistumisesta. Meillä tavallisen postitiedoksiannon aiheuttamat ongelmat olisivat tätäkin vähäisempiä, sillä toisin kuin Englannissa ja Walesissa, takaisinsaannin hakeminen ei edellytä mitään näyttöä tiedoksiannon epäonnistumisesta.

Kansainvälisesti hyväksyvää suhtautumista tavalliseen postitiedoksiantoon osoittaa myös se, että tavallinen postitiedoksianto on hyväksytty tiedoksiantotapa sekä eurooppalaista täytäntöönpanoperustetta että valmisteilla olevaa eurooppalaista maksamismääräystä koskevissa asetuksissa, mikäli vastaajan kotipaikka on ratkaisun antaneessa jäsenvaltiossa.

Puhelintiedoksianto

Hovioikeusmenettelyn uudistamisen yhteydessä otettiin käyttöön uusi tiedoksiantotapa – puhelintiedoksianto. Oikeudenkäymiskaaren 26 luvun 28 § (L 381/2003) mahdollistaa tietyin edellytyksin asianosaisten kutsumisen hovioikeuden pääkäsittelyyn puhelimitse. Puhelintiedoksianto toimitetaan siten, että kutsun sisältö kerrotaan asianosaiselle puhelimitse, jos asianosainen epäilyksettä näin saa tiedon kutsusta ja ymmärtää tiedoksiannon merkityksen. Puhelimitse tiedoksi annettu kutsu on tämän jälkeen lähetettävä vielä kirjeenä tai sähköisenä viestinä asianomaisen hovioikeudelle ilmoittamaan osoitteeseen, jollei se ole ilmeisen tarpeetonta. Tuomioistuimen virkamiehen on tehtävä asiakirjoihin merkintä toimittamastaan tiedoksiannosta.

Puhelintiedoksiannosta saadut kokemukset hovioikeuksista ovat olleet positiivisia. Tämä antaa aihetta harkita edellä mainittua lainkohtaa koskevassa hallituksen esityksessä

ehdotetulla tavalla, voitaisiinko puhelintiedoksiannon käyttöalaa laajentaa myös riidattomiin velkomusasioihin.¹²

Edellä selostetun kaltainen puhelintiedoksianto olisi menettelynä perinteistä haastemies-tiedoksiantoa kevyempi mutta tavallista postitiedoksiantoa raskaampi. Sen lisäksi, että vastaaja on tavoitettava puhelimella, asiakirjat on vielä lähetettävä hänelle.

Työryhmän käsitys on, että puhelintiedoksiannon käyttöönotto riidattomissa velkomusasioissa ei vähentäisi tiedoksiantoihin kuluvaan henkilötyön määrää. Puhelintiedoksiannon käyttöala on käytännössä rajattu vain sellaisiin henkilöihin, joille haasteen toimitaminen ei nykyisinkään käytössä olevin keinoin ole erityisen ongelmallista.

Puhelintiedoksiannon edellytyksenä on, että vastaajan puhelinnumero tiedetään. Aina vastaajan puhelinnumeron selvittäminen ei kuitenkaan ole mahdollista. Monilla riidattomien velkomusasioiden vastaajilla on jo aiempia maksuhäiriöitä, mistä seuraa, ettei heidän useinkaan ole mahdollista saada puhelinliittymää, vaan he käyttävät ns. pre-paid-liittymiä. Näiden liittymien haltijoita ei rekisteröidä eikä tietyn henkilön käyttämän pre-paid-liittymän numeroa ole mahdollista selvittää käytössä olevista rekistereistä. Mahdollista on myös se, ettei maksuvaikeuksissa olevalla henkilöllä ole lainkaan puhelinta.

Siinäkin tapauksessa, että vastaajan puhelinnumero saadaan selville, tiedoksiannon onnistuminen edellyttää vielä, että vastaaja vastaa hänelle soitettuun tiedoksiantopuheluun. Tiedoksiantoa välttelevän henkilön tavoittaminen puhelimitse on mahdotonta. Mikäli henkilö haluaa vältellä tiedoksiantoa, hänen on suhteellisen helppo selvittää tuomioistuimen puhelinnumero ja jättää vastaamatta tuomioistuimesta soitettuihin puheluihin.

Puhelintiedoksiantoa voidaan tehokkaasti hyödyntää vain sellaisten vastaajien osalta, joiden puhelinnumero on selvitettävissä ja jotka eivät välttele tiedoksiantoa. Koska haastemiehet pyrkivät jo nyt lähtökohtaisesti saamaan vastaajan noutamaan haasteen tuomioistuimen tiedoksiantokansliasta vapaaehtoisesti joko puhelinsoitolla tai kirjallisella kutsulla, puhelintiedoksianto voisi tuoda ajansäästöä lähinnä niihin tapauksiin, joissa vastaaja ei varsinaisesti halua vältellä tiedoksiantoa, mutta ei myöskään ole valmis sen onnistumista itse aktiivisesti edistämään. Koska tämän kaltaisissa tapauksissa käytetään nykyisin varsin usein sijaistiedoksiantoa, puhelintiedoksianto ei useimmissa tapauksissa toisi lainkaan ajansäästöä.

¹² Ks. Hallituksen esitys Eduskunnalle oikeudenkäymiskaaren hovioikeusmenettelyä koskevien säännösten sekä eräiden niihin liittyvien lakien muuttamiseksi 2001/83.

Vaikuttaa melko vahvasti siltä, ettei puhelintiedoksianto sovellu riidattomiin velkomusasioihin. Puhelintiedoksianto ei missään nimessä nopeuttaisi tiedoksiantomenettelyä merkittävästi nykyisestä, vaan se saattaisi olla jopa nykyisiä tiedoksiantokäytäntöjä työlämpi. Hovioikeuksissa tilanne on olennaisesti toinen, sillä asianosaisten yhteystiedot on selvitetty prosessin aikana ja he ovat osallistuneet siihen jo menettelyn aikaisemmassa vaiheessa.

Hovioikeusmenettelyn uudistamista koskeneen hallituksen esityksen tavoin voidaan todeta, ettei puhelinkeskustelu tiedoksiannon todisteellisuuden tai varmuuden osalta eroa olennaisesti haastemiestiedoksiannosta. Tiedoksiannosta huolehtivan virkamiehen on helppo varmistua puhuvansa oikean henkilön kanssa, lukuun ottamatta sellaista tilannetta, jossa puhelun vastaanottaja halua tahallisesti erehdyttää tiedoksiantoa toimittavaa henkilöä luulemaan tätä tiedoksiannon vastaanottajaksi. Tällaistenkin yritysten onnistumista voidaan estää siten, että tiedoksiantoa suorittava henkilö tekee puhelun vastaanottajalle tämän henkilöllisyyden varmistamista helpottavia kysymyksiä. Tässä suhteessa puhelimitse tapahtuva tiedoksianto olisi jopa varmempi kuin esimerkiksi nykyinen kirjeitse vastaanottotodistuksella tehtävä tiedoksianto.

Koska suunniteltu puhelintiedoksiantojärjestelmä sisältäisi asiakirjojen toimittamisen vastaajalle postitse, se olisi ilmeisestikin hyväksytty tiedoksiantomenetelmä sekä eurooppalaista täytäntöönpanoperustetta että suunnitteilla olevaa eurooppalaista maksamismääräystä koskevissa asetuksissa samoin edellytyksin kuin tavallinen postitiedoksianto.

Tiedoksianto sähköpostilla

Työryhmän työskentelyn kuluessa on noussut esille ajatus siitä, voitaisiinko tiedoksianto toimittaa sähköpostitse siten, että vastaaja lähettäisi todistuksen tiedoksiannon vastaanottamisesta paluuviestinä tiedoksiannon lähettäjälle.

Työryhmä toteaa, että ajatus on periaatteessa kannatettava. Tällaisen menettelyn käyttöala jäisi kuitenkin ainakin tällä hetkellä varsin kapeaksi. Henkilöiden sähköpostiosoitteista ei ole kattavaa luetteloa, minkä lisäksi työryhmä pitää varsin todennäköisenä, ettei monilla riidattomien velkomusasioiden vastaajilla edes ole sähköpostiosoitetta.

Siinäkin tapauksessa, että haaste onnistuttaisiin toimittamaan vastaanottajalle sähköpostitse, tiedoksiannon onnistuminen olisi edelleen kiinni vastaanottotodistuksen lähettämisestä. Kun nykyisen todisteellisen postitiedoksiannon suurimpana ongelmana on ollut

juuri vastaanottotodistusten palauttamatta jääminen, ei ole mitään syytä olettaa, että tämä ongelma voitaisiin välttää sähköpostitiedoksiannon osalta.

Koska tällä toimenpiteellä ei työryhmän arvion mukaan olisi mahdollista tehostaa riidattomien velkomusasioiden käsittelyä, työryhmä on katsonut, ettei sen juridista toteuttamiskelpoisuutta ole tarpeen arvioida.

Tämäkin tiedoksiantotapa on kuitenkin syytä ottaa arvioitavaksi, mikäli tiedoksiantoja koskevat säännökset päätetään uudistaa kokonaan.

3.3.3. *Sähköinen asiointi*

Työryhmän toimeksianto edellyttää, että työryhmä selvittää, mitä mahdollisuuksia nykyiset tai suunnitteilla olevat oikeuslaitoksen tietotekniikkajärjestelmät tuovat riidattomien velkomusasioiden käsittelyyn.

Tältä pohjalta työryhmä on arvioinut mahdollisuutta kehittää tuomioistuinten sähköistä asiointia siten, että riidattomien velkomusasioiden ratkaiseminen ja täytäntöönpano voitaisiin toteuttaa mahdollisimman vähäisin kustannuksin, saman viranomaisverkossa olevan aineiston perusteella ja asianosaisen halutessa yhdellä hakemuksella. Tällaista ovat ehdottaneet muun muassa tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitean vähemmistö sekä eräät kehittämiskomitean mietinnöstä lausunnon antaneet tahot.

Ajatellussa järjestelmässä konekielinen haastehakemus olisi mahdollista toimittaa tuomioistuimeen suoraan nykyisen Santra-yhteyden kautta tai vaihtoehtoisesti kaikille avoimen internetin kautta käytettävän *asiointiliittymän* kautta.

Asiointiliittymän avoimuus voitaisiin toteuttaa turvallisesti siten, että yksittäinen palvelun käyttäjä tunnistettaisiin esimerkiksi internet-pankitunnusten avulla. Näin ei olisi vaaraa siitä, että kaikille avoin mahdollisuus laatia haastehakemus verkossa houkuttelisi väärinkäytöksiin. Sellaisille käyttäjille, jotka käyttäisivät palvelua useammin, jatkuva pankkitunnusten avulla tunnistautuminen voisi olla tarpeettoman vaivalloista. Heille voitaisiin luoda ensimmäisen tunnistautumisen yhteydessä esimerkiksi oma käyttäjätunnus ja salasana, jolloin palvelun käyttö olisi rekisteröitymisen jälkeen yksinkertaista ja nopeaa.

Internetin kautta käytettävä asiointiliittymä ei kilpailisi nykyisen Santra-yhteyden kanssa, sillä asiointitavat olisivat suunnattu eri asiakasryhmille. Santra-yhteys on tehokas, mutta sen käyttöönotto edellyttää lupaa ja määrättyjä laitteisto- ja ohjelmistoinvestointe-

ja. Nämä investoinnit eivät ole järkevässä suhteessa niistä saataviin hyötyihin, ellei laadittavia haastehakemuksia ole verraten paljon. Asiointiliittymä ei myöskään korvaisi Santra-yhteyttä, sillä se ei vastaisi tehokkuudeltaan paljon haastehakemuksia tekevien asiakkaiden tarpeita. Toisaalta sen käyttöönotto ei edellyttäisi mitään erityispanostuksia, jolloin se olisi houkutteleva vaihtoehto vähemmän haastehakemuksia tekeville asiakkaille.

Työryhmän tekemän perintätoimistoille ja omia saatavia periville yhteisöille suunnatun kyselyn mukaan kiinnostus tällaista asiointiliittymää kohtaan on suuri. Yli 70 prosenttia kyselyyn vastanneista yrityksistä ilmoitti olevansa kiinnostunut tällaisesta asiointiliittymästä. Noin 20 prosenttia vastanneista oli epävarmoja ja vain hieman alle 10 prosenttia ilmoitti, ettei ole kiinnostunut asiointiliittymästä.

Santra-yhteyden tai asiointiliittymän kautta toimitettu konekielinen haastehakemus tarkastettaisiin nykyiseen tapaan käräjäoikeudessa, minkä jälkeen Tuomas-järjestelmän avulla laadittaisiin haaste, joka toimitettaisiin edelleen vastaajalle postin e-kirjepalvelun avulla. Mikäli vastausta ei saapuisi sille varatussa ajassa, käräjäoikeudessa laadittaisiin yksipuolinen tuomio, joka tallentuisi *sähköiseen tuomiorekisteriin*. Kantajalle toimitettaisiin nykyisen paperisen tuomioasiakirjan jäljennöksen asemesta ilmoitus siitä, että tuomio on tulostettavissa tuomiorekisteristä, joko Santra-yhteyden tai asiointiliittymän kautta. Vaihtoehtoisesti tuomio voitaisiin lähettää myös suoraan käräjäoikeudesta Santra-yhteyden haltijoille.

Velkojan olisi lisäksi mahdollista pyytää yksipuolisen tuomion ulosottoa jo haastehakemuksessa. Tällöin hän ilmoittaisi käräjäoikeudelle haastehakemuksen laatimisen yhteydessä ulosottohakemuksessa ulosottolain 3 luvun 2 §:n mukaan ilmoitettavat tiedot. Yksipuolisen tuomion antamisen jälkeen ulosottohakemus välitettäisiin sähköisesti suoraan käräjäoikeudesta toimivaltaiselle ulosottoviranomaiselle *ulosoton teknisen käytöyhteyden* kautta. Ulosottoasia tulisi näin vireille ilman eri hakemusta. Tämä kävisi vaivatta päinsä, sillä lain mukaan haastehakemus sisältää suurelta osin samat tiedot kuin ulosottohakemus. Oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 2 §:ssä säädettyjen tietojen lisäksi järjestelmän tulisi vastaanottaa ne lisätiedot, jotka ovat tarpeen, jotta tällainen hakemus täyttäisi sille ulosottolain 3 luvun 2 §:ssä asetetut vaatimukset. Järjestelmä tuottaisi hyötyä tuomioistuineläytöksen asiakkaille, sillä ulosottoperustetta ei tarvitsisi enää erikseen toimittaa ulosottoviranomaiselle, vaan se olisi ulosottoviranomaisen noudettavissa sähköisestä tuomiorekisteristä.

Suoritteiden *laskutuskäytäntöä* voitaisiin muuttaa samalla siten, että laadittaessa haastehakemus internetissä käytettävän asiointiliittymän kautta käsittelymaksu suoritettaisiin samalla kertaa joko luottokortti- tai tilimaksuna. Jos haastehakemus peruutettaisiin ennen haasteen antamista, maksu voitaisiin palauttaa asiakkaalle. Tämä ei muodostuisi ongelmaksi, sillä järjestelmä voitaisiin suunnitella sellaiseksi, ettei maksun palauttamisesta aiheutuisi merkittävää lisätyötä. Lisäksi haastehakemuksen peruuttaminen ennen haasteen antamista olisi käytännössä harvinaista, sillä konekielisessä asiassa haaste voitaisiin antaa hyvin nopeasti sen jälkeen, kun haastehakemus on lähetetty. Kun järjestelmä ei ottaisi vastaan loogisesti puutteellisia haastehakemuksia, ei niitä myöskään myöhemmin peruttaisi, kuten nykyisin käy kohtuullisen usein maallikoiden tekemien haastehakemusten osalta.

Santra-yhteyden haltijoille toimitettaisiin puolestaan kuukausittain sähköinen kokoomalasku, joka sisältäisi veloitukset kaikista laskutuskauden aikana käsitellyistä asioista. Kun asiakkaalle ei tuomiorekisterin ansiosta enää tarvitsisi toimittaa jäljennöstä tuomista ulosottoa varten, paperilaskun lähettämisestäkin olisi tarkoituksenmukaista luopua.

Lisäksi työryhmä esittää, että sähköisen asioinnin sujuvuuden edistämiseksi kiinnitettäisiin kärjäoikeuksien huomiota siihen seikkaan, että vastaajayritysten kaupparekisterioteiden sekä mahdollisten kirjallisten todisteiden vaatiminen haastehakemuksen liitteeksi ovat vailla säädösperstusta olevia käytäntöjä, jotka haittaavat summaarisen velkomusprosessin toimivuutta. Oikeudenkäyntivaltakirjojen esittämisvelvollisuuden osalta olisi kiinnitettävä kärjäoikeuksien huomiota siihen, että paperista valtakirjaa tulee pyytää esitettäväksi vain siinä tapauksessa, että tuomioistuimella on todella *aihetta epäillä* asiamiehen toimivaltaa.

Sähköisen asioinnin kehittämisellä olisi merkittäviä hyötyjä. Paperille laadittujen haastehakemusten sisältämien vaatimusten kirjaaminen Tuomakseen on aikaa vievää ja toisinaan vaikeaaakin. Tässä mietinnössä on omaksuttu arvio, jonka mukaan yhden velkomusasian käsittelyyn kuluu kaksi kertaa niin paljon aikaa kuin yhden konekielisen asian käsittelyyn. Tämä arvio on varovainen. Todellisuudessa ero saattaa olla merkittävästi suurempikin, kuten vertailu Ruotsiin osoittaa.

Muille kuin suurasiakkaille suunnattu avoin asiointiliittymä olisi lisäksi mahdollista suunnitella siten, että se opastaisi käyttäjänsä eikä ottaisi puutteellista haastehakemusta edes vastaan. Tällaisen vuorovaikutteisen teknologian avulla voitaisiin merkittävästi parantaa haastehakemusten laatua sellaisten kantajien osalta, jotka eivät harrasta laaja-

mittaista ammattimaista perintää. Luonnollisesti tällainen käyttäjänsä opastava asiointiliittymä merkitsisi myös tuomioistuinlaitoksen asiakkaille parempaa palvelua.

Mahdollistamalla tuomion suora siirtäminen ulosottoon voitaisiin nopeuttaa perintämenettelyä ja vähentää velkojille aiheutuvia kustannuksia, mikä välillisesti vähentäisi myös velallisiin kohdistuvia kustannuspaineita. Myös ulosoton työtaakka helpottuisi, jos aiempaa suurempi osuus ulosottohakemuksista toimitettaisiin teknisen käyttöyhteyden kautta eikä täytäntöönpanoperustetta koskevia tietoja tarvitsisi kirjata ulosoton tietojärjestelmään käsityönä.

Laskutuskäytännön muutoksen avulla olisi mahdollista vapauttaa käräjäoikeuksien työvoimaa tukitoiminnoista ratkaisutoimintaan, kun jokaisesta yksittäisestä suoritteesta ei enää tarvitsisi laatia erikseen laskua käsityönä, vaan suoritemaksujen kerääminen voitaisiin suurelta osin automatisoida. Suurasiakkaiden kannalta sähköisen kokoomalaskun käyttäminen olisi huomattavasti nykyistä järjestelyä vaivattomampi. Myös pienasiakkaiden kannalta mahdollisuus maksaa käsittelymaksu samalla kertaa haastehakemuksen laatimisen kanssa olisi parannus nykyiseen järjestelyyn verrattuna, sillä he saisivat asiansa hoidettua yhdellä kertaa.

Luopumalla paperisten liitteiden toimittamisvelvollisuudesta voitaisiin helpottaa sähköistä asiointia ja tehdä siitä velkojien kannalta houkuttelevampi vaihtoehto. Tämä vähentäisi niin tuomioistuinlaitoksen kuin velkojienkin työtä sekä konekielisten asioiden osuuden lisääntymisen että haastehakemusten paperisten liitteiden käsittelyn vähenemisen myötä.

Jos 95 prosenttia käräjäoikeuteen saapuvista asioista olisi konekielisiä nykyisen hieman alle 50 prosentin asemesta, henkilötyötä säästyisi arviolta noin 50 henkilötyövuotta, mikä vastaa 1,6 miljoonan euron vuosittaisia palkkamenoja. Tällaista tavoitetta voidaan pitää realistisena, sillä suurin osa tavallisia, paperisia haastehakemuksia toimittavista kantajista on joko perintätoimistoja tai omia saataviaan periviä yhteisöjä, jotka asioivat tuomioistuinlaitoksen kanssa toistuvasti. Työryhmän toteuttaman kyselyn perusteella vaikuttaa puolestaan selvältä, että suurin osa heistä olisi valmiita siirtymään sähköiseen asiointiin, mikäli se saataisiin nykyistä toimivammaksi ja käyttöönottokynnys nykyistä matalammaksi.

Järjestelmän perustamiskustannukset jäisivät suhteellisen alhaisiksi, ja menettelyssä jatkossa saavutettavat säästöt kattaisivat ne varsin nopeasti. Tarvittava teknologia on

pitkälti jo olemassa tai sitä parhaillaan rakennetaan jonkun toisen hankkeen yhteydessä, joten ehdotetut muutokset olisivat toteutettavissa varsin nopeasti.¹³

Ehdotetut muutokset edellyttävät joitakin muutoksia lainsäädäntöön.

Ulosottohakemuksen toimittaminen käräjäoikeudesta ulosottolaitokseen edellyttäisi oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:n muuttamista siten, että lainkohtaan lisättäisiin kantajalle oikeus hakea samalla hakemuksella tuomion välitöntä ulosottoa. Käräjäoikeuslakiin olisi puolestaan lisättävä säännös, jonka mukaan käräjäoikeudella on velvollisuus välittää kantajan haastehakemuksen yhteydessä tekemä ulosottohakemus ulosottolaitokseen täydennettynä ulosottooperustetta koskevilla tiedoilla. Vastaavasti ulosottolain 3 luvun 1 §:ää olisi muutettava siten, että käräjäoikeuksille annettaisiin oikeus välittää asiakkaiden haastehakemuksen yhteydessä tekemiä ulosottohakemuksia teknisen käytöyhteyden kautta ulosoton tietojärjestelmään.

Oikeudellisesti tarkasteltuna ulosoton hakija olisi tässä järjestelyssä edelleen kantaja. Tuomioistuini ei toimisi asiamiehenä, vaan ainoastaan viestin välittäjänä. Tästä seuraisi, ettei tuomioistuinlaitoksella olisi vastuuta hakemuksen sisällöstä, vaan ainoastaan siitä, että se toimittaa hakemuksen ulosottoon siinä muodossa kuin hakija on sen tehnyt täydennettynä ulosottooperustetta koskevilla tiedoilla. Näin ollen mahdollisista puutteista hakemuksessa vastaisi vain hakija lukuun ottamatta ulosottooperustetta koskevia tietoja, joista vastaisi käräjäoikeus. Tätä käräjäoikeuksien vastuuta ei voida kuitenkaan pitää ongelmallisena, sillä ulosottooperustetta koskevat tiedot lisätään hakemukseen automaattisen tietojenkäsittelyn avulla, jolloin virheen mahdollisuus on minimaalinen.

Laskutuskäytännön muutos edellyttäisi tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista annetuin lain (701/1993) 3 §:n muuttamista siten, että lainkohtaan lisättäisiin säännös, jonka mukaan käsittelymaksu voitaisiin periä asiointiliittymän kautta toimitetuista asioista jo ennen asian ratkaisemista. Muutoksen taustalla olevat syyt ovat lähinnä teknisiä, eikä muutokseen liity työryhmän käsityksen mukaan asiakkaiden kannalta ongelmallisia piirteitä. Mikäli kantaja peruuttaa hakemuksensa ennen haasteen antamista, maksettu käsittelymaksu voidaan palauttaa. Mikäli taas asia riitautuu, kantajalta voidaan myöhemmin periä lisämaksu asian muista käsittelyvaiheista.

¹³ Järjestelmän teknisistä ja taloudellisista yksityiskohdista ks. liite 1.

Muiden kuin juoksevien sitoumusten osalta paperisten asiakirjaliitteiden toimittamisvelvollisuus ei perustu lakiin, vaan kyseessä on tuomioistuinten oma käytäntö. Tuomioistuimet tulisi saada luopumaan tästä käytännöstä *ensisijaisesti tiedotuksen keinoin*. Mikäli haluttuun lopputulokseen ei päästäisi pelkällä tiedottamisella, oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 2 ja 3 §:ien sanamuotoa voitaisiin tarvittaessa selkiyttää siten, että tällaisten liitteiden pyytäminen erikseen kiellettäisiin. Samalla tavoin oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 4 §:ään voitaisiin tarvittaessa ottaa maininta siitä, ettei valtuutuksen esittäminen ole tarpeen myöskään sähköisessä asioinnissa, jos sähköisesti toimitettu haastehakemus sisältää selvityksen asiamiehen toimivallasta eikä tuomioistuimella ole aihetta epäillä asiamiehen toimivaltaa.

3.3.4. Kustannusohjaus

Oikeudenkäyntimaksut

Oikeusministeriön hallinnonalan maksustrategiatyöryhmä on kiinnittänyt mietinnössään (OM 2004:19) huomiota siihen, että ensisijainen arviointiperuste tuomioistuinten suoritteiden maksullisuudelle tulisi olla maksun vaikuttavuus oikeusturvakeinon käyttämisen kannalta. Tämä tarkoittaa toisaalta sitä, että maksu ei saa muodostua esteeksi oikeusturvakeinon käyttämiselle, mutta toisaalta myös sitä, että osa kustannuksista kohdennetaan palvelun tilaajalle, jolloin maksulla voidaan vaikuttaa tuomioistuinpalvelujen käyttämiseen.

Tämän kannan perusteella työryhmä on ottanut arvioitavakseen mahdollisuuden kehittää riidattomien velkomusasioiden käsittelyä monipuolisen kustannusohjauksen avulla. Asiakkaalta voitaisiin periä eri suuruiset käsittelymaksut tavallisella haastehakemuksella (kalliimpi) ja konekielisellä haastehakemuksella (halvempi) vireillepannuista asioista.

Yksityiskohtaisempi maksuperusteiden jaottelu kannustaisi kantajia valitsemaan asioiden sujuvaa käsittelyä edistävän asiointitavan. Mikäli konekielisen asian käsittelymaksu olisi velkomusasiaa halvempi, olisi todennäköistä, että kaikki kantajat, joilla vain olisi siihen tarvittavat tietotekniset valmiudet, siirtyisivät käyttämään joko Santra-yhteyttä tai edellä hahmoteltua internetin kautta käytettävää asiointiliittymää haastehakemusten toimittamisessa. Maksuperusteiden yksityiskohtaisempi jaottelu olisi siten tärkeä keino työryhmän kehittämisehdotusten toteuttamiseksi.

Työryhmän toteuttaman asiakaskyselyn perusteella noin 65 prosenttia velkojista on sitä mieltä, että konekieliseen haastehakemukseen liittyvä alempi oikeudenkäyntimaksu lisäisi heidän halukkuuttaan käyttää sähköistä asiointia. Noin 25 prosenttia velkojista oli sitä mieltä, ettei alem-

malla maksulla ole merkitystä käyttöhalukkuuden kannalta. Epätietoisia oli noin 10 prosenttia vastaajista.

Nykyinen yhteen maksuun perustuva järjestelmä ei ole työryhmän tavoitteiden kannalta riittävä, sillä asian käsittelyn vaatima työ saattaa vaihdella suurestikin kantajan valitsemasta asiointitavasta riippuen. Tätä voidaan pitää epäkohtana sekä kantajien että tuomioistuineläytöksen kannalta.

Nykyjärjestelmässä konekielisiä haastehakemuksia tekevät kantajat maksavat oikeudenkäyntimaksuna enemmän kuin asian käsittelystä keskimäärin aiheutuu kustannuksia. Vastaavasti tavallisia haastehakemuksia laativat kantajat eivät maksa kaikkia tällaisen asian käsittelystä keskimäärin aiheutuvia kustannuksia. Näin nykyinen yhden maksun järjestelmä johtaa siihen, että tavallisia haastehakemuksia laativien kantajien aiheuttamat kustannukset jäävät osaltaan ammattimaisempien toimijoiden kannettavaksi.

Valtion maksuperustelain 6 §:n 1 momentista ilmenevät hinnoitteluperiaatteen mukaan julkisoikeudellisista suoritteista perittävät maksut tulee hinnoitella *omakustannusarvion* suuruisiksi. Vaikka laki ei sellaisenaan sovellu tuomioistuinten ja oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittäviin maksuihin, siitä ilmenevä periaate on merkityksellinen myös tuomioistuimen suoritteiden hinnoittelussa. Koska tavallisten haastehakemusten käsittely edellyttää enemmän työtä kuin konekielisten haastehakemusten, olisi perusteltua määrätä kummallekin oma käsittelymaksunsa, joka olisi nykyistä paremmin verrannollinen suoritteiden tuotantokustannuksiin.

Oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuus

Myös oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskevalla säännöstöllä on asianosaisten käyttäytymistä ohjaavaa vaikutusta, minkä vuoksi työryhmä on arvioinut, voitaisiinko nykyistä kulujärjestelmää muuttaa siten, että se ohjaisi asianosaisia tehokkaampiin menettelyihin.

Tällaisia toimenpiteitä voisivat esimerkiksi olla velallisen oikeudenkäyntikuluvastuun määrittäminen haastehakemukseen sisältyvien saatavien lukumäärän tai saatavien intressin perusteella. Jos näkökulmaa laajennetaan kattamaan koko perintäprosessi, voisi olla sekä kokonaistaloudellisesti tehokasta että velallisen kannalta oikeudenmukaista, jos saatavan perinnälle säädettäisiin yksi kulukatto, joka sisältäisi sekä vapaaehtoisen perinnän kustannukset että oikeudenkäyntikulut. Vähintäänkin voisi olla perusteltua, että vapaaehtoisen perinnän toimenpiteet huomioitaisiin kuluvastuuta alentavana tekijänä velallisen oikeudenkäyntikuluvastuuta määrittäessä.

Oikeudenkäyntikulujen tuomitseminen *saatavien lukumäärän* perusteella voisi kannustaa velkojia yhdistämään samaa vastaajaa kohtaan esitettävät vaatimukset mahdollisuuksien mukaan samaan kanteeseen, jolloin velalliselle aiheutuva kokonaiskulurasitus pienenisi. Samalla kevenisi myös tuomioistuinten työtaakka. Jos edes joka kymmenes samaa vastaajaa vuoden sisällä esitettävä vaatimus yhdistettäisiin toisen vaatimuksen kanssa, juttujen määrä vähenisi 5 000 tapauksella vuodessa. Tämä vähentäisi henkilötöiden tarvetta noin 8 henkilötövuodella, mikä vastaa noin 350 000 euron palkkakustannusta.

Ehdotettu järjestelmä voisi toimia esimerkiksi siten, että velkojalle tuomittaisiin oikeudenkäyntikuluina asian käsittelymaksu sekä erillinen korvaus jokaisesta saatavasta. Saatavakohtainen korvaus mitoitettaisiin siten, että yhden saatavan perinnästä tuomittaisiin nykytasoa alhaisempi korvaus mutta saatavien lukumäärän lisääntyessä korvaus nousisi nykytasoa ja korkeammaksi.

Ehdotettu muutos vastaisi työryhmän näkemyksen mukaan paremmin oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 1 §:n ilmaisemaa periaatetta, jonka mukaan jutun voittaneella osapuolella on oikeus saada korvaus tarpeellisista toimenpiteistä aiheutuneista kuluista. Riidattoman asian osalta haastehakemuksen laatimiseen vaadittava työmäärä on suurimmaksi osaksi riippuvainen nimenomaan saatavien ja velkojien lukumäärästä – kun vaatimus sinänsä on riidaton, työtä aiheuttaa vain saatavan yksilöinti.

Oikeudenkäyntikulujen sitominen *vaatimuksen pääomaan* edistäisi maksukyvyttömyys-tilanteiden hoidon aiheuttamien kustannusten oikeudenmukaista jakautumista velallisten kesken.

Tämä järjestely voitaisiin toteuttaa siten, että vastaajan oikeudenkäyntikuluvastuun suuruus määräytyisi saatavan pääoman prosenttiosuutena. Lisäksi asetettaisiin kulukatto sen varalta, etteivät oikeudenkäyntikulut muodostuisi kohtuuttomiksi poikkeuksellisten suurten saatavien osalta.

Jos oikeudenkäyntikulut määräytyisivät velan pääoman mukaan, velalliset osallistuisivat järjestelmän kustannusten kattamiseen velan suuruuden suhteessa. Tätä voidaan pitää oikeudenmukaisempana ratkaisuna kuin nykyistä kulujärjestelmää. Työryhmän käsityksen mukaan ehdotettu muutos vastaisi paremmin oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 1 §:n ilmaisemaa periaatetta, joka korostaa kulukorvauksen kohtuullisuutta. Vaikka haastehakemuksen vaatima työ on sinänsä suurin piirtein sama vaatimuksen pääomasta riippumatta, ei välttämättä voida pitää *kohtuullisena*, että velallisen on maksettava samat

oikeudenkäyntikulut siitä riippumatta, onko häneltä perittävä saatava suuruudeltaan 250 vai 250 000 euroa.

Yhteisen kulukaton säätäminen vapaaehtoiselle ja oikeudelliselle perinnälle edistäisi perintäjärjestelmän kokonaistehokkuutta. Kun velkojan mahdollisuus saada korvausta perintätoimenpiteistä olisi sama valitusta menettelystä riippumatta, olisi todennäköistä, että velkoja valitsisi kustannustehokkaimman vaihtoehdon saatavan perimiseen. Samalla järjestelmä takaisi sen, etteivät perintätoimeksiantoja hoitavat voisi kasvattaa omaa liiketulostaan käyttämällä velallisen kannalta kallista menettelyä. Samansuuntaisesti toimisi myös sellainen kulujärjestelmä, joka ottaisi vapaaehtoisen perinnän yhteydessä suoritettut toimenpiteet huomioon velallisen oikeudenkäyntikuluvastuuta alentavana tekijänä.

Mikäli perintä- ja oikeudenkäyntikuluille asetettaisiin yhteinen katto, velkoja saisi saman enimmäiskorvauksen siitä riippumatta, onko saatava peritty kokonaan vapaaehtoisessa perinnässä vai myös oikeudellisessa perinnässä. Järjestely kannustaisi velkojaa valitsemaan sen perintätavan, joka olisi kussakin tilanteessa taloudellisin. Mikäli velkoja esimerkiksi jatkaisi vapaaehtoista perintää niin kauan, että kulukatto tulisi täyteen jo vapaaehtoisen perinnän aikana, velkojalla ei olisi enää mahdollisuutta saada lisäkorvausta oikeudenkäyntikuluista. Toisin sanoen velkoja kantaisi riskin siitä, että perintätoimenpiteet ovat tehokkaita ja tilanteeseen nähden oikein valittuja.

Jos taas vapaaehtoisen perinnän kustannukset otettaisiin huomioon velallisen oikeudenkäyntikuluvastuuta alentavana seikkana, velallisen oikeudenkäyntikulut tuomittaisiin alemman taksan mukaan siinä tapauksessa, että saatavaa on peritty vapaaehtoisessa perinnässä. Tällaisella sääntelyllä olisi niin ikään velallisen kuluvastuuta kohtuullistava vaikutus.

Kumpaaakin vaihtoehtoa voidaan perustella samalla argumentilla. Perintäprosessi on tiettyihin toimenpiteisiin perustuvien kustannusten osalta yksi kokonaisuus. Jotta perimistoinen voi ensin ryhtyä saatavan vapaaehtoiseen perintään, sen tulee ottaa vastaan toimeksianto ja kirjata se tietojärjestelmäänsä, tarkistaa saatavan oikeellisuus ja perimiskelpoisuus sekä tarkastaa saatavan peruste ja velallisen henkilötiedot. Sen jälkeen, kun nämä toimenpiteet on kertaalleen tehty, niitä voidaan käyttää hyväksi myös oikeudellisessa perinnässä ilman, että siitä aiheutuu uusia kustannuksia. Näin ollen perimistoinen haastehakemuksen laatimisen kannalta tarpeelliset toimenpiteet ovat riippuvaisia perimisprosessin aiemmissa vaiheissa tehdyistä toimenpiteistä. Tällä hetkellä oikeudenkäyntikulutaksat sisältävät aina korvauksen sellaisistakin valmistelevista toi-

menpiteistä, jotka on suoritettu jo mahdollisen vapaaehtoisen perinnän aikana ja jotka velallinen on velvollinen korvaamaan perintäkuluina.

Kulusääntelyllä voidaan vaikuttaa paitsi kustannusten oikeudenmukaiseen jakautumiseen myös siihen, että velkojat omaksuvat velallisen kuluvastuun kannalta kohtuullisia, tuomioistuinten työtaakkaa vähentäviä ja kokonaistaloudellisestikin arvioituna tehokkaita menettelyjä. Koska nykyiset kulusäännökset eivät näyttäisi toteuttavan näitä tehtäviä parhaalla mahdollisella tavalla, tulisi nykyistä kulusääntelyä arvioida kokonaan uudelleen.

4. Työryhmän ehdotukset

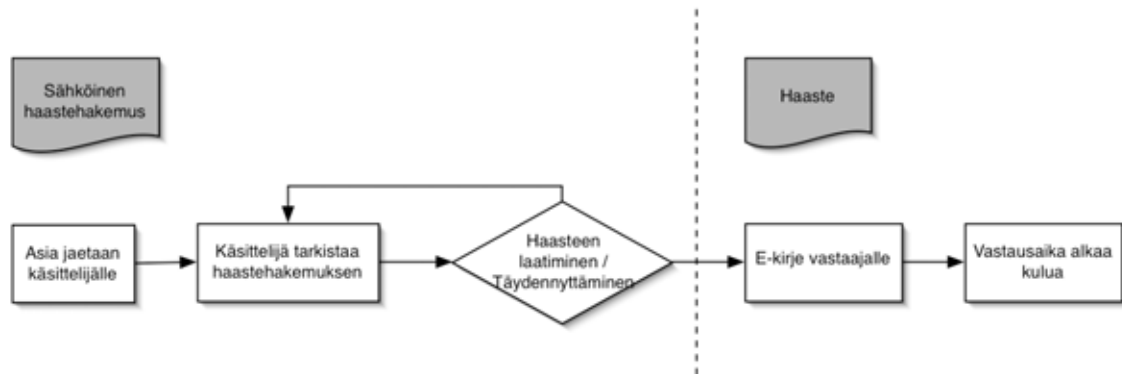
4.1. Työryhmän keskeiset ehdotukset

Riidattomien velkomusasioiden käsittelypaikka. Työryhmä esittää, että riidattomien velkomusasioiden käsittely säilytetään tuomioistuimissa.

Toimenpiteet summaarisen velkomusprosessin tehostamiseksi. Riidattomien velkomusasioiden tuomioistuinmenettelyä voidaan tehostaa useilla toimenpiteillä. Riidattomien velkomusasioiden käsittelyn tehostamiseksi työryhmä esittää, että

1. vireille tulevan riidattoman velkomusasian käsittely voitaisiin käräjäoikeuksien välisen työtilanteen tasaamiseksi siirtää muulle kuin nykyisin oikeudenkäymiskaaren 10 luvun mukaiselle toimivaltaiselle tuomioistuimelle;
2. riidattomassa velkomusasiassa haasteen tiedoksianto voitaisiin laissa säädetyn edellytyksin toimittaa tavallisena postitiedoksiantona;
3. edistettäisiin sähköistä asiointia tuomioistuimissa seuraavin toimenpitein:
 - 1) otettaisiin käyttöön nykyisen Santra-yhteyden ohella kaikille avoin konekielisen haastehakemuksen laatimisen mahdollistava internetin kautta käytettävä asiointiliittymä;
 - 2) säädettäisiin konekieliselle asialle erillinen, nykyistä alhaisempi käsittelymaksu;
 - 3) perittäisiin Santra-yhteyden haltijoilta kaikki laskutuskauden käsittelymaksut yhdellä sähköisellä laskulla;
 - 4) perittäisiin internetin asiointiliittymän kautta vireille pannuissa asioissa käsittelymaksu asian vireillepanon yhteydessä esimerkiksi verkkopankki- tai luottokorttimaksuna;
 - 5) talletettaisiin riidattomissa velkomusasioissa annetut tuomiot sähköiseen tuomiorekisteriin;
 - 6) mahdollistettaisiin ulosoton hakeminen haastehakemuksen yhteydessä;

Näiden toimenpiteiden toteuttamisen jälkeen summaarisen velkomusprosessin työvaiheet tuomioistuimen sisäisestä näkökulmasta olisivat seuraavat (vrt. nykytila s. 22):

Säädöshankkeet summaarisen velkomusprosessin kehittämiseksi. Työryhmä esittää, että oikeusministeriössä ryhdytään valmistelemaan lainsäädäntöä, joka mahdollistaisi ulosottooperusteen hankkimisen vapaaehtoisessa perinnässä, mikäli velallinen antaisi nimenomaisen suostumuksensa saatavan suoraan ulosottoon. Lainsäädännön tavoitteena tulisi olla sellaisten riidattomien velkomusasioiden saaminen pois tuomioistuimista, joissa vastaaja ei halua pitkittää saatavan perintää, vaan saada asian etenemään ulosottovaiheeseen mahdollisimman nopeasti ja mahdollisimman vähin kuluin.

Lisäksi työryhmä esittää, että oikeusministeriössä ryhdytään valmistelemaan perintä- ja oikeudenkäyntikulusäätelyn uudistusta. Uudistuksen tavoitteena tulisi olla yksinkertaisen ja oikeudenmukaisen kulujärjestelmän luominen, joka kannustaisi velkojia omaksumaan velallisen kuluvastuun kannalta kohtuullisia, tuomioistuinten työtaakkaa vähentäviä ja kokonaistaloudellisestikin arvioituna tehokkaita menettelyjä.

4.2. Esityksen vaikutukset

4.2.1. Taloudelliset vaikutukset

Esitettyjen toimenpiteiden taloudellisia vaikutuksia on arvioitu edellä.

Avaamalla käräjäoikeuksien alueellista toimivaltajakoa ja siirtymällä riidattomissa velkomusasioissa valtakunnalliseen toimialueeseen, jossa asioita voitaisiin käytettävissä olevien resurssien mukaisesti keskittää tai hajauttaa, työtä voitaisiin jakaa nykyistä paremmin. Käräjäoikeuksien yhdistämistä suuremmiksi yksiköiksi voitaisiin nopeuttaa nykyisestä, ja riidattomien velkomusasioiden keskittäminen voitaisiin toteuttaa kymmenen vuoden aikaperspektiivillä yhteen tai muutamiin tuomioistuimiin, minkä jälkeen useimmissa käräjäoikeuksissa käsiteltäisiin vain riittäisiä asioita. Siirtymävaiheessa voi-

taisiin hallita suurten ikäluokkien eläköitymiseen liittyvät henkilöstökysymykset ketään irtisanomatta. Välittömästi voitaisiin helpottaa ruuhkaisten käräjäoikeuksien työtilannetta. Suuremmista yksiköistä johtuvan tuottavuuden paranemista on vaikea arvioida, mutta esimerkiksi jo 10 prosentin parannus asioita ratkaisevan henkilöstön keskimääräisessä tuottavuudessa merkitsisi noin 10 henkilötyövuoden ja 400 000 euron säästöjä.

Mahdollistamalla haasteiden tiedoksianto tavallisella postitiedoksiannolla voitaisiin säästää vuositasona noin 60 henkilötyövuotta ja 2,4 miljoonaa euroa edellyttäen, että nykyiset haastemiestiedoksiannot korvattaisiin suurimmaksi osaksi tavallisella postitiedoksiannolla ja haastemiestiedoksiantoa yritettäisiin vain 10 prosentissa asioita nykyisen 80 prosentin asemesta. Tämä muutos ei edellytä uusia taloudellisia investointeja, vaan lain muuttamista.

Kehittämällä asiointia tuomioistuimessa avaamalla kaikille avoin internetin kautta käytettävä asiointiliittymä, mahdollistamalla ulosoton hakeminen asian vireillepanon yhteydessä, ottamalla käyttöön sähköinen tuomioirekisteri, muuttamalla laskutuskäytäntöä sekä säätämällä konekielisille asioille nykyistä edullisempi käsittelymaksu työryhmä arvioi, että tulevaisuudessa jopa 95 prosenttia asioista voisi olla konekielisiä. Tällainen muutos saisi aikaan noin 50 henkilötyövuoden ja 1,6 miljoonan euron vuosittaiset säästöt.

Ehdotetun sähköisen asioinnin järjestelmän perustamiskustannukset ovat noin 470 000 euroa ja vuotuiset ylläpitokustannukset noin 50 000 euroa. Saavutettaviin säästöihin suhteutettuna järjestelmän perustamiskustannukset ovat alhaiset.

Mahdollistamalla ulosottooperusteen syntyminen tietyin edellytyksin yksityisessä perinnässä ja kehittämällä oikeudenkäyntikulujärjestelmää voitaisiin todennäköisesti vähentää riidattomien velkomusasioden määrää. Asiamäärien vähennyksen suuruutta on vaikea arvioida, mutta esimerkiksi 10 prosentin vähennys juttujen määrässä merkitsisi yli 20 henkilötyövuoden säästöjä, mikä vastaa noin 750 000 euron palkkakustannuksia. Nämä muutokset eivät edellytä uusia investointeja.

Yhdessä toteutettuna ehdotetut toimenpiteet voisivat varovaisestikin arvioiden säästää tuomioistuinlaitoksen osalta ainakin noin 100 henkilön työpanoksen vuodessa, mikä vastaisi noin neljän miljoonan euron palkkakustannuksia. Säästö voi kuitenkin osoittautua myös tätä suuremmaksi. Todennäköisimmin säästöt voitaisiin saavuttaa täysimääräisesti muutaman vuoden kuluessa tarvittavien toimenpiteiden toteuttamisesta.

4.2.2. Yhteiskunnalliset vaikutukset

Ehdotetut muutokset tekisivät saatavien perinnästä nykyistä *joustavampaa, edullisempaa* ja *nopeampaa* kaikkien osapuolten näkökulmasta.

Velallisten oikeusturvan kannalta merkittävää olisi riidattomien velkomusasioiden käsittelyn säilyttäminen tuomioistuimissa. Velallisilla olisi kuitenkin mahdollisuus välttää oikeudenkäynti kokonaan suostumalla saatavan suoraan ulosottoon. Tämä vähentäisi velallisten kuluvastuuta ja edistäisi siten velkaongelmista selviämistä. On myös yhteiskunnan kannalta tarpeetonta käsitellä riidatonta asiaa tuomioistuimessa, mikäli velallinen on valmis suostumaan saatavan ulosottoon vapaaehtoisestikin.

Oikeudenkäyntikuluista aiheutuva rasitus vähenisi myös sitä kautta, jos kantajia ohjattaisiin yhdistämään samaa vastaajaa kohtaan esitetyt vaatimukset mahdollisuuksien mukaan samaan kanteeseen sekä valitsemaan kussakin tilanteessa kokonaistaloudellisesti tehokkaimman toimintatavan. Kuluvastuun sitominen saatavan suuruuteen vaikuttaisi positiivisesti etenkin saatavan suuruudella mitattuna pieniin velallisiin, kun taas suurempien velallisten kuluvastuu kasvaisi nykyisestä. Tällaista kuluvastuun jakoa velallisten kesken voidaan kuitenkin pitää parempana ratkaisuna kuin nykyistä tilannetta, jossa pienemmät velalliset rahoittavat myös suurempien saatavien perintää.

Näillä toimenpiteillä voidaan katsoa olevan myös suuri merkitys kansalaisten tuomioistuimia tai oikeusjärjestelmää yleensä kohtaan tunteman luottamuksen kannalta. Suunniteltu järjestelmä olisi nykytilanteeseen nähden sekä periaatteellisesti hyväksyttävämpi että velallista vähemmän rasittava.

Velkojen kannalta merkittävin etu muutoksesta olisi se, että saatavien oikeudellinen perintä nopeutuisi. Internetin kautta käytettävän sähköisen asiointiliittymän käyttöönotto merkitsisi huomattavaa parannusta tuomioistuinlaitoksen palveluiden saavutettavuuteen. Lisäksi velkojan kuluja pienentäisi riidattomien velkomusasioiden käsittelyn tehostamiseen liittyvät toimenpiteet eli konekielisten asioiden käsittelymaksun alentaminen, sähköisen tuomiorekisterin käyttöönotto, mahdollisuus hakea saatavan ulosottoa haastehakemuksen yhteydessä sekä sähköisen kokoomalaskun käyttöönotto. Kulusääntelyn kehittämien edistäisi tuomittavien oikeudenkäyntikulujen kustannusvastaavuutta.

Lausuma

Työryhmä on tehnyt arvokasta ja perusteellista työtä, ja yleisesti ottaen voin yhtyä työryhmän ehdotuksiin. Summaaristen asioiden käsittelyn säilyttäminen tuomioistuimissa, asioiden siirtäminen käräjäoikeuksien välillä ja sähköisen asioinnin edistäminen eri tavoin ovat kannatettavia ehdotuksia.

Joudun kuitenkin esittämään epäilykseni sen työryhmän ehdotuksen suhteen, että summaarisessa asiassa haasteen tiedoksianto voitaisiin toimittaa tavallisena postitiedoksiannona. Ehdotus on kylläkin huolellisesti perusteltu, ja sillä saavutettaisiin merkittäviä tehokkuushyötyjä ja säästöjä. Nykytilassa yllättävää on se, kuinka suuren osan haasteista joutuvat antamaan tiedoksi haastemiehet, ja kuinka suuri osa näistä tiedoksiannoista on sijaistiedoksiantoja.

Toisen suuntainen, periaatteellinen näkökohta on kuitenkin vastaajan oikeusturva. Ehkä keskeisin osa oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä on asianosaisen oikeus tulla kuulluksi (kontradiktorinen periaate), ja tätä oikeutta toteutetaan ennen muuta haasteen tiedoksiannolla. Perustuslain 21 §:n mukaan oikeus tulla kuulluksi samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeet turvataan lailla. Työryhmän ehdotus merkitsisi, ettei haastetta kantajan riidattomiksi väittämässä asioissa edes yritettäisi antaa vastaajalle todisteellisesti tiedoksi. Tästä seuraisi tapauksia, joissa vastaajaa vastaan olisi annettu yksipuolinen tuomio, johon liittyy välitön täytäntöönpanokelpoisuus ja luottotietojen menetys, ilman että hän on lainkaan saanut tietää kanteesta. Mielestäni voidaan perustellusti kysyä, oikeuttavatko mietinnössä kuvatut valtiontaloudelliset näkökohdat näin merkittävän poikkeamisen oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin perusteista.

Työryhmä myös esittää sellaisen lainsäädännön valmistelemista, joka mahdollistaisi ulosottoperusteen hankkimisen yksityisessä perinnässä velallisen suostumuksella. Ehdotuksen tavoite, velallisen kustannusten pienentäminen, on sinänsä hyväksyttävä. Malliin liittyy kuitenkin paljon avoimia kysymyksiä, esimerkiksi miten ulosotossa tällaisessa asiassa meneteltäisiin. Työryhmän mietintö on tältä osin jäänyt luonnosmaiseksi, ja ehdotus edellyttäisi perusteellista jatkovalmistelua.

Tatu Leppänen

Liitteet

Liite 1 Sähköisen asioinnin järjestelmä

Nykytilanteen kuvaus

Sekä käräjäoikeus että ulosotto käsittelevät paljon riidattomien velkomusasioden hakemuksiin liittyviä papereita: käräjäoikeus varsinaisia hakemuksia ja ulosotto täytäntöönpanoperusteina toimivia käräjäoikeuden päätöksiä. Asioiden käsittelyssä tarvittavat tiedot syötetään papereista järjestelmiin.

Molemmat ottavat vastaan hakemuksia sähköisesti sovittuja tiedostomalleja käyttäen. Käräjäoikeuteen lähetetään Ascii-peräkkäistiedostoja, ulosottoon XML-tiedostoja. Käräjäoikeus palauttaa hakijoille sähköisesti ainoastaan käsittelytilan (ratkaisutietue), ulosotto myös tilityksen/tilityserittelyn.

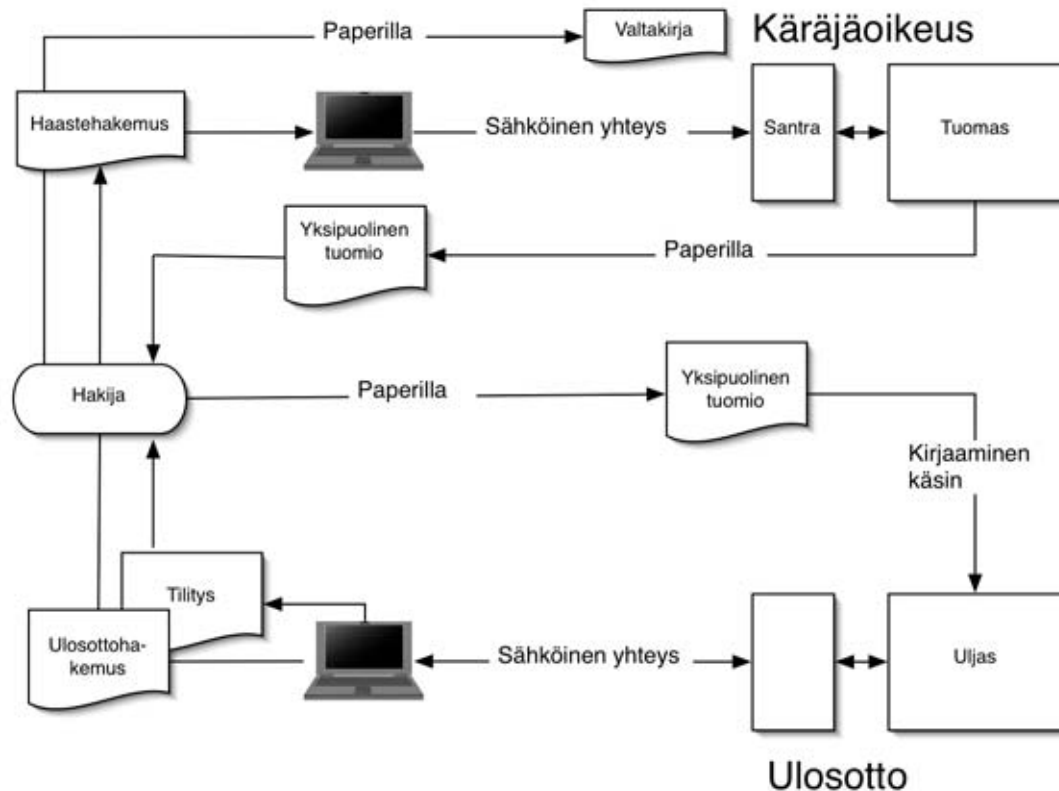
Käräjäoikeuksien asiankäsittelyjärjestelmä on TUOMAS, joka on otettu käyttöön vuonna 1993. Se on rakennettu client-server-arkkitehtuurilla 2-kerroksisena. Tuomaksessa käsiteltävistä asioista syntyvät päätökset talletetaan Notes-ohjelmiston avulla XML-muodossa. Sähköisiä hakijaliittymiä on kuusi. Ulosoton tietojärjestelmä on uudehko ULJAS (2004). Se on 3-kerrosarkkitehtuurilla toteutettu, sähköisiä hakijaliittymiä on lähes 100. Molemmissa on tietokantana DB2.

Sähköisen hakijan kannalta nykyinen asiointi on vaikeaa. Saadakseen täytäntöönpanoperusteeksi tarvittavan käräjäoikeuden päätöksen hakijan on toimitettava sähköinen hakemus käräjäoikeudelle eri muotoisena ja eri mallisena kuin myöhemmin ulosottoon (Ascii/XML). Hakijan kannalta olisi ihanteellista, että se voisi käyttää samaa tiedostomallia molemmissa järjestelmissä. Lisäksi ulosottoon täytyy lähettää alkuperäinen käräjäoikeuden päätös postitse. Ulosotto tarkastaa täytäntöönpanoperusteen sekä sen, että hakemuksen ehdot ja saatavat ovat vastaavat kuin päätöksessä. Käytännössä tässä tarkastuksessa on usein ongelmia, koska päätöksen rakenne ei ole niin eritelty kuin ulosoton tiedostomallissa vaadittu rakenne. Tarkastus saattaa viedä kohtuuttomasti aikaa. Päätös arkistoidaan ja palautetaan kirjeitse hakijalle joko heti tarkastuksen jälkeen tai asian tultua käsiteltyksi (lopputilitys).

Sekä Tuomas että Uljas käyttävät sähköisten asioiden vastaanotossa/lähettämisessä erillistä aineistonsiirtojärjestelmää (käräjäoikeuksilla ”Santra”, ulosotossa ”nimetön”). Tuomakseen tulevassa hakemuksessa on toimivaltainen käräjäoikeus oltava osoitteena. Uljaksen aineistonsiirtojärjestelmälle riittää, että osoitteena on ulosotto; Uljas jakaa asi-

an oikealle virastolle ja oikealle käsittelijälle järjestelmälle annettujen jakosääntöjen mukaan.

Sähköisen asiointijärjestelmän nykytila voidaan esittää seuraavasti:

Tuomas-järjestelmää kehitetään parhaillaan tuomiorekisterin (siviiliasiat) edellytyksiä silmälläpitäen

- rakenteistamalla päätökset
- rakenteistamalla saatavatiedot ja samalla yhdenmukaistamalla ne mahdollisuuksien mukaan ulosoton kanssa.

Tavoiteltava tilanne

Yleistä. Tuomaksen meneillään olevat kehittäisedellytykset (käyttöjärjestelmävaihdos XP:ksi ja asiakirjauudistus Notesilla) on toteutettu. Siviiliasioden tuomiorekisterin yleiset edellytykset on toteutettu ja tuomiorekisteri teknisesti määritelty.

Tavoiteltavassa tilanteessa paperihakemusten käsittelyä on vähennetty 90 prosenttia ja sähköistä asiointia vastaavasti lisätty ottamalla käyttöön oikeusministeriön asiointipor-taali. Tuomaksen ja Uljaksen välisiä yhteyksiä on kehitetty. Parannettu toiminnallisuus kuvataan pääpiirteissään alla.

1. *Nykyisen sähköisen asioinnin kehittäminen.* Tuomasta ja Santraa on muutettu niin, että sähköinen palaute hakijalle on täydellisempi, sisältäen myös päätöksen (valinnainen; toinen vaihtoehto hakijalla on lukea päätös sähköisen yhteyden avulla tuomiorekisteristä). Asiointiportaalista tuleva hakemusaineisto käsitellään kuten Santrasta tuleva. Uutta prosessia ei välttämättä tarvita, mutta teknisesti on mahdollista tehdä vaativampia asioita varten esim. ”tuomarin sähköinen työpino”. Tuomas osaa käsitellä kaiken Santraan tulevan aineiston ja jakaa riidattomat velkomusasiat niihin käräjäoikeuksiin, jotka sille on osoitettu hallinnollisesti työtilanneperusteella tai jotka se itse pääättelee käräjäoikeuksien tietovaraston työmäärätietojen mukaan. Tuomaksen päätökset on rakenteistettu, joten ne ovat käytettävissä ulkoisiin järjestelmätarkoituksiin.

Hakemustiedosto on XML-muotoa. Saatavarakenne on samankaltainen kuin ulosotolla ja perintätoimistoilla.

Lunastusmaksu olisi mahdollista toimittaa hakijalle annettavan palautteen (nyk. ratkaisutietue) mukana ja asiointipalvelun käyttäjälle *on line* -laskuna. Tuomaksesta puuttuu reskontra-ominaisuus, mutta käräjäoikeudet käyttävät laskutuksen hallintaan Raindancea. Laskutuksen järjestely on tarkoituksenmukaisuuskysymys; yksi mahdollisuus olisi esim. laskutus Uljaksesta niistä päätöksistä, jotka alla kuvatun mukaisesti lähtisivät suoraan ulosottoon. Uljaksessa on laskutus- ja reskontraominaisuudet.

Tuomaksesta/Santrasta toimitetaan viran puolesta (lainvoimainen) hakemus suoraan Uljakseen, jos hakemuksessa on sitä haluttu; tällöin hakemuksen olisi sisällettävä myös ulosottihakemus ja sen mukaiset tarkistukset. Tämä palvelu toimii sekä massahakemuksina että asiointihakemuksina saapuneiden osalta ja luonnollisesti myös paperihakemuksista Tuomakseen tallennettujen tietojen osalta.

Muodostetusta siviiliasioiden tuomiorekisteristä on ulosotolle ja muille tietojen tarvitsijoille mahdollista nähdä/tulostaa tarvittavat päätöstiedot.

2. *Uusi asiointiportaali.* OM:n yhteisen asiointiportaalin palveluihin kuuluu mm. riidattomien velkomusasioiden vireillepano sekä oman asian käsittelyvaiheen ja päätöstietojen kysely, viimeksi mainittu ohjautuu tuomiorekisteriin. Palvelua käyttävät pääasiassa muut kuin ns. massahakijat, jotka ohjataan käyttämään edellä kuvattua hakemustiedostopohjaista menettelyä. Pääasiallinen käyttäjäprofiili on pienyritys, yhteisö tai asiamies, joilla on muutaman velkomusasian asiointitarve kuukaudessa. Tätä kautta tavoiteltaisiin noin 60 000–70 000 hakemusta vuodessa. Mahdollisuus tavallisen hakemuksen toimitamiseen jäisi silti käyttöön.

Palvelua käytetään selainpohjaisella interaktiivisella käyttöliittymällä. Syötettävien tietojen loogisuustarkistukset tehdään pankkiyhteystyyppisesti tieto kerrallaan. Sisältötarkistukset tehdään Tuomaksen syöttösäännöillä siinä vaiheessa kun selaimessa täytetty lomake lähetetään hyväksyttäväksi. Virheestä tai hyväksymisestä lähetetään ilmoitus käyttäjälle. Vireilletulon onnistumiskuittaus on mahdollista lähettää sähköisesti esim. sähköpostiin; toinen mahdollisuus on jättää se hakijan kyselyn varaan (oman asian käsittelyvaiheen kysely portaali palveluna). Jonojen hallinta hoidetaan Santrassa.

Käyttövaltuushallinta ja suojaus/tietoturvaratkaisut on tehty yhteisillä, asiointiportaalin kaikille palveluille ja käyttäjäosapuolille sopivilla ratkaisuilla. Lunastusmaksun laskutuskäytännöistä ks. edellä Tuomas-kohta.

Asiointiportaalin palveluihin kuuluu myös ulosottoasioiden vireillepano sekä omien asioiden käsittelyvaiheiden ja saldojen kysely. Vireillepannut asiat ohjautuvat ulosoton aineistonsiirtoon, josta Uljas osaa käsitellä ja jakaa ne nykyisillä säännöillä. Hakijan ei tarvitse toimittaa käräjäoikeuden päätöstä täytäntöönpanoperusteeksi jos päätös on järjestelmän käyttöönoton jälkeen, koska se tarkistetaan ulosotossa viran puolesta tuomiorekisteristä.

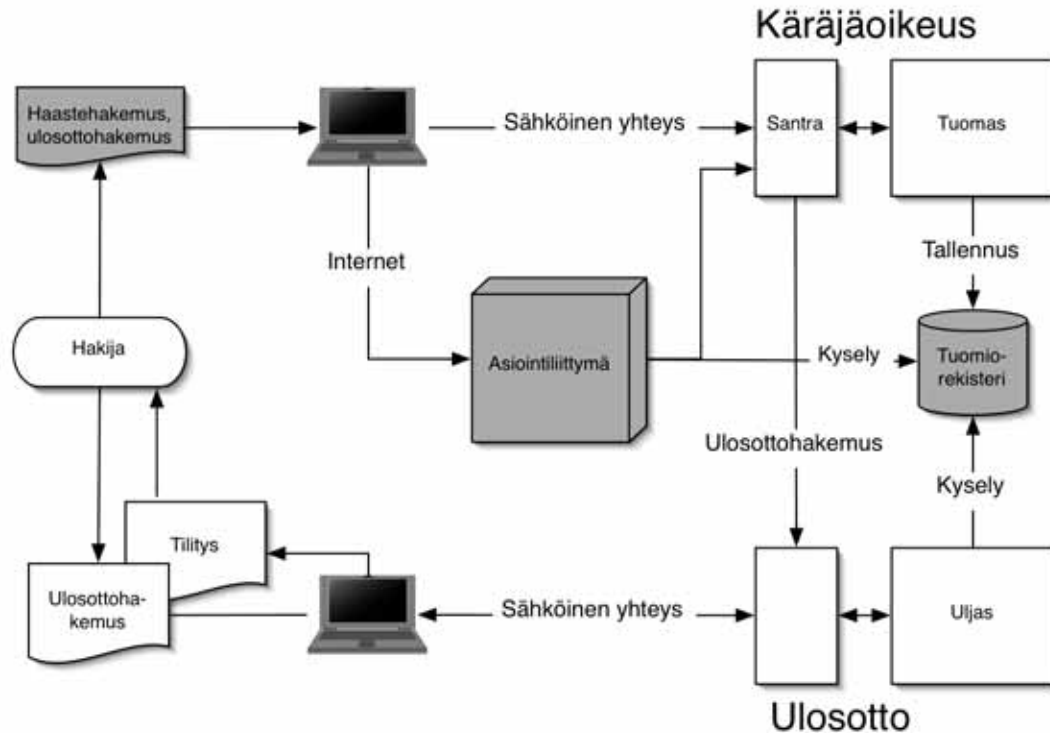
3. *Ulosotto.* Ulosotto tarkistaa täytäntöönpanoperusteet tuomiorekisterikyselyllä jos ne on tehty järjestelmän käyttöönoton jälkeen. Sitä ennen tehdyt päätökset täytyy edelleenkin toimittaa ulosottoon, koska niitä ei Tuomaksessa voida muuntaa tuomiorekisterissä käytettävään muotoon. Myöhemmin päätöstiedot saadaan suoraan hakemustiedostosta (massahakijat) Uljakseen, jolloin erillistä tuomiorekisterikyselyä ei tarvita. Toinen mahdollisuus on hoitaa asia viranomaispalveluna esim. järjestelmä-järjestelmä -yhteydellä tuomiorekisteriin.

Tuomas lähettää hakemukset Santran kautta ulosoton aineistonsiirtojärjestelmään, josta Uljas osaa jakaa ne nykysääntöjen mukaisesti oikeaan ulosottopiiriin ja oikealla käsitteijälle.

Asiointiportaalista tulevat hakemukset käsitellään pankkiyhteystyyppisillä loogisuustarkistuksilla ja Uljas-syöttötarkistuksilla. Sen jälkeen käsittely etenee samalla tavalla kuin muillakin aineistonsiirtojärjestelmään tulleilla sähköisillä hakemuksilla. Asiointiportaalista tulevat kyselyt ohjautuvat Uljaksen kyselyvalikko-tyyppiseen palveluun. Sen käyttöliittymässä tarjottavat tietoryhmät määräytyvät uuden käyttöoikeusluokituksen mu-

kaan, joka sallii vain määrättyjen tietojen noutamisen hakijan, velallisen tai viranomaisen roolissa.

Asiointijärjestelmän tavoitetilä voidaan esittää seuraavasti:

Kustannusarvio

Alla olevat arviot toimittajilta ostettavaa työtä. Omaa työpanosta (virkatyötä) ei ole arvioitu.

1. Muutokset Tuomakseen ja Santraan, 150 000 euroa

- (saatavarakenne)
- (siviilituomioiden rakenteistaminen)
- (tuomiorekisterin tekninen suunnittelu)
- riidattomien velkomusasioiden jakoperusteet
- kentät (vapaakenttä, häätökenttä)
- näytöt, käsittelyvaiheet
- päätöstietojen palautus
- hakemusten toimittaminen Uljakseen
- portaaliyhteys ja -palvelut
- käyttövaltuudet ja lokitiedosto
- raportointijärjestelmän muutokset

Suluissa olevat ovat jo tekeillä eri rahoituksella mahdollisen tuomiorekisterin yleisinä edellytyksinä.

2. Muutokset Uljakseen, 100 000 euroa

- Tuomaksen välittämien aineistojen käsittely
- aineistonsiirtojärjestelmän muutokset
- häätöasioiden käsittely
- siviilituomioiden kysely
- siviilituomioiden tiedot (vaihe 2)
- portaaliyhteys ja -palvelut
- käyttövaltuudet
- lokitiedosto
- muutokset raportointijärjestelmään

3. Asiointiportaalin perustaminen, 320 000 euroa

Sähköisen asioinnin edistämiseksi kannattaa tehdä kerralla kolmen eri näkyvissä olevan tarpeen toteutus

- viranomaisyhteistyö
- käräjäoikeusyhteys
- ulosottoyhteys,

joissa yhteisinä toimintoina olisivat vähimmillään asian vireillepano ja kyselyt/todistukset/ohjeet. Näin investointikustannus voitaisiin jakaa kolmeen osaan ao. toimintasektoreille.

Arvioinnin epävarmuustekijänä on web-asiointiportaalin ensimmäinen toteutus oikeushallinnossa. Tarvittava toiminnallisuus on kuvattu pääpiirteissään edellä, mutta esimerkiksi ulkoisten asiakkaiden käyttövaltuushallinta (pankkitunnistus?), suojaus/tietoturva-asiat ml. lokiratkaisut ja -näkömöt odottavat yhteisiä päätöksiä.

Tämän hetkinen kokonaisarvio muodostuu seuraavista tekijöistä

- yhteisen web-alustan edellytysten toteutus	20 000 euroa
- portaalipalvelujen toteutus	300 000 euroa
- palvelinkapasiteetti	12 000 euroa
- yhteensä	332 000 euroa,

josta riidattomien velkomusasioden käsittelyn uudistus merkitsisi kahta kolmannesta, eli noin 221 340 euroa, maksajana käräjäoikeussektori ja ulosotto. Loppu 110 670 euroa jäisi tietohallinnon yhteisen kehittämisen kustannettavaksi (viranomaisyhteistyö).

4. Kokonaisinvestointi

Oikeusministeriön kokonaisinvestointi olisi n. 582 000 e, josta riidattomien velkomusasioiden käsittelyn kehittämis ehdotuksesta seuraisi

- käräjäoikeuksien osuus asiointiportaalin investoinneista	110 670 euroa
- Tuomas-muutokset	150 000 euroa
- ulosoton osuus asiointiportaalin investoinneista	110 670 euroa
- Uljas- muutokset	100 000 euroa
- yhteensä	471 340 euroa

5. Jatkuvat kustannukset

Uusien piirteiden monimutkaistava ja käsittelyä lisäävä vaikutus olisi Tuomaksen ja Uljaksen käyttöpalveluissa yhteensä noin 12 000 euroa ja ylläpidossa noin 25 000 euroa vuodessa.

Asiointiportaalin käyttö- ja ylläpitokustannuksien riidattomien velkomusasioiden osalta arvioidaan olevan 12 000 euroa vuodessa.

6. Hakijan kustannukset

Liittyminen Tuomaksen tai Uljaksen aineistonsiirtojärjestelmään aiheuttaa hakijalle keskimäärin 5000 euron investointikustannuksen (tiedoston luonti ja testaus)/järjestelmä sekä jatkuvan kustannuksen käyttöpalvelutoimittajan kanssa sovittavan hinnan mukaisesti aineistonsiirtopalvelun käytöstä.

Asiointiportaalin käyttö on maksutonta. Asiakkaan vastuulle jää tarvittavan tietokoneen ja tietoliikenneyhteyden hankkiminen.

Liite 2 Tilastotietoa¹⁴**Saapuneet asiat haastehakemuksen tyypeittäin**

	2002	2003	2004	2005	2006 (ennust.)	2006 (1-4)	Keskiarvo
S	69 710	68 596	74 478	74 643	76 200	25 400	74 561
E	74 086	76 696	70 452	58 304	66 093	22 031	64 378
SM	590	530	484	500	492	164	492
S ja SM	70 300	69 126	74 962	75 143	76 692	25 564	75 053
Yhteensä	144 386	145 822	145 414	133 447	142 785	47 595	142 267

S summaarinen asia, velkomus

SM summaarinen asia, muu

E konekielinen asia

Haasteet tiedoksiantotavoittain

	2004		2005		Keskiarvo	
	Yritys	Onnistunut	Yritys	Onnistunut	Yritys	Onnistunut
Haastemies	117 550	103 242	111 125	97 832	114 338	100 537
Vastaanottot.	41 567	18 947	38 344	17 057	39 956	18 002
Saantitodistus	27 502	15 612	23 492	12 606	25 497	14 109
Muut	7 626		7 399		7 513	
Yhteensä	196 249		180 360		188 305	

Ratkaisut haastehakemuksen tyypeittäin

	2002	2003	2004	2005	Keskiarvo
S	137 063	148 403	72 293	74 657	108 104
E			68 455	60 100	64 278
M	590	481	455	481	502
Yht (SEM)	137 653	148 884	141 203	135 238	140 745
S (riit)	963	1 069	717	671	855
E (riit)			67	69	68
M (riit)	39	40	22	27	32
Yht (riitaisia)	1 002	1 109	806	767	921
Riitaisia %	0,72%	0,74%	0,57%	0,56%	0,6%

Riidattomat saatavat perusteittain

	kpl	%-osuus
Tili- ja kertaluotot, rahoitusyhtiösaatavat yleensä	20192	17,0%
Huoneiston vuokrat, vastikkeet	19527	16,4%
Televelat	17425	14,6%
Postimyyntisaatavat	11225	9,4%
Energia-, vesi-, lämpö-, jätehuolto-, polttoainesaatavat	6349	5,3%
Pankkiluotot	3471	2,9%
Vakuutusyhtiöiden saatavat	1166	1,0%
Takausvastuut	578	0,5%
Luokittelemattomat muut saatavat	39085	32,8%
Yhteensä	119018	100,0%

¹⁴ Tilastotiedot on kerätty oikeusministeriön eri järjestelmistä.

Keskimääräiset summaarisessa velkomusprosessissa vaaditut perintäkulut ja velan pääomat

	2002	2003	2004	2005	2006 (1-4)
Kulut (keskiarvo)	51	51	54	68	88
Kulut (mediaani)	43	44	50	50	67
Pääoma (keskiarvo)	1452	1580	2142	1681	1615
Pääoma (mediaani)	394	422	424	388	227

Kirjallisessa menettelyssä tehdyt ratkaisut tyypeittäin

	2002	2003	2004	2005	Keskim	
					Kpl	%
YPT, hyväksytty	109300	119977	113399	108355	112758	80,1%
YPT, hylätty	92	98	65	92	87	0,1%
Hyv. kokon. tai ositt.	2848	2728	2506	2671	2688	1,9%
Hylätty	78	66	85	72	75	0,053%
Tutkimatta jätetty	182	164	174	128	162	0,12%
Sovinto vahvistettu	398	442	372	352	391	0,3%
Sillensä, sovinto	1244	1318	1246	1216	1256	0,9%
Sillensä, muu syy	23844	24091	23197	22107	23310	16,6%
YHT	137986	148884	141044	134993	140726,75	100,0%

YPT yksipuolinen tuomio

Istunnossa tehdyt ratkaisut tyypeittäin

	2002	2003	2004	2005	Keskim	
					kpl	%
YPT, hyväksytty	192	207	166	169	184	19,0%
YPT, hylätty	6	7	4	3	5	0,5%
Hyv. kokon. tai ositt.	447	471	397	356	418	43,3%
Hylätty	78	77	56	67	70	7,2%
Tutkimatta jätetty	2	5	3	1	3	0,3%
Sovinto vahvistettu	187	225	180	193	196	20,3%
Sillensä, sovinto	34	28	27	31	30	3,1%
Sillensä, muu syy	55	85	54	46	60	6,2%
YHT	1001	1105	887	866	964,75	100,0%

Riidattomien velkomusasioiden käsittelijät haastehakemuksen tyyteittäin

		2002		2003		2004		2005		KA	
		Kpl	%	Kpl	%	Kpl	%	Kpl	%	Kpl	%
S	Kansliah.					55507	77%	59082	79%	57 295	78%
	Notaarit					13712	19%	12542	17%	13 127	18%
	Tuomarit					3074	4%	3033	4%	3 054	4%
E	Kansliah.					64403	94%	57162	95%	60 783	95%
	Notaarit					3097	5%	2127	4%	2 612	4%
	Tuomarit					955	1%	811	1%	883	1%
SM	Kansliah.					167	37%	142	30%	155	33%
	Notaarit					130	29%	168	35%	149	32%
	Tuomarit					158	35%	171	36%	165	35%
SEM	Haastem.					117550	83%	111125	82%	114 338	83%
Yht	Kansliah.	112 585	82%	127302	86%	120077	85%	116386	86%	119 088	85%
	Notaarit	19 754	14%	17611	12%	16939	12%	14837	11%	17 285	12%
	Tuomarit	5 314	4%	3971	3%	4187	3%	4015	3%	4 372	3%
	Haastem.					117550	83%	111125	82%	114 338	83%

Käsittelijöiden tuottavuus

	Käsittelijä				Haastem.	Yhteensä
	Kansliah.	Notaarit	Tuomarit	Kaikki		
Ratkaisua (kpl)	109 047	19 644	6 147	134 838	107 870	134 838
Ratkaisua (%)	81%	15%	5%	100%		
HTV	103	28	11	142	61	204
Tuottavuus (rat./htv)	1059	702	559	950	1768	661

(Jakauma S- ja E-asioiden välillä oletettu 1:1, jako eri henkilöstöryhmien välillä tuntematon, haastemiestiedoksiantojen määräksi oletettu 80 %)

Käsittelijöiden tuottavuus haastehakemuksen tyyteittäin

	Käsittelijät							Haastem.	Yhteensä
	Kansliah.		Notaarit		Tuomarit		Kaikki		
	S ja SM	E	S ja SM	E	S ja SM	E			
Ratkaisua (kpl)	55 614	53 433	16 894	2 750	4 918	1 229	134 838	107 870	134 838
Ratkaisua (%)	51%	49%	86%	14%	80%	20%	100%		
HTV	70	33	26	2	10	1	142	61	204
Tuottavuus (rat./htv)	799	1599	652	1305	503	1006	950	1768	661

(S- ja E-asioiden jakautuminen eri henkilöstöryhmien välillä laskettu vuoden 2004 jakosuhteen mukaisesti)

Kustannuslaskelmissa käytetyt muuttujat

	Keskipalkka	Teho (SM)	Teho (E)	S, SM (%)	E %
Tuomarit	68 001€	500	1000	4%	1%
Notaarit	26 990€	650	1300	18%	4%
Kansliahenk.	31 733€	800	1600	78%	95%
Haastemiehet	33 840€	1700	1700		

Esimerkkikustannuslaskelma 1

Asiamäärä 140 000, E-asioita 43 %, haastemiestiedoksiantoja 80 %

Käsittelijät	Hinta (S, SM)	Hinta (E)	Keskihinta	HTV	Palkkameno
Tuomarit	5€	1€	3€	7	475 055€
Notaarit	7€	1€	5€	24	646 431€
Kansliahenk.	31€	19€	26€	114	3 603 242€
Muut					
Haastemiehet	20€	20€	20€	66	2 229 459€
Toimenpidepalk.	2€	2€	1,8€		201 600€
Yhteensä	66€	42€	55€	210	7 155 788€

Esimerkkikustannuslaskelma 2

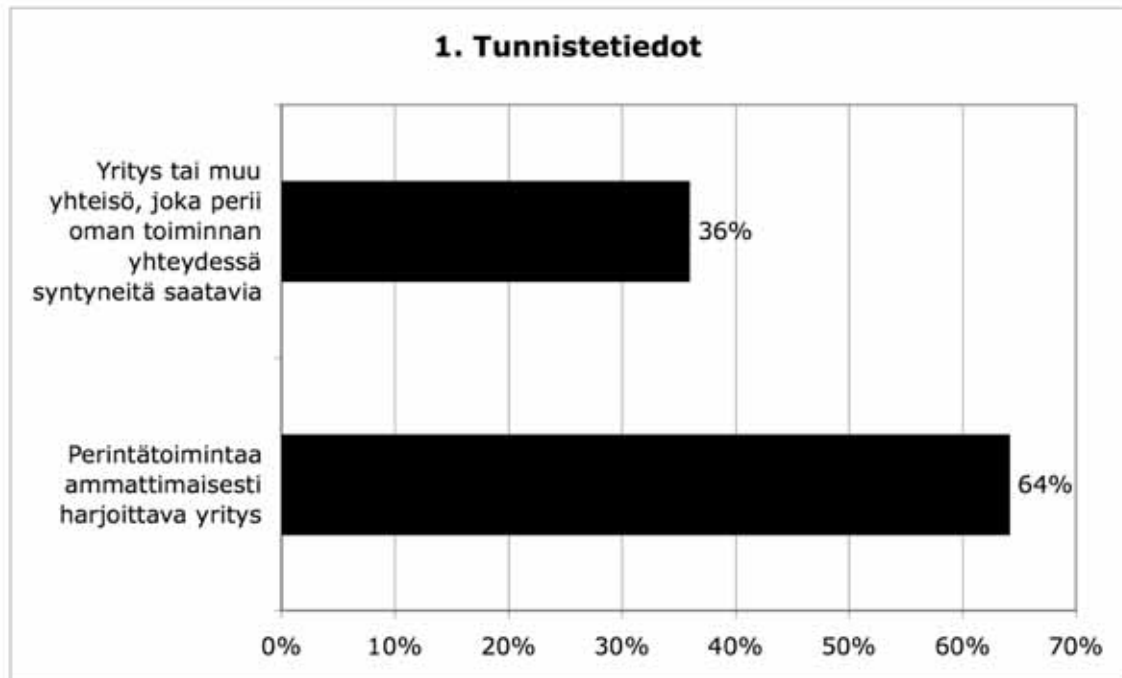
Asiamäärä 140 000, E-asioita 95 %, haastemiestiedoksiantoja 10 %

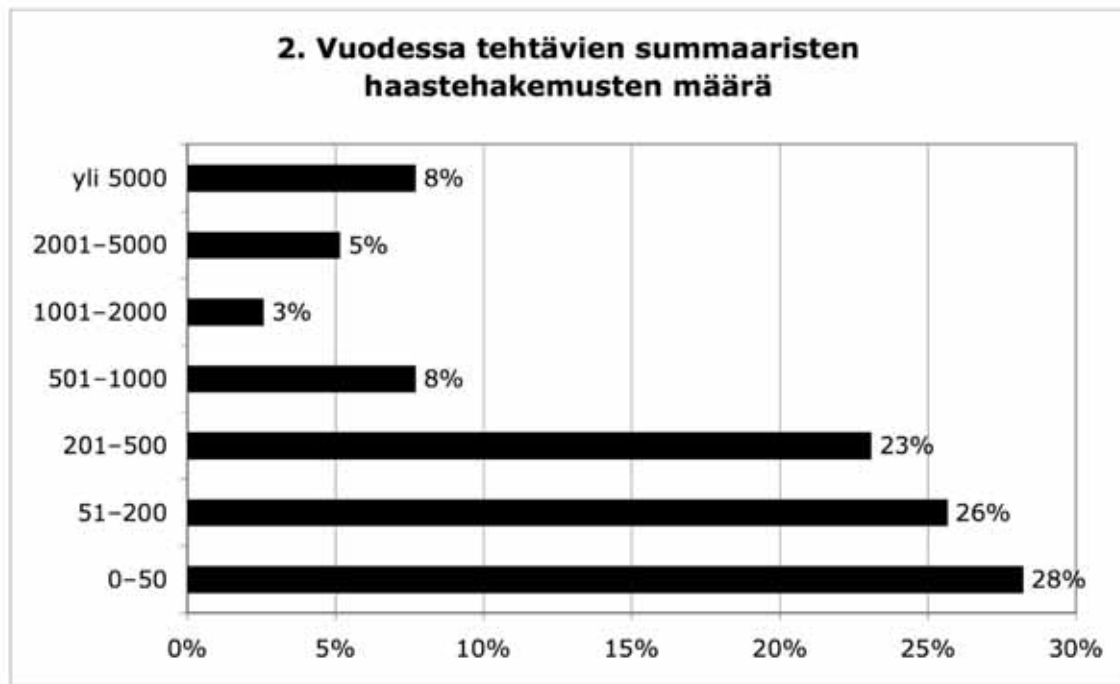
Käsittelijät	Hinta (S, SM)	Hinta (E)	Keskihinta	HTV	Palkkameno
Tuomarit	5€	1€	1€	2	128 522€
Notaarit	7€	1€	1€	6	162 770€
Kansliahenk.	31€	19€	19€	86	2 722 493€
Muut					
Haastemiehet	20€	20€	20€	8	278 682€
Toimenpidepalk.	2€	2€	1,8€		25 200€
Yhteensä	66€	42€	43€	102	3 317 668€

Liite 3 Perimistoimistoille suunnattu asiakaskysely

Summaaristen asioiden kehittämistyöryhmä toteutti kyselyn tuomioistuinlaitoksen asiakkaiden näkemysten ja tarpeiden selvittämiseksi. Kysely suunnattiin perimistoimistoille sekä yrityksille ja muille yhteisöille, jotka perivät oman toiminnan yhteydessä syntyneitä saataviaan. Kysely toteutettiin julkaisemalla internetissä sähköinen kyselylomake. Tämän jälkeen kohderyhmälle lähetettiin kirjeitse pyyntö vastata internetissä olevaan kyselyyn sekä ohjeet kyselyn avaamiseksi. Vastauspyyntö lähetettiin kaikkiaan 139 vastaanottajalle. Vastauksia kertyi yhteensä 39 ja vastausprosentiksi tuli 28.

Seuraavassa saadut vastaukset *siinä muodossa, kuin ne työryhmälle esitettiin*.

3. Mitkä ovat mielestänne nykyisen summaarisen menettelyn suurimmat epäkohdat?

- Olen vasta aloittanut yrittäjänä, joten summaarista menettelyä ei ole vielä ollut kovin paljon.
- Itselläni ei ole tietoa sähköisestä asioinnista; perinteinen postin välityksin tapahtuva asiointi turhan aikaavievää ja vaivalloista.
- Haastehakemus oikeaan käräjäoikeuteen voi joskus olla ongelma. Siirto mahdolliseksi ilman kustannuksia.
- Hakemuksen pitäisi voida jättää lähimmälle ulosottoviranomaiselle, joka hakisi oikeuden päätöksen ja perisi rahat suoraan.
- Paperinen lähettäminen ja vastaanottaminen sekä ulosottoon paperisena hakeminen, valtakirjojen paperisuus. Kun ulosotto saataisiin mukaan sähköistymään niin voisi sähköistää kaikki vaiheet.. Tunnistuksella esim. verkkopankkitunnusten tms. rekisteröinnin kautta onnistuu järjestelmä
- On hidas, käsittelyajat ovat pitkiä ja liitteeksi vaaditaan eri käräjäoikeuksissa varsin erilaisia asiakirjoja.
- Tunnettuus ja tiedot kustannuksista
- Pankkien perintäasioissa yleensä useita luottoja, joissa osin eri osallisia. Nykyään konekielisessä hakemuksessa oltava samat vastaajat kaikissa haettavissa luottoissa. Toinen ongelma valtakirjan lähettäminen. Kun valtakirja lähetettävä postissa, voi samalla lähettää paperisen haastehakemuksen. Lisäksi koettu ongelmana pakkohuutokauppa-asiat. Näiden hakeminen konekielisen haastehakemuksen

yhteydessä ei järkevästi onnistu. Luottokorttisaatavien perinnässä konekielinen hakemus toimii erittäin hyvin (=yksi velallinen ja yksi saatava).

- Nykyinen ohjelmamme (siirrymme uuteen vuoden 2006 lopussa) ei mahdollista sähköistä asiointia. Epäkohdat eivät liity suoranaisesti summaariseen käsittelyyn, vaan käytännön asioihin, kuten notaarien jatkuvaan vaihtumiseen
- Vuokrasaatavissa ei pysty vaatimaan tulevia erääntyviä vuokraeria.
- Käsittelyn hitaus joillakin paikkakunnilla. Lisäksi kommunikointi haasteen tiedoksiantovaiheessa, mikäli velallista ei tavoiteta on joissain tapauksissa hidasta.
- Mielestäni summaarinen menettely on ihan hyvä näinkin.
- Saada tietoa onko tiedoksianto mennyt perille
- Tuomioistuinten ruuhkat
- Sähköinen asiointi lapsen kengissä.
- Manuaalisessakaan menettelyssä ei ole kovasti epäkohtia, mutta nopeutta olisi mukava saada asioiden sisäisessä käsittelyssä [nimi poistettu]
- Asian käsittelyn hitaus Helsingissä -usein asian käsittely siirtyy vastineen johdosta riitaiseksi, vaikka vastaaja ei kiistä vaatimusta, arkuutta käsittelijöillä - systeeminä koetaan toimivaksi
- hitaus helsingissä - vastine pyydetään aina kantajalta kun vastaaja on vastannut vaikka riitauttanut
- Ei koeta epäkohtia
- Jos velallinen on muuttanut, koituu peruutuksesta kulu jota ei voida koskaan periä velalliselta. Siirto viran puolesta oikeaan foorumiin olisi kova sana. 2. "Paperisota" ellei asioi sähköisesti.
- Haasteen tiedoksiannon hitaus osassa käräjäoikeuspiireistä (häätöasiat). Vaikka pyydämme nimenomaista haastemiehen käyttöä postitiedoksiannon sijaan, pyyntöä ei noudateta. Osassa käräjäoikeuksia (esim. Espoo, Oulu) käsittelyajat ovat säännönmukaisesti 2-3 kk. Toisaalta esim. Kuopion, Turun ja erityisesti Tampereen käräjäoikeudet toimivat erittäin nopeasti. Käsitelty summaarinen asia on myös osille käräjäoikeuksista vieras, eli haastehakemukseen vaaditaan ajoittain liitteitä tai täydennystä. Kyse on kuitenkin nimenomaan summaarisista velkomusasioista, joihin ei kuulu liittää todisteita.
- Yksipuolisen tuomion saamisen hitaus.
- En näe juurikaan epäkohtia, koska en ole käyttäjä.
- Summaarinen menettely toimii mielestämme hyvin verrattuna entiseen maksamismääräysmenettelyyn.
- "Kehittäessämme sähköistä haastehakemusta olemme todenneet seuraavaa. Ohjeet Ohjeet pitää olla mahd. tarkat. Nyt ilmeni muutama virhe jotka vääjämättä johtivat korjaustyöhön ja uuteen testausvaiheeseen. Esim. Saatavan järjestys-

numero. Asiakas saa antaa, kunhan on ... Osoittautui kuitenkin että tämä tieto on pakollinen. Eli jokaista kenttää kohti pitäisi ilmoittaa pakollisuus ja muto. Esimerkkidatasta on aina apua. Testiaineistojen käsittely Se että testit käsitellään kahdessa paikassa (TietoEnator ja Oikeusministeriö) aiheuttaa viivettä kun odotetaan että toinen osapuoli saisi työnsä valmiiksi. Sen lisäksi se luo epävarmuutta koskien testimenetelmää. Esimerkiksi silloin kun jompikumpi pyytää korjaamaan pientä virhettä voi jäädä epäselväksi pitäisikö uusi testiaineisto lähettää molemmille vaiko ainoastaan pyyntöä esittäneelle osapuolelle. Testien aikana palautteet ovat ensiarvoisen tärkeitä. Mielestämme palauteen pitäisi antaa kun: -testi on vastaanotettu (sisältäen arvion käsittelyajasta) - jos testissä ilmenee teknisiä ongelmia ettei aineistoa voida käsitellä - testi on loppuunkäsitelty "

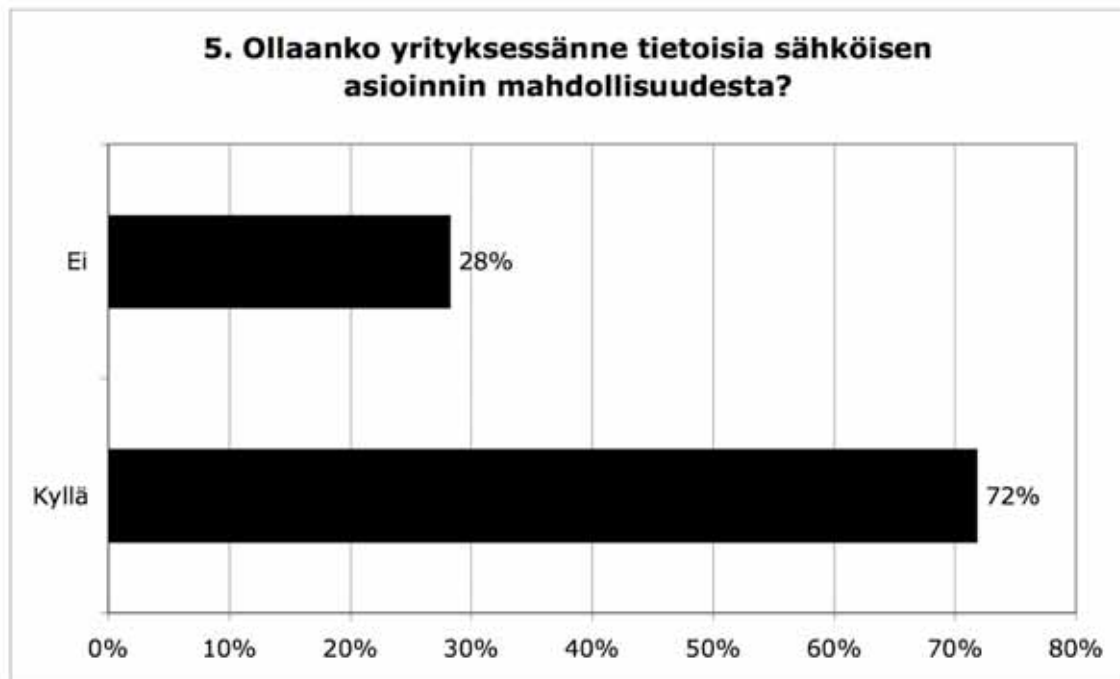
- Käsittelyn kesto käräjäoikeuksissa.
- Hidas ratkaisutoiminta.
- Menettelyn kesto voitaisiin selvästi vielä lyhentää
- Päätöksiä ei saada sähköisesti. Kaikki asiaan liittyvät pitää hoitaa sähköisesti kuitenkin: tiedoksiannot, istutopyynnot ym.
- Eroja käräjäoikeuksien käsittelyajoissa, postin kautta lähettely (kirjaamattomana) on pieni riski ja hidastaakin.
- Manuaalisuus
- Jos velallinen on piiloutunut poste restante osoitteen taakse ja saatava on pieni, sitä ei kannata kuuluttaa. Tiedoksiannosta syntyy kuitenkin jo kustannuksia.
- Ei juuri epäkohtia. Summarinen menettely voisi olla jonkinlainen lomake , joka täytetään ja käytetään varmistamiseen myönnettyä lupanumeroa.
- Ehkä kuitenkin kankeus, jolla yksinkertainen hakemus saadaan vireille eli hakemus pitää tehdä ja perustella ja vielä lähettää joko maa- tai sähköpostissa.
- ?? Ehkä käsittelyn hitaus ?

4. Onko teillä ehdotuksia näiden epäkohtien korjaamiseksi?

- Sähköistäminen.. Järjestelmään tunnistus systeemi esim. verkkopankkitunnuksilla tms.. vert. Kelan tunnistautuminen..
- Valtakirja pyydetäisiin vain, jos syytä epäillä, että valtuutusta ei ole tai yleisvaltuutuksen käyttö. Saamistodisteiden numeroiden käyttö siten, että samaan hakemukseen liittyen eri eri saamistodisteilla voi olla eri vastaajia. Numerointi mahdollistaisi myös konekielisen ulosoton pankkien saatavissa (edellyttäen, että Uljaksessa numerointi mahdollinen). Tällöin pystyttäisiin ulosotosta tuleva raha kohdostamaan varmasti oikealle saamiselle. Pakkokuutokauppapyynnön huomiointi konekielisessä hakemuspohjassa.
- Uljas-ohjelmiston toimintavarmuuden parantaminen.

- Mahdollisuus esittää vuokrasaatavien osalta vaatimuksia myös tulevien saatavien osalta.
- Kantajana ei ehdi tiedustelmaan asian käsittelyn vaiheita aktiivisesti. Se, että pystyisi katsomaan jostain järjestelmästä, missä vaiheessa tiedoksianto, vastausaika ja mahdollinen käsittely on menossa, olisi hyvä. Lisäksi vastaajat monta kertaa haastehakemuksen saatuaan, yrittävät ottaa kantajan asiamieheen yhteyttä, koska haastemies on antanut ohjeen, että meidän kanssa voi vielä sopia maksuaikatauluista tai asian lykkäyksestä. Vastaajat ottavat tämän ns. lupauksena ja siksi siihen pitäisi myös kiinnittää huomiota. Myös tässä tapauksessa meitä helpottaisi se, että pystyisimme näkemään haasteen tiedoksiantotilanteen ja myös sen milloin asia on annettu vastaajalle tiedoksi ja millä tavalla. Nyt joudumme soittamaan kanslioihin ja kysymään tätä puhelimitse. Luonnollisesti joissain tapauksissa olemme valmiit odottamaan 14 vuorokauden lisäksi esim. yhden viikon lisää, jos velallinen on saamassa silloin jostain vaadittavan summan.
- Lisää työntekijöitä
- Summaarinen haastehakemus sähköisesti. Edellyttää tietysti, että myös meillä on riittävät valmiudet. Samoin olisi hienoa, jos päätöksestä saisi vaikkapa epävirallisen version sähköisesti.
- Talon sisäisen liikenteen nopeuttamisen lisäksi, perintäohjelmaversiota pitänee päivittää vastaamaan tämän päivän vaatimuksia vastaavaksi. Kaikki toiminnot voitaneen hoitaa suhteellisen valmiilla kaavalla.
- mahdollisesti resurssien kohdentaminen ruuhkaisiin tuomioistuimiin - tuomioistuin voisi antaa päätöksen vaikka vastaaja on antanut vastineen, mikäli vastaaja ei ole riitauttanut vaatimusta.
- resurssien kohdentaminen ruuhkaisiin tuomioistuimiin - kantajalta ei tarvitsisi pyytää vastinetta vaikka vastaaja on antanut vastineen jos kannetta ei ole riitautettu, vastine vain tiedoksi kantajalle
- Häätöasiat tulisi hoitaa kiireellisinä ja niiden tiedoksianto tulisi aina hoitaa haastemiehen toimesta automaattisesti kaikissa käräjäoikeuspiireissä. Mikäli vastaaja välttelee tiedoksiantoa, tulisi sijaistiedoksiantoa käyttää nykyistä (ajoittain 2-3 k odotusta) nopeammin (koskee nimenomaan asuvan asukkaan vuokrasopimuksen purkamista ja hätöä koskevia asioita).
- Nopeuttaa käsittelyaikaa.
- Tällä hetkellä ei. Avataan internettiin salasanan taakse lukittu järjestelmä, jonka kautta esim perintätoimisto saa kaikki käräjäoikeuden palvelut.
- Käsittelyaikoja voisi nopeuttaa joissakin tapauksissa
- Enemmän työvoimaa käräjäoikeuksiin.

- Asian luonteen vuoksi epävirallisuus pitää säilyttää eli ei vaadita sähköisiä allekirjoituksia tai muita varmennuskeinoja. Tämä siksi, että muuten sähköistä menettelyä ei käytetä ja kaikilta osapuolilta kuluu aikaa ja rahaa. Tiedotusta pitää lisätä perintätoimintaa ammattimaisesti hoitaville eli tarkat ohjeet miten oikeuslaitoksen kannalta velkomusasiat olisi paras hoitaa.
- Sähköinen/ netti järjestelmä.
- Kysymys on lähinnä omasta aktiivisuudestamme (mm. oman järjestelmämme osalta) ja pyrimme kuluvan vuoden aikana siihen, että voimme asioida sähköisesti.
- Pelkkä tiedoksianto väestötietorekisterin osoitteeseen tulisi riittää tuomion saamiseksi.
- Tuomioistuinelaitoksella olisi netissä hakemuslomake, jonka hakija täyttää ja lähettää vastaajan kotipaikan tuomioistuimeen.

6. Miksi ette käytä tätä asiointimahdollisuutta?

- Ei ole ehditty tarpeksi suunnitella
- Haastehakemusten määrä on ollut viime vuosiin saakka varsin pieni. 2) Tähän asti käytössä ollut oma perintäjärjestelmä ei ole soveltunut siihen, että saatavatiedot saisi sieltä suoraan sähköisesti
- Vastaukset edellisissä kohdissa. Paperilla haettavissa summaarisissa asioissa ei isoja ongelmia.
- Arvelen järjestelmän käyttöönoton olevan hankalaa.

- Nykyinen ohjelmistomme ei mahdollista sitä. Siirrymme sähköiseen asiointiin viimeistään vuoden 2007 alkupuolella.
- Pääsääntöisesti käytämme
- Sen käyttöönottoa varten olemme varmaan useampaan kertaankin tilanneet OM:sta ohjeet miten pitäisi toimia. Käyttöönotto on koettu kuitenkin niin työlääksi, että se on siirtynyt. Haluaisimme, että siihen tulisi enemmän OM:lta helpotusta, jotta käyttöönotto olisi nopeaa ja sujuvaa eikä vaatisi meidän tietohallinolta esim. lisäresurssointia.
- Ei ole tullut ajankohtaiseksi, mutta kiinnostusta olisi.
- En halua tässäkään asiassa siirtyä sähköiseen asiointiin.
- Ehkä asiaan ei ole paneuduttu sen vuoksi, ettei summaarisia asioita kuitenkaan ole kovin paljon vuotta kohti.
- edellyttäisi merkittäviä panostuksia omiin tietokoneohjelmiin, ilman, että se välittömästi vähentää meidän omaa työtä
- edellyttäisi merkittäviä panostuksia tietojärjestelmiin ilman, että se vähentäisi omaa työtä
- Hekilökuntaa ei ole koulutettu käyttämään sähköistä järjestelmää.
- Määrä ei kauhean suuri ja tarkoitus siirtyä sisäisten projektien antaessa myöten Santran käyttöön.
- Koska kiinteä ip-osoite puuttuu. Muistaakseni tässä tarvitaan juuri sellainen.
- Totuttu vanha tapa ollut selkeä eikä ole tullut paneuduttua "uuteen malliin" paremmin.
- Sähköinen asiointi edellyttää, että hankimme ohjelmallisenssin jolla yhteys voidaan muodostaa. Haastehakemuksia on vain n 50 kpl/vuosi, joten taloudellisesti ei ole järkevää hankkia ohjelmallisenssiä tässä vaiheessa.
- Ollaan juuri kehittämässä mahdollisuutta ja toivomme että testit saataisiin loppuunkästelläksi mahdoll. pian.
- Tietojärjestelmämme ei toiminut halutulla tavalla
- Kukaan ei ole järjestelmää meille tarjonnut. Emme ole lähteneet selvittämään.
- tieto palvelun käyttömahdollisuuksista/edellytyksistä ei ole riittävää, esim. vaadittavat tekniset valmiudet, kustannukset, liiteasiakirjojen toimittamisen tarpeellisuus -laadittavien hakemusten vähäinen määrä
- Moni muu ATK-projekti on edellä, emmekä näe välitöntä tarvetta. Toiminnan laajentuessa tilanne muuttuu
- Perinteiset perintäkirjeet ovat toimineet hyvin. Otamme sähköisen käyttöön heti kun on tarpeen. Päätoimialamme on tilitoimisto/kirjanpidot, joten perintä on ollut vähäistä.

- Santra? järjestelmä iso,raskas jakallis ylläpidettävä pienelle toimistolle. Suosii suuria perintätoimistoja.
- Olemme toteuttaneet 4 yritysfuusiota ja järjestelmien integroinnin. Aika on vasta nyt osaltamme kypsä sähköiseen asiointiin siirtymiseen.
- Meidän on yleensä lisättävä valtakirja/ toimeksiantosopimus ennenkuin käräjä-oikeudet hyväksyvät hakemuksen
- Omassa järjestelmässämme on ollut valmius (=ohjelma) sähköiseen käsittelyyn. Se on lopetettu tiedonsiirtokustannus- syistä vuosia sitten.Mikä kustannus tänään? Sähköinen asiointi on hyvä.

8. Miksi yrityksenne ei ole kiinnostunut tällaisesta asiointimahdollisuudesta?

- Nykyistä järjestelmää tulisi kehittää siten, että konekielisen hakemuksen tekeminen suoraan pankin omasta perintäjärjestelmästä olisi mahdollista ilman tietojen uutta syöttämistä.
- Haluamme kehittää tiedostomuotoista sähköistä asiointia.
- Asiana jälleen sellainen, joka lisää entisestään kiirettä vaikka tarkoitus on päinvastainen. Lisäksi luotettavuusongelma.
- Hakemuksia vuodessa noin 20 kappaletta. Ei ole tullut ajankohtaiseksi hoitaa ko. hakemuksia sähköisesti.
- Liian työläs kun menee käsityöksi. 2. Tietoturvasyistä netinkäyttöä on yhtiössämme rajoitettu minimiin 3. Kulujen oikeellisuus ja seruaanta hankaloituisi
- Mikäli asiasta tulee ylimääräistä työtä meille, emme ole kiinnostuneita.

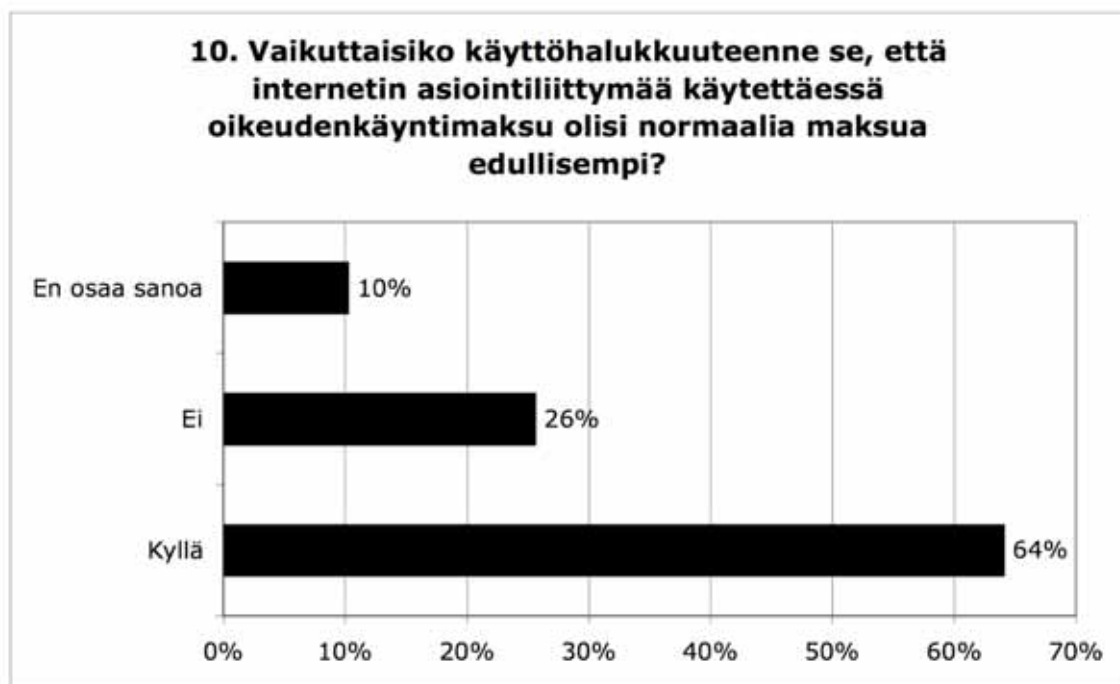
- Vastasin:en osaa sanoa eli asiaa pitäisi pohtia enemmän.
- Haluamme "ammattimaisemman" sovelluksen, joka sopii suurempiin volyyymeihin (jotka ovat kasvussa), mutta meidän tulee perehtyä asiaan tarkemmin.

9. Millaisia toimintoja internetin asiointiliittymässä tulisi olla, jotta se olisi yrityksellenne käyttökelpoinen ja hyödyllinen?

- Tetojen siirtyminen perintäjärjestelmästä automaattisesti internetin asiointiliittymään.
- mahdollisuus liittää esim. PDF-asiakirjoja jos tarpeen
- Sen verran toimintoja että olisi mahdollisimman helppo oikeudelle.. Vähä töisempi että summaarinen hakeminen nopeutuu kaikkien osapuolien kannalta
- Saatavillemme on tyypillistä se, että päävelallisesn lisäksi saatavasta vastaa joukko takaajia, joiden vastuut ovat rajattuja ja erisuuruisia. Vaatimusosan tulisi siis olla sellainen, että samaan hakemukseen voi laittaa useita vaatimuskohtia, joissa on eri vastaajia.
- Mahdollisuus käyttää maksuvälineenä luottokorttia nettipankkitunnusten ohella, vahvistusviesti hakemuksen vastaanotosta.
- "Omien" asiakirjojen perusmuotojen tallennus mahdollisuus, että tietojen syöttö isommissa sarjoissa olisi mahdollista. Asian etenemisen seuraaminen netin välityksellä, onko haaste saatu annettua tiedoksi, vastineen jättö aikataulua, jne.
- Ne tietokentät, jotka ovat pakollisia ypt:tä varten. Toivoisin, että perustietokentät olisivat selkeitä: Kantaja ja kantajan asiamies (jos järjestelmässä olisi meidän tunnuksille jo määritelty kantajat ja asiamiehet, että ne voisi valita vetovalikosta) vastaaja1, vastaaja2, lähiosoite, postinumero (tässä kohtaa, jos järjestelmä tunnistaisi paikkaunnon postinumeron perusteella)saatavan peruste, summa jne. Pääasia, että syöttövaihe olisi nopea tehdä, jolloin meidän päässä se palvelisi myös eniten. Viitaten vielä ihan kyselyn alkuun antamiini kommentteihin, niin mm. asian käsittelyn eri vaiheiden näkeminen. Myös se, että voisimme sujuvasti ilmoittaa mahdolliset suoritukset haastehakemuksen jälkeen sujuvasti.
- Kaikki käy
- Selkeä lomake tms
- Mikäli järjestelmä ja lupa olisi suoraan käräjäoikeuksien tietojärjestelmään, olisi sellainen asiointi varsin mutkatonta.Haastehakemuksen näyttö pitäisi suunnitella samankaltaiseksi, kuin on sanamuodoltaan nykyinenkin. Siirtomahdollisuus suoraan perintäohjelmasta haastehakemus- pohjaan auttaisi asiaa. Velanperusteita kuntien hallinnossa on runsaasti, ohjelman pitäisi tunnistaa velanperusteet jonkin siirtokoodin avulla, siirtokoodi määritteli sana- muodon. Sitten yritysten ja yh-

- teisvastuullisten haaste- hakemusten tunnisteet. Miten kaupparekisterilinkki liitetään samaan yrityksen haastehakemukseen. Näyttö pitäisi olla säädettävissä.
- riittävästi vapaamuotoisuutta erilaisille vaatimuksille ja niiden perusteluille, - ratkaista liitteiden esim kaupparekisteriotteen vaatiminen sekä kysymys oikeudenkäytiasiamiehen valtuutuksesta - samoin uosottovaiheessa vaadittavat liitteet, esim vaaditaanko ulosottoon enää velkakirjaa vai ei - tietojen toimittaminen kantajalle käsittelyn ja ulosoton eri vaiheista -mahdollisuus olla kantajan omat tiedot valmiina, esim järjestelmä tunnistaisi kantajan ja avaisi kantajan yhteystiedot valmiina pohjana - oikeudenkäyntimaksun maksaminen oltava mahdollista siten, että kerralla maksetaan useampia oikeudenkäyntimaksuja esim niin, että kerran kuussa laskutetaan tehdyt hakemukset edelliseltä kuukaudesta -
 - riittävän joustavat kentät erilaisille vaatimuksille ja niiden perusteluille - ratkaistava liitteiden esim kaupparekisteriotteiden vaatiminen, ulosotossa velkakirjojen vaatiminen hakemuksen mukaan - oikeudenkäyntimaksu mahdollista maksaa siten että useampia oikeudenkäyntimaksuja kerralla esim kuukausittain kuukauden aikana tehdyt laskulla - mahdollisuus saada kantajan yhteystiedot ja muut perustiedot pohjaksi - kantajlle tiedottaminen käsittelyviaheista ja ulosotosta ratkaistava
 - Hakijan tietojen syöttö oletukseksi. Tällöin samoja tietoja ei tarvitsisi syöttää joka kerta uudelleen. - Maksujen hoitaminen siten, että oikeushallinto laskuttaisi yhdellä laskulla kaikki tietyn ajan jakson sisällä tehdyt hakemukset. Ehdotettu malli, jossa maksu hoidettaisiin haastehakemuksen tekemisen yhteydessä ei käsitteäksemme toimi yrityksen ollessa kantajana, huomioiden kirjanpidon ja myös laskujen hyväksyntään liittyvät tekijät. - Laaditun haastehakemuksen tulostusmahdollisuus
 - Haastehakemuksen eteneminen järjestelmässä, sekä mahdollisuus toimittaa päätös suoraan ulosottoon. Tosin tulee valtakirjaan liittyvä ongelma, mutta sen voi toimittaa pyynnöstä.
 - Haastehakemuspohja jolle tallennetaan tarvittavat tiedot. Ongelma on valtakirjojen kanssa joita ei saa hakemuksen mukaan.
 - Mahdollisimman joustavia toimintoja.
 - Internetin kautta toimitettava haastehakemus olisi erinomainen. Helppokäyttöisyys tärkeää.
 - Lomakeajatuksenne kuulostaa hyvältä. Olisi valmis pohja, jossa on kysymykset kuten velallinen, summa jne.. Lomakkeen avulla tulisi kaikki pakolliset tiedot kerralla oikein.
 - Täytyisi saada tarvittaessa liitetiedot mukaan kuten valtakirjat, kaupparekisteriote, velkakirja. Linkit ainakin osoitetietoihin ja kaupparekisteriin.

- ei mitään erikoista
- Mahdollisimman pelkistetty ja helppokäyttöinen liittymä, jota myös toimistotyöntekijät osaisivat käyttää.
- Ei liian monimutkainen."Kruksisysteemi".Vastaajan osoitetietojen perusteella hakee oikean käräjäoikeuden? Hakijan viitetiedot. Saapumisilmoitus. Miten hoidetaan hakemuksen liitetiedot? Kaupparek.ote:Onko mahdoll.saada viranomaispalveluna omakustannushintaan? Y-tunnus hakemukseen riittävä ? Mahdollisuus hakea ulosottoa, olisi erittäin hyvä ja kehitettävä asia (päätökset 99 %:sti ulosottoon) Valtakirja:tilitysvaltakirja ulosottoviranomaiselle, lainsäädäntö ? Tilitysvaltakirja jo käräjäoikeuteen ? Osoitepalvelulinkki ? Kaupparek.linkki ?

11. Muita terveisiä summaaristen asioiden kehittämistyöryhmälle?

- Kaunista kesää
- Tsemppiä!
- Onnea kehitykseen.. Summaariset haasteet tulevat lisääntymään roimasti ja vielä kun hintatasoa saataisiin alemmas sähköistämällä koko ketju niin olisi mukava myös velalliselle..
- Yksittäisen laskusaatavan tms. konekielinen prosessi toimii hyvin. Monimutkaisempien pankkisaatavien osalta konekielinen prosessi olisi täysin mahdollinen, mutta vaatii ko. saatavien erityispiirteiden nykyistä parempaa huomiointia. Pankkien edustuksen mukanaolo suunnitelmien edetessä yksi keino.
- Ulosotto- ja haastehakemuksen yhdistäminen (yksipuolinen tuomio suoraan käräjäoikeudesta ulosottoon), väliaikatiedot, mikäli asian käsittely käräjäoikeudessa kestää pitkään tai ulosotosta ei kerry suorituksia pitkään aikaan. Oikeuden-

käyntikulujen "taulukkokorvaukset" ottavat huonosti/epäoikeudenmukaisesti huomioon perintään käytetyn työn määrän (ison saatavan periminen ei välttämättä ole työläämpää kuin pienen, kuitenkin normimaksuilla eroa), oikeudenkäyntikulujen määrääminen ohjaa "turhiin" kirjallisiin maksusuunnitelmiin.

- Oikeudenkäyntimaksuja suurempi merkitys on asian käsittelyn nopeudella. Alati vaihtuvia notaareja tulisi perehdyttää samalla tavalla ja riittävästi. Tietojärjestelmä Uljaan heikohko maineja sen toimintahäiriöistä aiheutuneet käytännön ongelmat varjostavat uskoa sähköiseen asiointiinkin. Kiitos Kyselystä!
- Erittäin hyvä kehitysaihe. Toivon, että asia etenee nopealla aikataululla. Olemme erittäin halukkaita olemaan mukana ensimmäisten käyttäjien joukossa. Terveisin [nimi ja yhteystiedot poistettu]
- Mahdollisuutta olisi hyvä tehdä tunnetummaksi, että käyttö lisääntyisi.
- Olisipa mukava keskustella tarkemmin hankkeista. Keskisuurissa kaupungeissa, joissa varsinaisten haastehakemusten määrä on, suhteessa asukaslukuun, varsin vähäinen vuositasolla. Julkioikeudellinen materiaali siirtyy konekielisesti OM:n tietojärjestelmään, olisi varsin hyvä ajatus saada tällainen nopea yhteys suoraan käräjäoikeuden tietokantaan.
- Koska kyseessä on sähköinen asiointi, niin tietoturva on äärettömän tärkeä asia, joka pitää olla kunnossa viestin lähettäjällä ja vastaanottajalla.
- Tulisiko tieto ulosottoon siirtymisestä ja miten? Yrityksemme tarvitsee laskut kaikista mitä maksetaan eli suoraan netissä maksaminen tuottaisi jo ongelmia.
- Sähköisen hakemuksen ongelma on myös niissä tapauksissa, joissa hakemuksen mukaan pitää laittaa alkuperäinen velkakirja. Haastehakemus internetin kautta olisi hyvä parannus nykyiseen paperihakemukseen.
- Kiitoksia mahdollisuudesta antaa palautteemme!
- Erinomaista, että summaarisiinkin asioihin kiinnitetään huomiota. Mikäli summaarisia asioita varten olisi olemassa valmis täytettävä lomake, asiat tulisi varmasti nopeammin käräjäoikeuksissakin käsiteltyä. Käräjäoikeuksien käsittelyajoissa tosin on huomattavia eroja. Toivottavasti summaarisiin asioihin tulee internet-lomake. Otamme sen ehdottomasti käyttöön. Tiedottamiseen tulee kuitenkin panostaa selvästi enemmän. Nyt tiedottaminen on olematonta asian tiimoilta.
- Tiedotusta perintätoimintaa ammattimaisesti hoitaville toivotaan lisättävän. Tarikat ohjeet. Etukäteen kiitos. Hyvää kesää [nimi poistettu]
- Nettihakemus olisi todella hyvä parannus varsinkin pienelle perintätoimistolle se toisi lisäksi varmuutta haasteen perillemenoon ja lisäisi nopeutta. Kun vielä täytäntöönpano uo:hin tapahtuisi suoraan (sähköisesti) niin ketju olisi kunnossa. Riittäisikö päämieskohtainen valtakirja käräjäoikeuteen ja samaten ulosottoon johon asiakirjoissa sitten viitattaisiin??

- Toivotamme menestystä kehitystyölle ja käyttöönoton aktivoinnille, joita kannustamme. Mahdollisen hinnanalennuksen tulisi koskea kaikkia sähköisen asiointin sovelluksia.
- Asia pitää tehdä mahdollisimman yksinkertaiseksi
- Hyviä esimerkkejä ovat mm. vakuutusyhtiöiden sähköisen asiointia varten tekemät vahinkoilmoituslomakkeet, jotka edellyttävät käyttöoikeuksia lomakkeisiin ja lisäksi itse lomakkeissa on pakollisia tietoruutuja, joita ei voi jättää täyttämättä, muuten ilmoitus ei lähde eteenpäin sekä vapaaehtoisia ja täydentäviä tietoruutuja jutusta. Tämän tyyppiset sähköiset lomakkeet ovat osoittautuneet vuosien kokemusten varrella onnistuneiksi nopeuttamaan ja parantamaan mm. korvauspalvelua.
- Sähköinen asiointi: Erittäin tervetullut ! Mikä on nykyisen sähköisen asiointin siirtokustannus ?